

România literară

Scriitorii și țara

(Paginile 12—13—14—15)

ACTE DE CULTURĂ

ÎN ACEST număr, revista noastră publică reportaje, însemnări, versuri reflectind contactul direct al slujitorilor artei cuvintului pe care inițiativa, ce a căpătat amploare, a Uniunii Scriitorilor l-a înlesnit și organizat în cadrul manifestărilor de întîmpinare a **alegerilor de la 9 martie**, implicînd, totodată, inaugurarea **Lunii cărții la sate** și vestind omagierea centenarelor Tudor Arghezi și Mihail Sadoveanu, acest 1980 stînd sub semnul aniversării celor 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista. Fapt este că dacă a intrat în obicei ca, la fiecare sfîrșit de săptămînă, în Capitală ca și în diferite centre ale țării, în case de cultură, în uzine, școli, librării din orașe și sate, scriitorii să fie prezenți cu expuneri, cu lecturi din cărțile lor, cu discuții de lucru în cenacluri — în actuala perioadă străbătută de eferescența generală în jurul importantului eveniment politic de la 9 martie, complexul de relații al scriitorilor cu țara a devenit înfînit mai amplu și prestigios prin însuși faptul că Uniunea Scriitorilor și-a întocmit un plan de acțiuni menite a marca, în succesiunea și itinerariul lor, o apropiere încă mai sporită, mai profundă și mai dinamică, cu masele largi de cititori, cu oameni ai muncii la locurile lor de producție, ca și în aria, tot mai întinsă, a vieții culturale. Și aceasta într-un cadru de semnificativă manifestare cetățenească, interferînd interesul pentru specificul locurilor vizitate, atît sub semnul efortului unanim de împlinire a planului producției materiale, cît și sub acela al preocupărilor de ordin spiritual.

În acest mod raportul „civilizație-cultură” apare cu atît mai strîns și mai creator, pe antena de interes a celor vizitați ca și a celor primiți ca oaspeți înregistrîndu-se elemente reciproc valabile, cu rezultate ce-și prelungesc perspectiva. Pe de o parte, vizita unor asemenea grupuri de scriitori, adeseori în frunte cu președintele Uniunii, capătă o dimensiune culturală „de zile mari”, chiar prin aceasta ea generînd în rîndurile receptorilor stimulente pentru literatură, pentru artă în genere, pe de altă, într-o astfel de ambianță, „documentarea” scriitorului însuși se împlinește cu acel sentiment încă mai trainic al sensibilității publicului cititor pentru munca și virtuțile lui. Și cum impactul „creator-cititor” are loc într-un climat de autentic dinamism social-politic, scriitorul se simte cu atît mai intens implicat într-o realitate umană, într-adevăr vie, dezlegîndu-i — poate — unele probleme ce-l frămîntă sau deschizîndu-i orizonturi de taine pe care nici nu le bănuia. Altfel spus, prin manifestări de asemenea anvergură se realizează un proces de reciprocă îmbogățire spirituală, cu iradieri de durată.

E ceea ce se poate întrevădea din înseși mărturiile atîtor scriitori care, în modalități proprii, au consemnat atît impresiile lor din itinerariul hunedorean, dobrogean sau argeșan, cît și din cel — concretizat prin chiar strădania revistei noastre, ca principal săptămînal al Uniunii Scriitorilor — în județul Vaslui, respectiv în orașul străjuit de marele Stefan, la Huși, la Birlad, sau în comunele Roșiști și Costești. Plusul de experiență, de scriitor, de redactor, astfel cîștigat, a fost resimțit cu atît mai intens cu cît factorii pe linie de partid și de stat, pe linie gospodărească, deopotrivă cu cei din întreprinderi și instituții, cu ingineri, medici, profesori, muncitori, elevi din orașele și comunele arătate au întîmpinat pe vizitatorii lor cu acea dăruire de ospitalitate moldovenească, dar, mai presus, au contribuit în cea mai largă măsură ca întîlnirile respective — și ne referim îndeosebi la aprecierile și discuțiile pe cît de calde pe atît de exigente asupra revistei noastre — să devină prin ele însele **acte de cultură**.

Slujitorii cuvintului tipărit s-au convins o dată mai mult cît de viu este interesul pentru un asemenea vehiculat săptămînal de cultură, și, mai ales, la ce cotă de nivel sînt criteriile de apreciere a unei reviste care apare, sub egida Uniunii Scriitorilor, ca o componentă din cele mai active ale vieții noastre literare. E clar că astăzi răspîndirea culturii dincolo de raza Capitalei nu se mai poate privi prin criterii ca fiind ale așa-zisei „provincii” — precum odinioară. Nu! — și aceasta e una din marile înfăptuiri ale revoluției noastre socialiste —, astăzi exigența receptorului de cultură, a cititorului din diferite părți ale țării e la fel de mare ca și a celui din București. Căci viața spirituală se manifestă — în ambianța, desigur, proprie tradiției „locale” — pe întreg cuprinsul patriei, într-o tot mai semnificativă expresie a unității de cuget și simțire definitorie pentru România contemporană. Prin îmbogățirea continuă a sistemului instituțional, prin expansiunea și perfecționarea zi de zi a mijloacelor de comunicare în masă, prin stimularea tot mai propice a creației literare și artistice, cultura a devenit o veritabilă forță motrice a construcției noastre revoluționare. În sensul celei mai depline și legitime afirmări a conștiinței de sine, a unității și coeziunii naționale a unui popor călăuzit de un partid precum Partidul Comunist Român, manifestîndu-se plenar într-un spațiu al propriei identități precum cel al Frontului Democrației și Unității Socialiste.

George Ivașcu

La invitația președintelui Nicolae Ceaușescu, ieri a sosit în țara noastră Maiestatea Sa regele Hussein Ibn Talal al Regatului Hașemit al Iordaniei

Ispita primăverii

Cuvintele se-nalță ca iedera. Pămîntul respiră ca o liră ușor lovită-n piept.
Ființa mea curbată de ani mi-e-n gînd s-o-ndrept dar îmi rămîne-n urmă, ca umbra sclavă, gîndul.

Da... Epicur fusese nebun de înțelept iar Diogene singur, nesăbuit ca sfîntul.
Miresmele ne-ațiță cînd le stirnește vîntul, gîndirea ne incită cînd iese din concept.

Ispita primăverii-i schimbarea mea la față,
sînt călător prin spații orbite de verdeață și-aș vrea măcar o dată să mă admir în lac

la ceasu-n care stolul de lebede adoarme și cînd egolatria îmi mișună prin carne, să mă sărut, în ape, cu ochi narcisiac.

Alexandru Andrițoiu

Janos Bencsik : CHANTILLY
(În acest număr, desene din albumul Proiecții europene, sub tipar la Editura Sport-Turism).

România literară

DIRECTOR : George Ivaşcu. Redactor
şef adjunct : G. Dimisianu. Secretar
responsabil de redacţie : Roger Câm-
peanu.

DIN 7 ÎN 7 ZILE

DIALOGUL LA CEL MAI ÎNALT NIVEL ROMÂNIO-IOORDANIAN

LA INVITAȚIA președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ieri a început vizita oficială a regelui Hussein Ibn Talal al Regatului Hașemit al Iordaniei. Înscrind-se în contextul relațiilor mereu ascendente dintre România și Iordania, dintre țara noastră și statele arabe, vizita marchează un moment important în dezvoltarea colaborării rodnice dintre cele două țări, în afirmarea năzuințelor de pace și înțelegere de care sînt animate popoarele român și iordanian.

Într-adevăr, de la stabilirea relațiilor diplomatice, în aprilie 1965, colaborarea dintre România și Iordania a cunoscut o dezvoltare continuă pe baza respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, egalității în drepturi și avantajului reciproc. Schimbările economice au înregistrat an de an creșteri substanțiale.

O deosebită însemnătate în această evoluție au avut întâlnirile de la București și Amman dintre președintele Nicolae Ceaușescu și regele Hussein, convorbirile și înțelegerile convenite. „Exorim dorința noastră ca relațiile de colaborare dintre România și Iordania să se dezvolte atât pe plan bilateral, cit și pe tărîmul vieții internaționale. Acționînd în această direcție, servim atît interesele celor două țări și popoare, cit și cauza păcii și colaborării internaționale” — a arătat, cu acel prilej, tovarășul Nicolae Ceaușescu. „Vă asigurăm că vedem în dumneavoastră prietenul drag, a cărui prietenie ne este scumpă, și admirăm prestigiul dobîndit de poporul român în rîndul comunității internaționale. Dorim să extîndem și mai mult legăturile noastre de prietenie, în toate domeniile” — a subliniat regele Hussein.

Data fiind intensa activitate politico-diplomatică, multiplele demersuri întreprinse de România, inițiativele președintelui Nicolae Ceaușescu în direcția unor acțiuni care să asigure reglementarea pașnică, pe cale politică, a situației din Orientul Mijlociu, poporul român este convins că vizita suveranului iordanian începută ieri în țara noastră, noile convorbiri cu președintele României se vor solda cu rezultate fructuoase pentru ambele țări și popoare, în interesul și spre binele reciproc, al păcii și colaborării internaționale.

Două aniversări semnificative

LA 20 FEBRUARIE s-a împlinit un secol de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Franța. E ceea ce a constituit un moment de o deosebită importanță, date fiind relațiile de tradițională și activă prietenie dintre cele două popoare, interesul viu al Franței manifestat față de Principatele Române, cu care a stabilit relații consulare încă în 1797, la București, și, respectiv, în 1798, la Iași. Tradiția, atît de bogată, a receptării ideilor progresiste ale revoluționarilor francezi în țările române, participarea altora dintre viitorii „patruzecioști” în frunte cu Nicolae Bălcescu în zilele revoluției din februarie 1848 pe bariadele Parisului; sprijinul politic și diplomatic al Franței pentru realizarea Unirii din 1859, îmbogățirea colaborării pe multiple planuri după recunoașterea independenței de stat a României în 1880; lupta comună în primul război mondial, a cărui încheiere victorioasă de către Aliați a dus la înfăptuirea de către România a marii uniri de la 1 decembrie 1918; participarea țării noastre, după 23 August 1944, la războiul Națiunilor Unite, evoluția relațiilor franco-române după încheierea păcii și dezvoltarea lor ascendentă, pe multiple planuri, în perioada ce a urmat — fac din actuala aniversare un moment de remarcabilă satisfacție pentru ambele popoare.

Vizita, în mai 1968, a generalului De Gaulle în România, ca și aceea întreprinsă în Franța, în iunie 1970, de către președintele Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, convorbirile purtate cu aceste prilejuri au demonstrat potențialul de fecundă colaborare dintre cele două țări.

Dialogul dintre președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Valéry Giscard d'Estaing cu prilejul vizitei acestuia în țara noastră, în martie 1979, tratativele dintre cele două guverne, Declarația comună au marcat voința extinderii și adîncirii colaborării dintre cele două țări.

Pe plan internațional, România și Franța conlucrează, alături de alte state animate de același spirit, pentru promovarea unui climat de încredere și bună vecinătate în Europa, pentru căutarea de soluții în probleme cardinale ale contemporaneității. Semnificative sînt, în această privință, telegramele de felicitare schimbate, cu prilejul centenarului importantului eveniment diplomatic, între cei doi președinți. Astfel, după ce evocă fructuoasa tradiție a relațiilor romano-franceze, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirmă: „În același timp îmi exprim dorința de a acționa împreună pentru oprirea cursului de agravare a situației internaționale actuale, pentru continuarea procesului de destindere bazată pe egalitate în drepturi, pe respectul independenței și suveranității naționale, pe neamestecul în treburile interne, pentru întărirea securității, păcii și colaborării în lume”. Relevînd, în telegrama sa, că de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre Franța și România, „noi ne-am aflat mereu împreună în încercările istoriei, ghidați de afinitățile dintre noi și animați de aceeași voință de independență” — președintele Valéry Giscard d'Estaing continuă: „Astăzi, un dialog de încredere și prietenesc s-a stabilit între noi, în timp ce cooperarea noastră se dezvoltă. Ele exprimă atașamentul nostru în tradiția franco-română. Fie ca ele să dea în continuare roade spre folosul nostru comun, ca și pentru cel al continentului nostru”.

TOT LA 20 FEBRUARIE s-au împlinit o sută de ani de la stabilirea relațiilor diplomatice dintre România și Marea Britanie. Aniversarea a prilejuit o evocare a evenimentului în cadrul Asociației de drept internațional și relații internaționale. Articole din presa centrală au relevat însemnătatea legăturilor tradiționale de prietenie și colaborare româno-britanice, dezvoltarea lor continuă, pe diverse planuri, în spiritul egalității în drepturi, al respectării independenței și suveranității naționale, al avantajului reciproc. La acest curs ascendent a contribuit intensificarea contactelor, schimburile de vizite la diverse niveluri. În iunie 1975, președintele Nicolae Ceaușescu a făcut o scurtă vizită la Londra, iar în septembrie același an a avut loc vizita primului ministru britanic în țara noastră. Un moment deosebit de important în evoluția colaborării dintre cele două țări l-a constituit vizita în Marea Britanie, în iunie 1978, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarăsa Elena Ceaușescu, la invitația reginei Elisabeta a II-a și a ducelui de Edinburgh. Principiile consemnate, cu acel prilej, în Declarația comună româno-britanică au deschis noi perspective relațiilor reciproce, în concordanță cu interesele celor două popoare, cu dezideratele de pace, securitate și cooperare internațională. În ultimii ani au fost semnate numeroase acorduri de colaborare în domeniul politic, economic, tehnico-științific și cultural.

Cronicar

Viața literară

În întîmpinarea alegerilor

● În întîmpinarea alegerilor de la 9 martie 1980, în cadrul manifestărilor prilejuite de „Luna cărții la sate”, Uniunea Scriitorilor și Asociațiile scriitorilor din întreaga țară, cenaclurile și cercurile literare organizează numeroase acțiuni cu prilejul cărora scriitorii și editori se întîlnesc cu cititorii lor, inițiindu-se șezători literare, recitaluri de poezie, dialoguri în legătură cu problemele literaturii actuale :

București

● Gheorghe Istrate, Florin Muscalu, Ion Murgeanu, la cooperativa agricolă Zorleni, județul Vaslui, la I.A.S. Panciu și la Stațiunea experimentală viticolă Odobesti, județul Vrancea; ● Irimie Străuț, la Școlile generale nr. 70 și 72 și cenaclul literar „Cezar Petrescu” din Capitală și la Biblioteca județeană Sibiu; ● Mihail Novicov și Horia Deleanu, la Casa prieteniei româno-sovietice (în cadrul unei „Antologii literare sovietice”).

Brașov

● M.N. Rusu, Nicolae Stoe, V. Copilu-Chiatră, Daniel Drăgan, A.I. Brumar, Ștefan Stătescu, Petru Homoceanul, Ermil Rădulescu, Eduard Eisen-

„Votăm pentru ca țara să fie mai frumoasă”

● Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Ilfov, în colaborare cu revista „Luceafărul”, a organizat la Liceul agro-industrial din comuna Fundulea un recital de poezie patriotică, sub genericul „Votăm pentru ca țara să fie mai frumoasă !”, la care au participat poezii Alexandru Brad, Viorel Cozma, Nicolae Dan Frunțelă, Valeriu Gorunescu, Ion Popotop și Ion C. Ștefan, precum și Liliana Gogoncea, Mariana Dragoman, Dan Dumitru și Rodica Ion — membri ai cenaclului literar „Elanuri”. Cu acest prilej, au fost prezentate volumele recent apărute : „Caruselul” de Ion Brad, „Osiile cuprinderii” de Valeriu Gorunescu și „Scrisoare mamei” de Ion C. Ștefan. Și-au dat concursul formații de muzică folk ale Liceul agroindustrial și grupul vocal al căminului cultural.

Recital de poezie patriotică

● În cadrul manifestărilor organizate în întîmpinarea alegerilor de la 9 martie, la Căminul cultural din Bulbucata-Ilfov a avut loc un recital de poezie și muzică organizat de comitetul de partid și consiliul popular al comunei Bulbucata, cu sprijinul Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă, Ilfov, și al Radioteleviziunii Române.

Au participat poezii Vlaicu Bărna, Virgil Carianopol, Veronica Verona, Teofil Bălăj, Dumitru Bălăeț, Florentin Popescu, Ion Segăreanu, Dan Verona, Ion Petrace, Viorel Cosma, Ioniță Vanghele, precum și actorii : George Oancea, Olga-Delia Mateescu, Ana Scarlat, Cătălina Rusu, Coralina Medeleanu, Ștefan Veleniciu, Rodica Sanda Tuțuianu și Dinu Ianculescu.

Și-a dat concursul, de asemenea, orchestra de muzică populară a Radioteleviziunii.

burger, Hans Schuller, Liviu Moldovan, la Casa de cultură din Bran și la căminele culturale din Moeciu, Rupea, Șohodol, Fundata, Șirnea și Soars.

Cluj-Napoca

● Petre Bucsa, Ion Bogdan, Favel Bellu, Ion Bleda, Maria Baci, Cornel Codruș, Doina Cetea, Radu Ciugulescu, Negoită Irimie, Teohar Mihaș, Mircea Goga, Vasile Igna, Adrian Popescu, Petru Poantă, Ion Noja, Vasile Sălăjan, Nicolae Mocanu, Tudor Savu, Teodor Tihan, Teodor Stanca, Mihai Oros, Radu Ulmeanu, Cornel Udrea, C-tin Zărnescu, Grigore Zanc, la Casa de cultură din Satu Mare și căminele culturale din Arad și Turț, județul Satu Mare, și la căminele culturale din Beclean, Dăbircă, Panticu, Iclod, Căian, Palatca, Aluniș, Feleag, Apahida, Ciucea, Chinești.

Iași

● Andi Andrieș, Nic. Barbu, Cornel Sturzu, N. Turtureanu, Vasile Constantinescu, Vasile Filip, la Combinatul de fire și fibre sintetice Săvinești, la căminele culturale din comunele Vinători, Strunga și Fărcășeni.

Colocvii

● Din inițiativa C.C. al U.T.C. și a Centrului de librării București, în ziua de 15 februarie 1980, la Liceul „Gheorghe Lazăr”, în cadrul „Zilelor pentru tineret” a avut loc un colocvii susținut de redactori ai Editurii Eminescu, membri ai Cenaclului liceului și poezii. Dan Răducanu și Mariana Ionescu au prezentat activitatea și proiectele editurii pentru anul 1980 precum și citeva colecții utile studiului literaturii române. Au citit din creația lor poezii Daniela Crăsnaru, Mircea Florin Șandru și Nicolae Oancea.

● Cenaclul literar „George Gârda” din Făget, jud. Timiș, a ținut o ședință de lucru în prezența tovarășului George Macovecu, președintele Uniunii Scriitorilor. Au participat Anghel Dumbrăveanu, secretarul Asociației scriitorilor din Timișoara, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Ion Trițoiu, primarul comunei Făget. Au citit din lucrările lor Nicu Silade, Petre Iacobescu, Arcadie Kiersbaum, Cornel Veselău, din cadrul cenaclului condus de poetul Ion Căliman.

Si-a dat concursul cîntăreața de muzică folk Margareta Hurder.

● La Consiliul municipal al Sindicatelor sanitare, cenaclul „G. Călinescu” al Academiei a organizat simpozionul cu tema „Literatură și eveniment”, iar la Studioul de literatură și artă al Teatrului „Ion Creangă”, simpozionul „Coordonate estetice”. Au participat Corneliiu Albu, Constantin Stihboos, Mihai Niculescu, Ludmila Ghișescu, Valentin Deșliu, Camelia Munteanu, Ion Popotop, George Păun, Ion C. Ștefan, Petre Strihan.

● La Salonul „Comentar” al Casei de cultură nr. 4, din strada Mircea Vodă, a fost organizat un medalion literar dedicat poetului Al. Raicu, cu prilejul împlinirii a 50 de ani

Sibiu

● Mircea Tomuș, Rodica Braga, Mircea Braga, Mira Preda, Ioana Ieronim, Ion Mircea, la Liceul din Tâlmăciu, Casa de cultură din Copșa Mică și la Căminul cultural din Săliște.

Timișoara

● Anghel Dumbrăveanu, Vladu Barzin, Teodor Bulzea, Cedomir Cionca-Ciururas, George Drumur, Mircea Șerbănescu, Ivo Muncean, Sirboliub Mișcovi, Svetomir Rai-cov, Valentin Tudor, la căminele culturale din Topolovățul Mare, Ceacova, Hitias, Deta din județul Timiș, Glimboca, Marga, Lupac, Carașova din județul Caraș Severin.

● Editura „Facla” a organizat, în întîmpinarea alegerilor de la 9 martie, o serie de acțiuni la Clubul muncitoresc din Anina, la Combinatul siderurgic și întreprinderea de construcții de mașini din Reșița, la casa de cultură din Bozovici și la căminele culturale din Prigor și Dalboșet. Au participat Ion Marin Almăjan, directorul editurii, Al. Jelebeanu, redactor șef, Gh. Azap, György Mandics, Vasile Bogdan, Dorian Grozdan, Petru Novac Dolingă, Marin Munteanu, Titus Suciu și Vasile Versavia.

„Critica marxistă și psihanaliza literară”

● Cercul de critică literară de pe lângă Facultatea de limba și literatură română din București a organizat vineri 15.II a.c. o dezbateră pe tema: Critica marxistă și psihanaliza literară. Au prezentat comunicări : lector dr. Roxana Verona și lector dr. Mircea Mihalevski. Au participat la discuții : Al. Piru, Romul Munteanu, Pompiliu Marcea, Gh. Frâncu, Mihai Pop, Mircea Cărtărescu și Eugen Simion.

Cenacluri literare

de activitate literară. Au luat cuvîntul Alexandru Mitru, Petre Paulescu, Octav Sargețiu, Ana Ionită, Toma Alexandrescu, Elena Teacu, Radu Cange, Ionel Protopopescu.

● Cenaclul literar „Ion Creangă” din sectorul II al Capitalei a organizat, în întîmpinarea alegerilor de la 9 martie, o manifestare sub genericul „Un vot pentru fericire”. De asemenea, în cadrul cenaclului a avut loc o festivitate cu prilejul decernării premiilor la concursul de creație literară (etapa de masă) a Festivalului național „Cîntarea României”. La recitalurile de poezie au participat Toma Alexandrescu, Andrei Ciurunga, Ana Ionită, Vera Hudici, Ion Molea, Gheorghe Onea, Ionel Protopopescu, Mihaela Orăscu-Tomescu.

● Cenaclul literar al scriitorilor de limbă idis și română, „Vorfaț”, a ținut o ședință festivă și de lucru. După cuvîntul introductiv al secretarului cenaclului A. Ebion, s-au recitat versuri dedicate aniversării a 62 de ani de la nașterea tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Republicii Socialiste România, căruia i s-a trimis o telegramă omagială. A urmat lectura volumului de versuri „Eroice” de A. Ebion. Au participat la discuții scriitori și oameni de cultură.

SIEMNAL

● Fănuș Băileșteanu — AESTIVE. „Acest volum — afirmă autorul în Preludiu — s-a născut din dragoste pentru poezia română contemporană — o poezie competitivă, prin reprezentanții ei cei mai străluciți ori prin piesele sale cele mai valoroase, cu marea lirică de aiurea. Nu ideea unei panorame ori a unui tablou exclusivist și nici aceea a unor noi ierarhizări axiologice m-au călăuzit în acest demers, ci, pornind de la concluziile mai generale ale criticii de apreciere și de afirmare a valorii, am încercat aici un fel de critică hermeneutică, o critică adică de descifrare a unor simboluri, de reliefare a unor permanențe, de stabilire a noi confluente în contextul mai larg al poeziei naționale sau universale, spre o cunoaștere mai profundă și o nuanțare a fiecărui profil.” (Editura Eminescu, 276 p., 7,75 lei, 4 600 ex.).

● Domnița Petri — ECLIPSA. Transcriem versurile din Copilăria : „Copilăria, mal de lucruri noi : / ne agățăm pe scaun de fum la cer / urechile adormite în eter / ascultă mărșul timpurilor noi / Furnica matcă a stîrpit de ger / pămîntul se îngroapă-n mușuroi / urmele mici se culcă în noroi / magnetii bat călcăiele de fier // Ochiul curat de unde să îl sper ? / Ne prinde bătrînețea în altoi / și cătărăți pe scinduri, orbi și goi, / întindem simțurile în lăicer. // Copilăria, arbore stînger, / și altceva, nimica despre noi.” (Editura Junimea, 80 p., 7,75 lei, 1 030 ex.).

● Anca Bena — AUTOPOTRET. Din versurile, postume, ale aceleia care scria : „Spuneți-mi un pod care unește mai multe maluri decît o carte”, reluăm Închinare. Lui Blaga : „Lancrăm, Lancrăm, / sat ardelean, / numele tău / topit de buzele mele / e umed și sărat / și dulce și amar / ca lacrima-nchinării noastre / pe altar. // Treacătorul lui trup / a primit botezul luminii / în sursul numelui tău. / Între bine și rău, / între cer și pămînt, / între vale și deal, / între somn și mormînt, / a albit fruntea lui, / ogor semănat / cu sămînța mirabilă a mioticului sat. / Și la ora de-amurg / cînd țărîna s-a-ntors / în sat ardelean / de lacrimi ce curg, / Carpații i-au dat trup / și marea i-a fost glas / de baladă și-alean / ca s-oprească-n răsărit / al Profetului pas.” (Editura Serisul românesc, 72 p., 4,50 lei, 1 890 ex.).

● Elisabeta Costin — CUNUNA DE RODII. Din al doilea volum de versuri al autoarei reluăm poemul ce dă titlul întregii culegeri : „Viață născută din moarte / Cununa de rodii, arzînd — // Ce duhuri ne mină departe-n / Pustie, cînd ies din pămînt // Imense grădini olutitoare / Spre norul de plasmă urcînd ? // Ascultă, fierb sevele-n sare / Și fiece bulgăr, pe rînd // Un crin odrăslînd, se desparte / În stele zburate de vînt. // Viață născută din moarte / Cununa de rodii, arzînd”. (Editura Albatros, 54 p., 5,50 lei, 870 ex.).

● Doina Doru — ECHILIBRU. Transcriem din a doua apariție editorială a poetei Cea mai albă zăpadă : „Caut în inimă urmele / frîgului, / dar ea se zbate / fierbinte, / neliniștită, / caut un semn, / dar ea se umflă și tremură / asemeni cămășilor / în bătaia vîntului, / nebunește se zbate / între întineric / și aerul de afară / vă spun : / cea mai albă zăpadă, / pirjolitoare, / n-a venit.” (Editura Junimea, 86 p., 7,50 lei, 640 ex.).

LECTOR

Cartea de istorie

S-AU publicat de curind trei cărți de istorie ce privesc, din unghiuri și cu mijloace diferite, același eveniment: **Unirea Principatelor**. Deosebirile de obiective și de formulă fiind evidente, intrucât fiecare ilustrează un tip anume de cercetare, apariția lor oarecum simultană este un prilej nimerit pentru o discuție mai largă despre cartea de istorie, cu atât mai mult cu cât, după o perioadă de eclipsă, istoriografia românească a cunoscut în ultimul deceniu un progres notabil în comparație cu epoca anterioară, atât prin largirea considerabilă a spațiului de investigație, cât și prin, mai cu seamă, adoptarea unor metodologii noi și renunțarea la tezism și ilustrativism. Diversificarea mijloacelor de cercetare, căderea în desuetudine a limbajului schematic și aplativant ce înlocuia analiza faptelor prin evitarea frazeologiei a mijloacelor de interpretare, efortul de realizare a unor temeinice studii monografice sint consecințele vizibile ale acestui proces.

Pe care le regăsim și în cele trei cărți care formează pretextul însemnărilor de față. Prima dintre ele, **Rolul maselor populare în făurirea Unirii Principatelor (1859)**, tipărită la Editura Politică, este o culegere de studii aparținând unui colectiv de autori coordonat de Ion Popescu-Puțuri și Nicolae Copoiu și are un caracter omagial, în 1979 împlinindu-se 120 de ani de la înfăptuirea marelui act istoric. Textul care încheie volumul se și referă, de altfel, în final, printr-o raportare de specie publicistică, la aniversarea aceasta („La împlinirea a 120 de ani de la Unirea din 1859, România se înfățișează ca o republică socialistă, liberă și independentă, ca o țară înfloritoare, în plină afirmare a capacităților creatoare ale poporului”). Organizată pe capitole relativ independente, redactat fiecare de alt autor și concepute astfel încât să fie acoperită întreaga problemă a evenimentului (antecedente; pregătiri; desfășurare; consolidare; ecouri în celelalte teritorii locuite de români și aflate încă sub dominație străină; literatura și arta epocii; consecințe), cartea este totuși unitară, în ciuda aspectului inevitabil caleidoscopic și a inegalităților de tratare, specifice de altfel oricărei lucrări elaborate în colectiv. Factorul coagulant este străduința, enunțată încă din titlu, de a se evidenția participarea populară la realizarea Unirii, însă efortul de cuprindere și epuizare monografică a temei comune de cercetare (**Lupta maselor populare pentru unitate și independență la sfârșitul secolului al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea; Rolul maselor populare în perioada pregătirii și desfășurării alegerilor de deputați pentru adunările ad-hoc; Unirea Moldovei și Țării Românești — rezultat al luptei energice a maselor populare**), tinzând să ofere o perspectivă pe cât posibil completă a unui aspect sau altul al Unirii. Această năzuință spre totalitate are însă uneori un efect paradoxal; tema de cercetare aleasă presupunând o selecție a materialului, dorința, lăudabilă de altminteri, de a nu se lăsa nimic pe dinafară duce la situarea ei pe un plan secundar. Cele mai bune capitole din carte sînt, în consecință, cele care își propun, deschis, să înfățișeze monografic anume momente și implicații ale Unirii (**Problema unirii Moldovei și Țării Românești în dezbaterile adunărilor ad-hoc de Nicolae Copoiu și Acțiuni în sprijinul consolidării Unirii sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza de Teodor Popescu**), după cum cel mai puțin izbutit, departe de stadiul actual al gândirii estetice românești, este cel despre literatura și arta Unirii, a cărui prezență nici nu se explică, de altfel, prin tema lucrării ci tocmai prin tendința de a o depăși.

DORINDU-SE numai o „cronică” selectivă a unor „momente hotărâtoare pentru Unirea Principatelor”, cuprinzând, în timp, doar patru luni (noiembrie 1858 — februarie 1859), cartea lui I. M. Ștefan, **Ceasuri de răscruce** (Editura Eminescu, colecția „Mărturii”), pornește de la constatarea că „liniile mari ale întîmplărilor și actelor, încununate de cele două unanimități ale Adunărilor electivă din Iași și București (5 și 24 ianuarie 1859), ce au adus la cîrmă pe Alexandru Ioan Cuza, sînt cunoscute”. Își propune, deci, să evocă atmosfera, mentalitățile, deplasările momentane de forțe și interese, acțiunile diplomatice de culise, „marele înclăștare care a precedat acele zile, ciocotul unui întreg popor, ciocnirile aprige dintre oameni și atitudini, cotiturile cu totul neașteptate ale desfășurării evenimentelor interne și externe”. Cartea lui I. M. Ștefan aparține deopotrivă genului de lucrări ce înfățișează **viața cotidiană** dintr-un anumit moment istoric și celui care urmărește să reconstituie infra-istoria unui mare eveniment; fiind riguroasă științific, documentată și cuprinzătoare, nu-și interzice totuși plăcerea unei relații vii, ritmată de emoția evocării, ducind însă această „încălzire” sentimentală a textului pînă la facile literaturizări (la Agenția austriacă din Iași, în noaptea de 24 ianuarie, „domnea acolo tristețea, iar consulul se foia de colo pînă colo, pregătind depeșele răuvoitoare ce aveau să transmită la Viena”; „Ce au făcut în această noapte Manu și Băleanu? Am văzut că dăduseră față cu furia mulțimii. Dar în mintea lor mijeau planuri pline de dușmănie” etc.). Meritul cărții (și al autorului) constă însă în revelarea unui mod nou de a căuta, citi și descifra evenimentul: în ziare, în corespondență, în jurnale și memorii, realizîndu-se astfel o imagine de o mare concretețe. Nefiind o lucrare pur științifică, aparținînd mai degrabă scrierilor de popularizare, cartea lui I.M. Ștefan poate fi considerată un succes al genului, de altfel puțin cultivat la noi.

IN SFÎRȘIT, o monografie substanțială despre consecințele Unirii în planul vieții politice românești a fost publicată la Editura științifică și enciclopedică: **Grupări și curente politice în România între Unire și Independență (1859—1877)** de Apostol Stan, istoric specializat în cercetarea secolului al XIX-lea românesc. Autorul, spirit metodic și prudent în afirmații de ordin general, analizează foarte strîns faptele, înfățișînd evoluția de la **partidă la partid** în contextul unei rapide dezvoltări a vieții politice românești declanșată de Unire. Cele două „tendințe politice fundamentale” existente în societatea românească în perioada dintre Unire și Independență sînt urmărite în toate manifestările lor și în raport de factorii ce constituie veritabili termeni de identificare a poziției (problema agrară; concepțiile despre regimul politic; atitudinea față de sistemul electoral; opțiunile instituționale), tabloul vieții politice a epocii fiind completat prin includerea și a altor fenomene (dacoromânismul ca expresie a năzuinței de emancipare și a celorlalte „provincii, rămase în afara statului național, sub dominație străină”; „idealul Independenței statale”; concepțiile despre dezvoltarea industriei). Scrisă cu aplicație, sobru, fără exaltări și entuziasme retorice, monografia lui Apostol Stan este o carte de referință și, cu toate inevitabilele insuficiențe, o remarcabilă sinteză despre o epocă de formare și afirmare a spiritului public românesc și de „creștere a interesului social pentru participare la viața politică”. După un clișeu încă răspîndit ar trebui să spun că este o carte ce se adresează nu numai specialiștilor, ci și tuturor cititorilor interesați de istoria modernă a patriei; dar, de fapt, numai lucrările autentice științifice au această largă audiență; cele care, chipurile, țin seama de public (implicit însă, desconsiderat, socotit incapabil) și, prin urmare, adoptă un „nivel scăzut”, nu fac altceva decît să-și justifice printr-o frazeologie răsuflată lipsa de valoare.

FIINDCĂ una dintre marile datorii ale istoriografiei contemporane constă tocmai în asigurarea cu lucrări într-adevăr serioase a unei extraordinare nevoi de cunoaștere a istoriei naționale. Dintr-o perspectivă mai detașată profesional se constată la noi existența unui interes public de mari proporții pentru cartea de istorie și acest fenomen constituie, în ultimă instanță, o expresie particulară a dezvoltării conștiinței istorice și politice în societatea românească de azi. Nu voi insista asupra eforturilor de pînă acum, atât în direcția cercetării dintr-o perspectivă actuală a trecutului mai îndepărtat (două exemple, dintre multe posibile: **Răscoala lui Horea de D. Prodan și 1821. Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească de Mircea T. Radu**), cit și în aceea a investigării epocilor mai apropiate (lucrările lui Mircea Mușat și Ion Ardeleanu, A. Simion, St. Lache și Gh. Tuțui, Stelian Neagoe ș.a.), ele fiind suficient de cunoscute. Dar numărul lor rămîne încă neîndeștător și, mai mult, receptarea critică este restrînsă. Despre cărțile de istorie se vorbește nejustificat de puțin și deseori superficial. Mulți ani de intrerupere a legăturilor cu tradițiile istoriografiei naționale se resimt încă, fie că reeditarea unor lucrări clasice întîrzie fără motiv (**Istoriile** lui A.D. Xenopol și N. Iorga, spre a nu aminti decît marile sinteze), fie că vechile colecții de documente sînt uneori la fel de greu de găsit ca și documentele înseși, fie că există încă numeroase epoci, momente și personalități istorice despre care imaginea cea mai răspîndită este sumară, neconvingătoare, depășită din toate punctele de vedere. Eficiența unei cărți de istorie este dată de soliditatea ei științifică, improvizațiile, chiar generoase ca intenție, sînt mai degrabă păgubitoare. Caracterul de popularizare nu poate veni în contradicție cu obiectivitatea științifică. Fapt remarcabil, istoriografia românească are în tradiție tocmai refuzul superficialității, impus de rolul pe care l-a avut în formarea conștiinței naționale. Italianul Lionardo Panzini, unul dintre călătorii străini prin țările românești ale căror însemnări au fost cîndva editate și comentate de N. Iorga, observase, către sfîrșitul secolului al XVIII-lea, că armatele marilor imperii ale epocii aveau obiceiul, cînd ne invadeau, să prade... bibliotecile și arhivele mănăstirilor, „pierzîndu-se mai ales manuscrisele, spre paguba acestei țări, care nu mai știe unde să dea (de) urma amintirilor și privilegiilor sale”. Conjugate cu teorii răuvoitoare, teziste, interesate, deci „neștiințifice” cum am spune azi, asemenea veritabile încercări de a se fura istoria au creat conștiința necesității imperioase de a se constitui o istoriografie națională solid fundamentată. După Unire, după Independență, după înfăptuirea statului național unitar, istoriografia românească s-a afirmat ca unul dintre cei mai importanți factori de formare și adîncire a conștiinței naționale.

Cărțile de istorie scrise azi nu pot fi situate în afara unei tradiții și a unui proces a căror existență stimulează și deopotrivă obligă. Nu știu dacă în planurile de învățămînt adoptate la recentul Congres al educației și învățămîntului istoria (și limba și literatura română) figurează sau nu printre „disciplinele fundamentale”, dar importanța cu totul deosebită acordată istoriei ca obiect de studiu nu poate rămîne, cred, fără urmări în planul interesului pentru dezvoltarea istoriografiei românești actuale, de la care (ca și de la cercetarea filosofică) sînt încă multe de așteptat în direcția constituirii și afirmării unei gândiri îndrăznețe și originale.

Mircea Iorgulescu

JANOS BENCsik : Florența

Imagine

Sînt al Cetății, pîn-la ultima vocală
ce buzele mi le-o strivi ușor
dintr-o dorință simplă, necesară
voiesc a fi prin pruncii mei nemuritor
nu-i fastul declamat orgolios
nici nu pîndesc cu egoism-u-n stradă
dar mi se pare că e sănătos
să spun zăpezii răspicat, că e zăpadă
orice metaforă se cere-acoperită
cu aurul din gesturi ce construiesc frumos
și jertfa de aceea nimerită
cum am cetit c-au fost pe argeșuri în jos
sînt al Cetății, și-mi revendic dreptul
de a avea îndatoriri către cetate
dacă-mi deschideți dintr-o întîmplare pieptul
inima voastră veți vedea cum bate !

Oglindă

Mă revendic cu înscrisuri de două mii de ani
iertare dacă am uitat națiunii mele o
săptămînă
dar se mai vorbește și azi, după cină-n
Balcani
despre umbletul maicei mele cu briul de lînă
nu m-am gîndit niciodată-nainte de nașterea
mea
că-s o stare de fapt și o logică dulce-amară
poate c-am supărat că-n istorie se-ntîmplă
și-așa
cu ciocanul izbînd nicovala urechii, prin
latina-mi
vulgară...
mie însumi temei și nu doar odat'
coperișul de casă podea mi-a slujit ca să trec
peste
ploi
dar în veci și prin veacuri de veci n-am uitat
santinela să stau, grădinar al garoafei din noi

Cornel Udrea

Maiorescu și necesitatea

DOUĂ idei se repetă, cu precădere, în articolele de tinerețe ale lui Maiorescu: necesitatea criticii și necesitatea folosirii chibzuite a energiilor spirituale ale talentului. În *Postfața* la ediția din 1874 a *Criticelor*, el scrie:

„Puterile unui popor, fie morale, fie materiale, au în orice moment dat o cantitate mărginită. Averea națională a Românilor are astăzi o cifră fixă, energia lor intelectuală se află asemenea într-o citime fixată. Nu te poți juca nepedepsit cu această sumă a puterilor, cu capitalul întreprinderii de cultură într-un popor. Timpul, averea, tăria morală și agerimea intelectuală ce le întrebuițești pentru o lucrare de prisos, necum pentru o lucrare greșită, sînt în veci pierdute pentru lucrarea cea trebuincioasă și cea adevărată. Amîndouă nu pot merge lîngă o altă, tocmai fiindcă izvorul puterilor unei națiuni nu este nesecat, ci este din fire mărginit. Dacă dar îți lipsesc o mie de școlari silitori și modești, de industriali și meseriași naționali, de poeți și prozatori mai buni, de oameni de știință adevărați, cauza este, că mărginitele puteri, de care dispune poporul tău pentru aceasta, sînt consumate de profesori ignoranți, de funcționari netrebnci, de academici, secretari, membri onorifici, asociați în cultură, jurnaliști, ateneiști, conservatoriști, poetaștri, spinzurători de pinze la «expoziția artiștilor în viață», și celelalte și celelalte. Ai un singur bloc de marmură: dacă îl întrebuițești pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă?»

Ultimele propoziții, cu o superbă valoare aforistică, sînt reluate în cugătărilor de mai tîrziu, ideea utilizării raționale a talentului reapare și în alte texte, în *Poeți și critici*, de exemplu, unde criticul dojenește pe tinerii care își risipesc talentul în lucrări străine de natura vocației lor: „puterea lor intelectuală trebuie întrupată în opere de artă și nu mistuită în elaborări de critică”.

Lăsăm de-o parte ideea incompatibilității între critică și poezie, să rămînem la fondul chestiunii puse de Maiorescu. Îngrijorarea criticului depășește, trebuie spus de la început, sfera culturii, deși cultura va fi, acum și mai tîrziu, grija lui cea mai mare. Maiorescu are în vedere energiile spirituale ale întregii națiuni, cum se vede și din *Prefața* citată. În alte articole, el aduce exemple din sfera filologiei, istoriei, politicii, oriunde și oricînd observă că forțele intelectuale ale timpului sînt angajate în elaborări false. Cît de reală, cît de îndreptățită este, în fond, teama lui Maiorescu și, dacă este reală, îndreptățită,

Membrii societății „Junimea”

în ce măsură munțile lucide, chibzuite ale unei societăți pot împiedica talentele unei generații să se risipească în întreprinderi străine de vocația lor? Iată întrebarea pe care ți-o pui recitînd aceste extraordinare articole. Văzînd exemplele date de critic, înțelegem că îngrijorarea lui este justificată: energiile spirituale ale epocii se pierd în dezbatere false, filologii fac dicționare ce nu pot fi folosite din cauza limbii lor artificiale, poeții nu cunosc limba română și, în genere, nu știu ce este propriu și ce este impropriu poeziei, scriind din această cauză elu-

cubrațiuni înjositoare, crede Maiorescu, pentru nația noastră tînă etc. Sinceritatea, bunăvoința nu scuză asemenea rătăcirii, o cauză bună nu poate fi apărută printr-o expresie rea. Jurnaliștii de peste munți sînt, desigur, oameni onești, patriotismul lor este în afară de orice discuție, totuși limba lor e aberantă din cauza numeroaselor construcții împrumutate greșit din limba germană, efortul lor rămîne fără ecou. I se reproșează numaidecît lui Maiorescu faptul că nu înțelege bine cauza nobilă ce stă în spatele unei asemenea

acțiuni, că este un spirit distructiv, cosmopolit și, în genere, că n-are simț patriotic deoarece ignoră cu bună știință un mare efort constructiv. Înviniurile n-au încetat să se repete, nici azi nu este pentru unii lămurită în întregime problema patriotismului ad-hoc în literatură, deși E. Lovinescu și, în genere, toți criticii importanți de după Maiorescu, au înțeles delimitarea cerută de criticul junimist. Maiorescu se apără deplasînd problema pe teren logic: o operă concepută greșit consumă inutil forța creatorului și-l împiedică să facă o operă bună, folositoare. Nici o îngăduință dar față de rătăcirile poetului, oratorului, filologului. Pentru aceasta este necesară critica: pentru a oferi spiritului tînăr modele de artă adevărată și a-l împiedica, astfel, să rătăcească în eroare.

Maiorescu dă mereu exemple de erori scoase din opere slabe, de mistuiri ale talentelor minore, de elucubrațiile impostorilor, numeroși și productivi în epocă. Aceștia inventează mereu probleme și, strînși cu ușa, fug de discuția adevărată (vezi *Răspunsurile revistei Contimporane*, *Beția de cuvinte*), deplasînd-o, de regulă, pe teren moral. Criticul încearcă să-i aducă la ordine („nu e în chestie, domnii aceștia nu sînt în stare să recunoască un adevăr...”), inutil, răspunsurile adversarilor sînt și mai violente, mai îndepărtate de ideea adevărată. Nu-i rămîne criticului decît să scrie un energetic: *În lături!*, cu sentimentul că, în atare condiții, cu domnii aceștia nu se poate discuta!

IDEEA lui Maiorescu privitoare la puterile spirituale ale unei generații capătă adevărata ei însemnătate cînd e vorba nu de impostori și de cuvintele rimate asupra unor țevi de apă aduse de Prințul Moruzi (*Beția de cuvinte*), ci de rătăcirile, mistuirile inutile ale talentului adevărat. La acestea pare că se referă criticul atunci cînd vorbește de Minerva primejduită de figurile caricatate ce consumă blocul de marmură. Aici este primejdia cea mai mare. Căci, într-adevăr, dacă blocul de marmură este consumat cu fabricarea de *figuri caricatate*, de unde materia și energia spirituală pentru a ridica statuia zeiței, opera de artă impunătoare, traicină? Mai este, oare, posibil progresul culturii dacă acei care trebuie să-l realizeze se pierd în lucrări minore, cum pot apărea capodoperele dacă talentele capabile să le producă își pierd vremea în dispute fără rost și-și canalizează eforturile în acțiuni fără viitor? Iată întrebarea neliniștitoare a scepticului Maiorescu. Neliniște pe care cultura de după el n-a îndepărtat-o cu totul. Are

Agonia cărții?

CITESC previziuni „științifice” cu privire la civilizația viitorului, la triumful metodelor de cunoaștere audio-vizuale și mă întreb: va dispărea, oare, cartea, și a pune acel mod al culturii cuvîntului scris în care am crescut, din care ne-am hrănit, prin care am trăit? Au fost și vor mai fi, fără îndoială, în arta comunicărilor umane situații pe care le putem numi „de ecluză”, de trecere de la un nivel la altul. În epoca noastră, însăși obsesia comunicării, problematizarea ei, preocuparea celor mai diverse spirite provenind din cele mai felurite discipline pentru cuvînt indică, alături de uimitoarele progrese al tehnicilor comunicării, iminența unor modificări în condiția însăși a dialogului uman. Repet, vor afecta aceste modificări statutul cărții ca mare mijlocitor între spirite? Asistăm la agonia cărții?

În *Fedru* al lui Platon, Socrate istorisește o legendă de sorginte egipteană. Zeul Teuth, spune el, mai exact Thot, miticul inventator egiptean al scrisului, ar fi fost refuzat de faraonul Thamus, căruia îi prezentase descoperirea sa prin care spera să-i facă pe egipteni mai înțelepți și să le sporească memoria. Argumentul prin care faraonul și-a motivat refuzul era, după Socrate, următorul: „scrisul va aduce uitarea în sufletele celor care îl cunosc, nemaiștiind să-și aducă aminte... Iar în ce privește înțelepciunea, tu oferi învățăcelilor numai aparența, nu adevărul”. Înțeleptul elin pare să-i dea dreptate regelui egiptean. Într-adevăr, pentru Socrate cele scrise nu pot fi decît cel mult un auxiliar al memoriei, ele nu pot oferi înțelepciunea. Aceasta o poate face, după el, doar viul grai, „care a

înscris știința în sufletul celui care învață”. Partizanii actuali ai metodelor audio-vizuale ar putea face, eventual, uz de argumentele lui Socrate ca și de cele ale faraonului în preferința pentru viul grai și pregnanța imaginii.

Și totuși, Thot a triumfat asupra regelui egiptean. Omenirea n-a ascultat de porunca faraonului, a înfrînt pierderea acestuia și bine a făcut. Riscînd pierderea unor deprinderi firești, a descoperit tărîmul practic infinit al semnelor. Descoperire vrednică de originea presupusă divină. Proculos, spre sfîrșitul lumii antice, într-un imn, se va putea închina „preasfințelor cărți”. Tot el, într-alt imn, va invoca Muzele care prin „cărțile ce trezesc spiritele” purifică sufletele legate de pămînt. În *Literatura europeană și Evul mediu latin*, Ernst Robert Curtius descrie cu subtilă erudiție dedalul parcurs de cultivatorii cărții în antichitate și Evul mediu, progresele pe care le-a făcut cartea ca simbol în decursul veacurilor. Nu ne putem opri să nu amintim, în acest sens, elogiuul lui Kadmos din epopeea *Dionisiacelor*, al făpturii mitice care după vechii elini a adus din Egiptul lui Thot taina scrisului: „Kadmos a adus întregii Elade daruri pline de tîlc și de grai. El a creat unele potrivite cu sunetul limbii, imbinînd consoane cu vocale într-o înșiruire ordonată, el a rotunjit în scris conturul tăcerii elocvente. Stăpîn pe minunata artă, taina patriei sale, el ne-a adus înțelepciunea Egiptului pe vremea cînd Agenor, locuitor din Memfis, a întemeiat Teba, orașul celor o sută de porți. Hrănit cu laptele tainic al cărților preasfînte, el a zgîrlit cu mina ușoară trăsături piezișe și a scris astfel semne încovoiate în cerc”.

E ciudat că mult savantul Curtius nu amintește în opera sa, vorbind despre rosturile cărții în Evul mediu, un prea interesant opuscul al lui Richard de Bury, o adevărată apologie a cărții intitulată *Philobiblon*. E adevărat că acest opuscul cunoaște abia de cîțiva ani o vogă deosebită, fiind tradusă în numeroase limbi. Despre Richard de Bury episcop, diplomat, bărbat de stat cu înalte însărcinări ale coroanei britanice, cărturar și pasionat bibliofil (1287—1345), Petrarca scria într-o epistolă a sa că este deținătorul celei mai mari biblioteci din vremea sa. Poetul l-a cunoscut pe înaltul demnitar care împletea demersurile diplomatului abil cu cele ale marelui iubitor de cărți. Străbun al colecționarilor maniaci de mai tîrziu ai insulelor britanice, el își transporta cu grijă, în care, prețioasele pergamente, de la un popas la altul al peregrinărilor sale. De origine normandă, avînd legături strîns cu învătății parizieni, elev al Oxford-ului dar amic al Sorbonei, ascuns un timp în clopotnița minorităților din Paris, într-un moment de cumpănă a vieții sale, apoi visticernic, lord cancelar, diplomat însărcinat cu misiuni delicate, Richard de Bury se retrage din viața politică cînd încă se bucura de supremele favoruri ale curții britanice, pentru a se dedica cu totul pasiunii sale, cărților sale dragi. Agenții săi cutreierau Europa în căutarea manuscriselor, copiiștii lucrau de zor pentru el, în timp ce, retras la Durham, împătimit al cărților, Richard meditează și scrie apologia pasiunii sale. Un cronicar al acelei epoci, William de Chambre, va scrie despre episcopul de Durham că pînă și încăperea în care se afla patul său, lăcașul sortit

odihnei îi era înțesat cu cărți, cu suluri de tot felul, de nu te puteai mișca printre ele. Cartea pe care o scrie, acel *Philobiblon*, nu este doar un elogiu sentimental ci o apărare a cărții în toate înțelesurile, de toți vrășmașii ei. Elocvente sînt capitolele în care cărțile „se plîng” de tratamentul la care sînt supuse de unii proprietari ai lor; de asemenea, învinuirile pe care le aduc cărțile războaielor. Iată, apoi, în acest opuscul, diverse sfaturi practice privind bibliotecile, păstrarea cărților. Dar cele mai interesante sînt capitolele în care cărturarul își mărturisește preferințele: „deși ne plac mai mult operele anticilor, nu disprețuim pe cele ale contemporanilor”; sau „de ce prețuim mai mult cărțile disciplinelor liberale decît pe cele juridice?” sau „de ce ne străduim să alcătuim manuale privind limba?”. Și alte asemenea paragrafe pe cît de docte pe atît de amuzante. Firește, ni se vorbește despre cei care ar trebui să iubească mai mult decît alții cărțile, despre avantajele iubirii de carte și îndeosebi despre rosturile cărții în educarea tinerilor. Admirabile pagini pline de o fermecătoare înțelepciune. Fără să-l citeze, Richard de Bury amintește cîteva cuvinte din cunoscuta formulă a lui Siger de Brabant, din ale sale *Quaestiones naturales*: „Cum vivere sine litteris mors sit et vivi hominis sepultura” și anume că, viața fără litere înseamnă moarte și mormînt al omului viu.

Agonia a cărții în zilele noastre? Nu cred. Chiar dacă omul a descoperit și va mai descoperi alte mijloace de comunicare, chiar dacă semnele pe care mai demult le săpa în piatră, ori le scria pe un pergament, au ajuns să fie filmate pe alte suluri, moderne, și le vedem desfășurîndu-se pe ecrane. Cărțile pot să moară. Cartea, ca o comuniune a spiritelor, trăiește.

Nicolae Balotă

criticii

dreptate Maiorescu : orice discuție pornită rău împiedică o discuție adevărată, aceea care să ducă mai departe cultura și să deschidă drum talentului ce vine. Cînd vom dezbate problemele reale ale literaturii, dacă noi discutăm toată ziua dacă scriitorul *x* este mai mare sau mai mic decît scriitorul *y*, dacă, vorba lui Maiorescu, Leopardi e mai mare sau nu decît Hugo sau dacă Ienăchiță Văcărescu e mai profund, mai inventiv în imaginația lui poetică decît Goethe ? ! Maiorescu credea că acestea sînt viciile epocii de „tranzițiune”, scăderile unei culturi în formare. Rătăcirile, viciile se repetă însă și în faza de maturitate a culturii, nici o epocă nu este străină de asemenea eforturi inutile, pentru că orice epocă are, în fond, cite un P. Grădișteanu, George Marian din Ploiești, un Justin Popfiiu și numeroși alți creatori de sisteme aberante în diverse domenii. Rolul lor, deloc neglijabil, este să pună în circulație idei false care să împiedice progresul ideilor adevărate, fertile pentru cultură. Cînd citim pe marii critici români, rămînem uimiți văzînd în cite polemici fără rost au fost angajați, ce lucruri elementare au fost nevoiți să apere.

CU ACEASTA revenim la a doua idee (prima, în fapt, în ordinea însemnătății) din articolele tinărului Maiorescu : *necesitatea criticii*. Necesitatea criticii decurge din necesitatea luptei pentru adevăr în cultură și în societate. Oriunde deschizi *Criticele* sale dai peste acest gînd, Maiorescu e nevoit mereu să apere legitimitatea *Direcției noi*, acuzată de ceea ce știm că a fost acuzată. Atît de mare este credința criticului în necesitatea luptei împotriva *neadevărului* încît el construiește o teorie complicată (*teoria formelor fără fond*) pentru a-i da și o justificare istorică și socială. Teoria este discutabilă, și ea a fost mai tîrziu combătută chiar de criticii de formație maioreșciană, ideea criticii ca factor regulator al culturii a rămas, căci nimic zice Maiorescu, nu se îndreaptă de la sine în capetele unei generațiuni : „Orice cultură este rezultatul unei lucrări încordate a inteligenței libere, și datorită de a afla adevărul și de a combate eroarea se impune fără șovăire fiecărui om, care nu se mulțumește cu existența sa privată de toate zilele, ci mai are o coardă în sine, ce răsună la fericirea și la nefericirea națiunii, din care s-a născut”.

În *Observări polemice, În contra direcției de azi, în Direcția nouă, Beția de cuvinte* etc. criticul încearcă să dovedească faptul că o cultură nu se poate forma în afara adevărului, iar ca adevărul să triumfe trebuie să existe mereu, vigilentă, nepărtinitoare, inflexibilă, critica. Ea se fundamentează pe concepul de obiectivitate (*impersonalitate*) care este de natură estetică și de natură morală. Convingerea lui Maiorescu este că „dacă istoria scrisă admite explicări, adevărul de realizat nu admite tranzațiuni”. Din acest adevăr elementar s-a tras, mai tîrziu, ideea *imperativului etic* în critică. Ca să poată fi eficace, ca să capete autoritate, spiritul critic reclamă „citeva cunoștințe, un grad de prudență și cel puțin simțămîntul elementar pentru ceea ce se numește bunăcuviință” (*Observări polemice*). În afara celor „citeva cunoștințe”, dar nu în afara dreptului de a le folosi, toate însușirile cerute aici de Maiorescu sînt de ordin moral. Și nu întîmplător : lupta pentru adevăr se bazează pe o morală și angajează o conștiință morală. Atît de fermă, încît cel ce exercită critica nu tre-

buie să cedeze în fața împotrivirii masive, copleșitoare a contemporanilor. Maiorescu nu-și face iluzii, *adevărul* lui este, în comparație cu acela al adversarilor săi, redus ca posibilități, critica lui înfrînă mai mulți inamici decît amici, însă *critica* sprijinită pe adevăr va birui greutățile timpului și va produce „șirul neînterupt de forme nouă de viață”. Sfirșitul *Observărilor polemice* este de-a dreptul vizionar, scepticismul s-a topit în rîndurile articolului, criticul crede în puterea progresului de a se impune într-o cultură amenințată de atîtea fantasmagorii :

„Este o adevărată mîngiere de a se pătrunde de acest fapt al progresului culturai, mîngiere trebuincioasă în contra prea multor sarcini ale situației impuse. Căci nu fără lupte grele poți rupe roadele din pomul cunoștinței, și îndărătul fiecărui adevăr, la care ai ajuns, lași o iluzie pierdută. Cu simțiminte de recunoștință și cu inima plină de speranțe ai intrat în templul tuturilor, și în loc de statue ai găsit idoluri, și în locul templului visat, te-ai deșteptat într-un haos de ruine, fericit dacă afli în mijlocul lor o inteligență amică, care să simtă cu tine dezolarea generală. În asemenea momente este bine să nu cauți înapoi nici împrejur, ci, pășind înainte, să-ți păstrezi încrederea, că progresul adevărului *trebuie* să se facă și că formula lui este aceasta : mulți din cei ce astăzi sînt în rătăcire vor veni miine pe calea adevărului, dar nici unul din cei ce au înțeles odată adevărul nu se va mai întoarce la vechile erori.”

Un adversar al spiritului critic este, după Maiorescu, ceea ce el numește, cu referință specială la politica timpului, „megalografia noastră”. Ea se manifestă și în literatură, și nu-i greu criticului să afle în foile contemporane exemple amuzante de pierderea elementarei lucidității. Prilejul discutării acestei anomalii i-l oferă, cum se știe, *Leptura riul rumănesc* al lui A. Pumnul, cu cele 6 volume de modeluri literare la Români. „Mare descoperire și grea — în aparență” — zice la început ironic criticul. Luînd, apoi, pe rînd *modelurile* și clasînd mistificațiile din interiorul lor, ajunge la „treapta a treia a relațiunii noastre cu literaturile străine”..., stadiul în care simțul realității ne părăsește, orgoliul se inflamează, zările se închid în afară și se deschid, amenințător, în interiorul mulțumirii de sine. „Ajunși aici — notează criticul — noi răspîdim încrederea că am întrecut cultura occidentalului, și susținem pe toate tonurile că, prin un privilegiu special al naturii, tot ce iese din capul nostru este mai presus decît tot ce se află în capetele altor popoare”.

Este ușor de închipuit ce efecte au putut avea asemenea rînduri asupra „megalografiilor” din epocă. Maiorescu prevede reacția și, apărînd direcția *Convorbirilor*, zice că „pentru noi patriotismul nu putea fi identic cu imperfecțiunea, și o lucrare slabă nu merita laudă prin aceea că era românească”... Și ceva mai departe, în aceleași *Observări polemice* :

„Demnitatea noastră de oameni nu ne permite ca din produceri, ce la popoare culte ar fi obiecte de ris sau de compătimire, să facem o colecție venerabilă și să o depunem pe altarul patriei cu tîmîia lingușirii. Ce este rău pentru alte popoare este rău și pentru noi, și frumoase și adevărate nu pot să fie decît acele scrieri române, care ar fi frumoase și adevărate pentru orice popor cult”.

Cîtă demnitate spirituală în aceste propoziții, ce simț patriotic înalt și ferm în articolele foarte tinărului Ma-

Titu Maiorescu la Berlin

■ Orice cultură este rezultatul unei lucrări încordate a inteligenței libere, și datorită de a afla adevărul și de a combate eroarea se impune fără șovăire fiecărui om, care nu se mulțumește cu existența sa privată de toate zilele, ci mai are o coardă în sine, ce răsună la fericirea și la nefericirea națiunii, din care s-a născut.

TITU MAIORESCU

iorescu, îngrijorat de soarta culturii române, încrezător, totodată, în putința adevărului de a birui. Neliniștea lui re-apare la începutul studiului *Direcția nouă* :

„Va avea România un viitor ? Se mai află în poporul ei destulă putere primitivă pentru a ridica și a purta sarcina culturai ? Căci cultura e o sarcină, care cere și consumă neînterupt puterile vitale ale unei națiuni. Va putea să pășească în lucrare pașnică pe aceeași cale, pe care civilizația apuseană a adus atîta bine omenirii ?” — întrebare mai degrabă retorică, fiindcă, peste o pagină numai, criticul se grăbește să spună că talentele eminente și talentele inferioa-

re „sînt pe calea naturală și aspiră cu bună credință spre adevăr”.

Numele lui Eminescu, precedat de celebrele cuvinte („cu totul osebit în felul său, om al timpului modern...”), vine să confirme previziunea criticului. Lupta împotriva neadevărurilor începe să dea roade. Energiile spiritului românesc nu se mai pierd în lucrări eronate. *Minerva* răsare, în fine, din blocul de marmoră. Dar critica ? Critica mai are încă de luptat cu figurile caricatate care primejdiesc apariția *Minervei*.

Eugen Simion

Petru ANGHEL

În numele vostru

De jur-împrejur numai aer și iarbă,
de jur-împrejur numai frunză de plop,
în curînd o secetă o să mă soarbă
în pămîntul acesta ca-ntr-un dulce potop.

De jur-împrejur numai umbră și soare,
numai noapte și zi împrejur și mereu,
într-un ceas rînduit de străvechi ursitoare
o să fie în toate înfrunzit ochiul meu.

Și voi sta ca un domn milostiv pe aceste
teritorii de jur-împrejur,
și aceasta, se știe, nu-i o simplă poveste
spusă-n numele vostru, vă jur.

Obelisc

Acele caiete uitate în gară,
mirosînd a tristeți de liceu,
cu scris tremurat pe lumina de ceară,
cînd cel mai bătrîn dintre toți eram eu
de-atîta risipă de iarbă amară
în care odată copii lăcrimară.

Și acele scrisori rătăcite de lume,
încărcate de dorul pustiu,
pentru mine ascunse în lacre anume
să le pot lăcrima pînă noaptea tîrziu,
cînd voi fi botezat într-un limpede nume
de acele preasfinte și statornice mume.

Dar eram mai bătrîn decît toți și de toate,
trebuia să mă-ncearc cu povară din greu,
să-mi rămînă pe umeri și pe
frunte-nsemnate,
cu mireasmă de dor și tristeți de liceu,
toate-acele caiete și scrisori tremurate
peste care pustiul în lume mai bate.

Drept aceea, rămîie pînă-n ceasul de ceară
pentru mine poruncă să vă spun, să vă spun
cum treceau înlemniți în tăcere spre gară
și eu stam lingă drumul fără capăt ca un
obelisc de pămînt sub lumina amară
așteptînd iarba-n cer peste ei să răsară.

Ion Dodu BĂLAN

Om de zăpadă

Fetițele mele cumini,
Iar ne-a găsit zăpada-n munți,
Sub brazii înalți și cărunți,
Pe cărări ce se curmă,
Cînd vîntul ne mușcă din urmă.
Răminem singuri, în alba singurătate,
Cu suflute mari și curate...
Ne taie gerul ca un fierăstrău,
Ne latră vîntul ca un ciine rău.
Zarea-i pustie de păsări și oameni,
Nu e pe munte un om ca să-i sameni ;
Doar pe o creangă o pasăre mică
Ne strigă, ne cheamă de frică.
O vereriță zburdă prin cetini,
Ne crede prieteni.
Singuri ca la-nceput de lume,
Căutîndu-ne un prieten anume,
Încercăm să zidim un om de zăpadă,
Cu nasul de morcov, cu ochi să ne vadă.
Ni-l facem prieten ; vorbim cu el.
Om de zăpadă e mut și blind ca un miel...
Dar dintr-odată, fără pricină ori supărare,
Vîntul, știindu-se tare,
Îl spulberă-n zare,
Cu trup și picioare,

Ce greu l-am făcut !
Cit timp a trecut !
Și într-o clipă a dispărut...
Fetițele plîng, cu lacrimi amare,
Omul spulberat în zare
De vîntul cel tare...
Fetițele plîng întristate —
Li-i teamă de moarte.

Ce greu își crește lumea copiii în marea-i
ogradă,

Oricine poate să vadă.
Și-oricine știe că gloanțele pot să cadă,
Să-i spulbere ca pe-un om de zăpadă...
Oameni, părinți și bunici,
Cei care-i iubiți pe cei mici,
Gîndiți-vă bine că viața-i legată c-un fir de
arnici

Și-un vînt neguros, dintr-o stranie bombă
Poate să facă din lume o hecatombă
Atunci va rămîne s-o plîngă, s-o vadă
Un om înghețat, de zăpadă...
Un om care nu va mai ști întreba
Copiii de sînt undeva...
De aceea,
Răspundeți din vreme, copii,
Că vreți să rămîneți tot vii !

Peștera — inima mea

Nici o peșteră nu-i mai adîncă,
Mai complicat săpată-n stîncă,
Mai pustie și mai innoptată,
Ca inima mea citeodată...

În hăul și besna din ea
Tremură singurătatea mea
Și zboară, orbi, lilieci gîndului
Ca vulturii-n Munții Paringului.

Încerc cu gîndul să desferesc
Ce taine dorm în grotă, pe-ntunec,
Dar lacăte de noapte, grele,
Încuie tainele în ele.

De mii de ani forțez lăcatul
Dar rămîn numai cu păcatul
De-a vrea să știu ce nu se știe
Din biata inimă-mi pustie.

Am mers în spații, fără fund,
Din largul multului rotund,
Dar greu pășesc, cu pași de melc,
Prin inima-mi închisă-n cerc.

Mă duc pe lună și pe stele
Cu toate gîndurile mele,
Dar în adîncul inimii
Cu nici un gînd nu poți păși.

Rămîn, ca la-nceput de veac,
Cu gîndul singur și sărac,
În fața nopții mari din mine
Doar stele nu răsar senine.

Îmi voi aprinde gîndu-n soare,
În vilvătaia cea mai mare,
Și-oi pune-o torță, stea polară
În besna multimilenară.

Războiul de mii de ani...

Din fragedă copilărie,
mă uit și mă tot uit,
cu ochi uimiți și iscoditori,
la o icoană pe sticlă,
împodobită cu ștergar și busuioc
și așezată, la loc de cinste,
într-un colț al casei părintești.
E întîiul film de aventuri pe care l-am văzut,
e primul meu roman polițist.
Acțiunea pare să fi fost cîndva captivantă
dar a încremenit într-o dogmă...
Aștept să se petreacă ceva și nu se mai
petrece.

O artă succesivă a devenit o artă simultană
— cum ar fi zis Lessing —
Înzăuat ca un soldat roman,
Sfîntul Gheorghe stă călare pe un cal,
cu sulița întinsă
deasupra gurii larg deschise a Balaurlui Cel
Rău,

gata să-l străpungă.
O clipă de decizie
și s-ar produce deznodămîntul.
Sfîntul pare, însă, pișicher și laș,
se joacă la infinit cu răbdarea noastră :

de două milenii ține omenirea încordată,
cu sufletul la gură,
ca la o coridă,
și nu se mai decide.
Sulița lui nu s-a mai mișcat nici un
centimetru...

Hotărîrea i-a încremenit într-o perpetuă
amenințare.

De două milenii se privesc ochi în ochi,
Sfîntul, cu sălbăticiunea teratologică,
se studiază, se amenință, își macină nervii
într-un crunt război psihologic.
Și, astfel, bătălia nu mai începe
și nu se mai sfîrșește niciodată.
Evident,
nu pare a fi un viclean armistițiu.
E un război de uzură,
un război de verificare a rezistenței nervoase,
cel mai lung război cunoscut vreodată.
Nu e un război religios, în ciuda tuturor
aparențelor,
Nu e un război de cotropire și anexiune.
E un război total :
care pe care.
Se cere, de-accea, multă, foarte multă
răbdare...

Nikolaus Berwanger

Resignare

templul tăcerii
mă impresoară
ziua s-a scufundat
noaptea doarme somn dulce
sufletul meu cuprins e de repaos
inima mea doarme și ea
gîndurile mele și ele
se adună ostenit după atîta zbor
trăiesc numai
așteptînd
să se destrame colbul timpului
și totuși
aș avea atîtea întrebări de pus
ce am făcut bine
unde-am greșit

Dorință

întindeți-mi miinile de aur
voi stele de-acolo lingă palida
lună
fiți pentru o noapte oaspeții
mei
atîta numai vă cer

fericit vreau să fiu
chiot și riset răsună
întindeți-mi miinile de aur
voi stele de-acolo lingă palida
lună

Chemare

să nu lăsăm
să ruginească
creierul nostru
câci în el
sălășuiesc gînduri
chiar dacă ele
nu sînt întotdeauna
cele mai nobile
trebuie
să le înhămăm
la treabă
și să le îmbogățim
în interesul
omenirii
pentru miine
poimîine
de-a pururi

Tablete

am născocit tablete
pentru corectarea
fecundității
și tablete
pentru suprimarea ei
am născocit tablete
pentru prelungirea
zorilor noastre
și tablete
pentru stăvilirea
amurgului virstei
am născocit tablete
pentru înmugurirea
visurilor noastre
și tablete
pentru domolirea
văpăii mistuitoare
dar nu am creat tablete
împotriva năvălirii
amintirilor
și cîți dintre noi
n-ar șterge înfrigurați
tot ce-n uitare
dori-vor să treacă

În românește de ANTON PALFI

Patriotismul lui Titu Maiorescu

PRINCIPALA armă de care s-au servit în secolul trecut adversarii lui Titu Maiorescu a fost invinuirea neîntemeiată de cosmopolitism. Cu alte cuvinte, i se contesta interesul pentru cultura națională, căreia îi închina tot talentul și toată activitatea, și se susținea, fără texte convingătoare în sprijin, că era în fond un iubitor al unor curente și tendințe, străine aspirațiilor noastre. Prin neobosită afirmație și repetiție, — metodă a cărei putere de convingere asupra maselor o releva Gustave Le Bon, — calomnioasa aserțiune cistigase teren și a fost reluată și mai tirziu, spre a se deduce nu știu ce acțiune nefastă asupra spiritului public. Or, încă din prima tinerețe, înainte de a-și fi încheiat atît de strălucit studiile și de a se fi înapoiat în țară, Maiorescu a reflectat serios asupra datoriei intelectuale în societate și s-a declarat împotriva cosmopolitismului, care părea unora suprema elegantă spirituală. Iată ce scria¹⁾ autorul recentei sale lucrări, *Einiges philosophische in gemeinfasslicher Fassung*, profesorului Stahr, din Berlin, mulțumindu-i pentru binevoitoarea recenzie :

„Pentru un pasaj însă trebuie să vă mulțumesc totuși în mod deosebit ; anume pentru că, în fruntea unei remarcabile recenzii, ați indicat faptul că autorul respectiv este „român”²⁾. Aceasta m-a bucurat foarte mult. Patriotismul mărginit este, desigur, un lucru respingător ; din contră, este plăcut ca, în timp ce studiezi în străinătate, printre abstracțiuni cosmopolite, să fi păstrat conștiința clară a unei totalități într-adevăr superioare, dar strict individualizate și unitare ; asta înseamnă să fie rămas național. Dar tocmai despre români puține stiri favorabile au răzbătut în Occident ; de aceea bucuria pe care mi-a făcut-o recenzia publicată de dumneavoastră este multiplă și capătă o direcție spre general”.

Ce era aceea „direcție” din finalul paragrafului ? Era în fond reabilitarea noțiunii de român, de care se lega încă în Occident ideea unui neam din afara sferei popoarelor cultivate. Ca să infirmăm această prejudecată, elevul scolii aristocratice vieneze, Theresianum, se străduise din răspuțeri să fie primul din clasă și apoi din tot liceul, și izbutise nu numai să se impună stimei colegilor săi, dar și prin cultura sa filosofică superioară și prin multiplele lui talente să facă figură de „șef de școală”. Cosmopolitismul i se părea de pe atunci o abstracție, cu alte cuvinte, o direcție a spiritului planind peste realități, ca și metafizica, al cărei prestigiu fusese grav atins de Kant. Maiorescu lega cultura, ca factor activ de ridicare a omului și a societății, de realitățile naționale și aspira ca, întors în țară, să se facă util, să fie el însuși un factor al progresului cultural. Substanțialele rinduri de mulțumire sint mai ales o impresiune de profesiune de credință și un întreg program de acțiune, pe care avea să-l îndeplinească după întoarcerea lui în țară, într-un ritm tot atît de viu ca și acela al școlărității sale³⁾.

Dacă această disociere dintre cosmopolitism și naționalism în cultură nu ar părea convingătoare, după cum s-a spus că o rînduiește nu face primăvara, să se coroboreze citatul de mai sus cu mai categorica afirmație din scrisoarea de la Paris, 27 martie 1861, adresată de Titu Maiorescu celui mai iubit prieten al său, Theodor Rosetti :

„...braț la braț cu tine sînt în stare să supun tot veacul. Da, o fac și pe asta. Și

¹⁾ Titu Maiorescu : *Jurnal și Epistolar*, vol. III (18 iulie 1860—10 iulie 1862), ediție îngrijită de Georgeta Rădulescu-Dulgheru și Domnica Filimon, Editura Minerva, București, 1980. Amintim că Maiorescu fiind născut la 15 februarie 1840, cartea este Epistolarul unui tânăr între 20 și 22 de ani. În anul următor, va fi profesor universitar și rectorul Universității din Iași, etc.

²⁾ Scrisoare datată Paris, 26 ianuarie 1861. Maiorescu scria „Române” în limba germană, în care nu se fixase încă forma „Rumâne”.

³⁾ Scrisoarea nu e lipsită de anumite stereotipii. În primul paragraf, fraza începînd cu „Banalitatea și vorbele goale” va fi folosită și în alte scrisori de mulțumire ; și metafora scafandrului, de la sfîrșitul celui de al treilea paragraf, se va repeta în cursul acestei corespondențe.

pină la urmă veacul se va trezi, va simți puterea legăturii, va doborî stavilele și va fi un singur păstor și o singură turmă — la fiecare națiune⁴⁾. Numai cosmopolitism nu. Imi mai aduc aminte de prima noastră convorbire din rue Racine. Dar oroarea față de cosmopolitism este tocmai ultimul stadiu de evoluție a opiniilor mele”.

Mai este nevoie și de sublinierile noastre ? Urmează îndată expresia entuziasmului său pentru Hegel⁵⁾ :

„Nemaipomenit tip Hegel ăsta. Ce idee genială triada lui. Teza neroadă se refugiază buimacă în antiteza smintită ; numai unitatea superioară a rațiunii sintetice este adevărul”.

Nu mai lungim citatul din același substanțial paragraf, care se încheie cu aceste apostrofe :

„Și ce fac ei ? Se cațără pină sus de tot și-și ușurează conștiința în imensa plictiseală și lipsă de culoare a cosmopolitismului ! Jos cu voi, canalii în sinteza naționalității : aici se află adevărata cale de mijloc ! Dacă ești nul, nul rămii chiar dacă nu cosmopolitizezi la puterea a zece. Dar ca să propună unitatea, sint sute și mii !”

S-AR PUTEA SPUNE că Titu Maiorescu se pregătea să intre în arena vieții noastre publice, nu numai înarmat cu o varietate și temeinică învățătură, dar și cu un invincibil spirit militant, potențat de certitudinea biruinții. Acest vajnic luptător nu se voia însă individualist și nu aspira la succese strict personale, de vanitate și de orgoliu, ci se afirma mereu în serviciul națiunii. Astfel îi scria profesorului său de la Theresianum, Thomaschek, înaintea căsătoriei sale, la 8 iulie 1862, de la București :

„În aceste țări⁶⁾ s-a deschis pentru mine un nemărginit cîmp de activitate abordabilă imediat. Cu siguranță că în aceasta se vor obține unele succese ; bineînțeles, fără a se recunoaște meritele vreunei persoane. Dar aceasta nici nu contează. Punctul de vedere potrivit căruia cineva se consideră centrul pămîntului este un punct de vedere care trebuie depășit. Individul trebuie să se subordoneze în prealabil, fără rezerve, totalității ; abia din această totalitate va fi urmărit, în cel mai fericit caz, firul care duce înapoi la individ, dar nu invers. Mai devreme sau mai tirziu, dacă nu rămii pe vecie necopt, trebuie să realizezi în tine însuți, dovedind-o și în afară prin fapte, trecerea de la sistemul ptolemeic la cel copernician”.

Oprim aci splendidele lui profesii de credință, care nu sint nici ale unui cosmopolit, nici ale unui individualist, ci expresia unui luminat patriotism și a unei nobile supunerii scopului final : ridicarea culturii naționale.

Militantismul lui Titu Maiorescu, în cadrul celuiiași bieniu 1860—1862, se manifestă și în altă direcție, de acută actualitate. Se puneau bazele, în Imperiul austriac, ale unei noi politici față de naționalități, dar cea românească rămînea mereu în afara interesului celor de sus. Titu Maiorescu va lucra mină în mină cu bănăteanul Vicențiu Babeș (1821—1907), care polemiza cu corifeii grofilor, afirmînd drepturile imprescriptibile, dar nerecunoscute, ale românilor din imperiu. Sub pseudonimul Axentie, Babeș lansase în 1861 o broșură, dar dorea să se răspîndească și în presa franceză situația imposibilă, creată de veacuri și menținută statornic, a naționalității române.

La 20 februarie 1861, Titu Maiorescu îi scria tatălui său :

„Babeș imi scrie în timpul din urmă pentru un articol ce să-l public în Paris. L-am incredințat lui Ubicini”.

Cunoscutul filoromân, militant pașoptist și unionist, era cel mai indicat, prin relațiile lui, să mijlocească lui Maiorescu accesul la presa pariziană, în care cuvîntul propagandei maghiare se făcea auzit cu precădere. Titu Maiorescu mai recurgea și la un român notoriu, stabilit în Franța, Grigore Gănescu (1830—1877), autorul cărții *La Valachie depuis 1830 jusqu'à ce jour* (Bruxelles, 1855).

Pe Babeș îl incredința la 21 februarie 1861

⁴⁾ Subliniat în text.

⁵⁾ Cunoscindu-i-l, viitorul său socru, consilierul juridic Kremnitz i-a dăruit de ziua nașterii, operele complete, în 22 de volume ale marelui filosof german.

⁶⁾ E vorba de Principatele Unite.

De-aș avea...

La necrezuta împlinire a o sută de ani de la nașterea pururi fermecătorului Guillaume Apollinaire

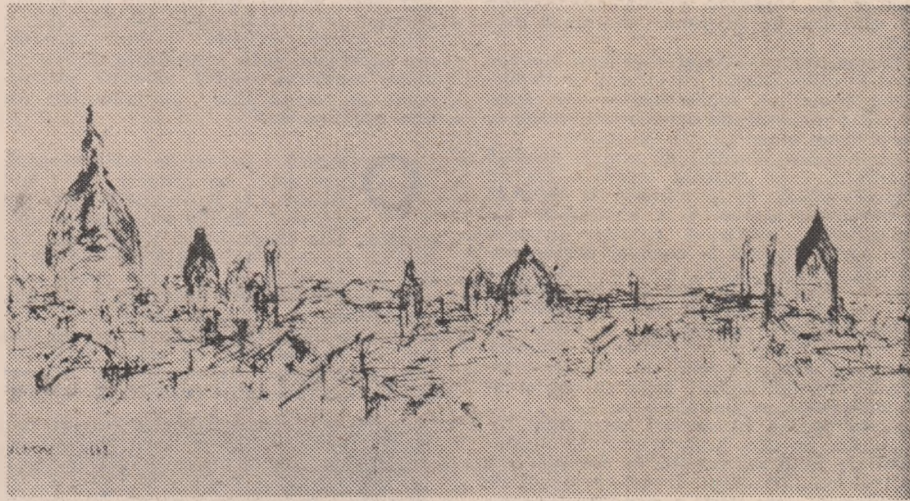
De-aș avea patru dromaderi
Bazat pe vigilența lor
Aș trage un pui de somn ușor
Nemaivîsînd cum nasc muieri
Trupe de șoc de rinoceri.

De-aș avea patru dromaderi
Luînd pavăză cocoașa lor
M-aș răfui cu negrul nor
Din care sug ca niște jderi
Trupe de șoc de rinoceri.

De-aș avea patru dromaderi
Devenind confidentul lor
Aș afla dacă nu li-i dor
Să nu mai vadă nicăieri
Trupe de șoc de rinoceri.

De-aș avea patru dromaderi
Totul ar deveni ușor.
C-un gest expert de vrăjitor
Aș transforma în polimeri
Trupe de șoc de rinoceri.

Geo Bogza

JANOS BENCsik : München

că umblase „pe la vreo cițiva redactori de jurnale, și mai întîi la Gănescu”, dar că i s-a răspuns „că deocamdată în Franția nu e speranță de a publica asemenea cu folos, fiindcă gazetele literale (sic) nu pot primi nici un articol fie cit de puțin îndreptat în contra ungarilor”. Articolul scris de Maiorescu pe baza materialelor comunicate de Babeș fusese trimis lui Ubicini. Se mai sofistica astfel neoportunitatea reproducerii broșurii lui Babeș, deoarece „publicată în vrîn jurnal liberal s-ar priivi ca lipsă de tact, pe cînd publicarea ei în vrîn jurnal conservator sau retrograd ar fi crezută plătită de Austria”.

Problema, așadar, se invitea într-un cerc vicios. În aceeași scrisoare, cînd politica filoromână a guvernelor imperiale franceze nu se afirmase încă, Maiorescu se arăta foarte sceptic la adresa francezilor pe care-i considera pe nedrept nepăsători „despre nedreptuirea unei națiuni mici”, chiar de către „toți redactorii jurnalelor liberale”.

Abia la 3 august îi scrie mai optimist Maiorescu lui Babeș, comunicîndu-i că l-a convins pe Ubicini „de a scrie un șir de articule în diferite gazete franceze, în favoarea românilor transilvăneni” și că a dispus traducerea articolelor ce-i fuseseră trimise.

În sfîrșit, articolul lui Titu Maiorescu apare în ziarul „Le Nord” la 29 august 1861, dar este urmat, după cum ne spune nota din josul paginii, de un răspuns al lui Johann Ludvigh, autorul cărții *L'Austriche et la Diète de Hongrie*.

Sprijinindu-se pe Ubicini, Maiorescu îi trimite la 23 august 1861 discursul și broșura publicată de Ion Maiorescu desore școlile din Țara Românească. Tot lui Titu Maiorescu îi cade sarcina de a răspunde articolului lui Ludvigh din „Le Nord” (în scris, către tatăl său, la 20 septembrie 1861, — îi cere datele necesare : „să-mi spui unde minte și cum să-l rectific”).

Problema la însă un nou aspect, de rîndul acesta imbucurător. Ca și în 1848, românii transilvăneni înțeleg că singurul mijloc de a obține un tratament juridicopolitic echitabil este alipirea la țările române :

„În cauza transilvănenilor descoperii tendința de unire cu principatele unite în urma sfatului urgente al lui Ubicini.”)

⁷⁾ Să nu fi cunoscut acesta mai vechile tendințe unioniste ale românilor transilvăneni ?

ÎNCA o dată, Maiorescu se arată, în continuare, sceptic față de interesul Franței în această problemă.

Răspunsul său la replica lui Ludvigh nu apăruse încă la acea dată. Corespondența ulterioară nu ne lămurește dacă totuși a apărut ulterior sau nu. Oricum ar fi, zelul lui în problema românilor din imperiul habsburgic ne arată o altă față a patriotismului său, cu rădăcini regionale adînci. Născut la Craiova, unde tatăl său funcționa ca profesor, Maiorescu nu uita că era transilvănean. În toți studiilor și în dîrdora răspîndirii primei lui lucrări, se pasiona așadar de cauză românească a cosingenilor lui. De fapt, propaganda transilvăneană avea nevoie de un condei talentat, ca acela al lui Maiorescu, chiar dacă tînarul nu era suficient înarmat cu toate datele problemei (pe care avea să i le pună la îndemînă, pe lângă Babeș, tatăl său). Maiorescu nu numai că nu s-a dat în lături, ci dimpotrivă, s-a pasionat de problemă și s-a dăruit noii cauze din tot sufletul.

Informîndu-se pe lângă statisticianul Dionisie Pop Marțian, Maiorescu comunică date statistice despre Țara Românească viitorului său socru. În sfîrșit, celebrului elenist francez Emile Egger îi prezintă un tablou filologic de substantive românești de origine latină, unele postverbale.

Se poate spune, în încheiere, că la Berlin sau la Paris nimic din ce era românesc nu i-a rămas lui Maiorescu străin, ba chiar că a năzuit mereu să ridice prestigiul numelui de român.

Șerban Cioculescu

■ P.S. În legătură cu articolul nostru penultim despre Claymoor, rectificăm că regretatul K. H. Zambaccian n-a făcut nici un fel de comunicare academică despre Andreescu și expoziția de la Stavropoleos, temă elucidată, printre altele, de criticul de artă Radu Bogdan, atîratul monografist al acestuia, într-o comunicare, la data de 29 ianuarie 1954, publicată în *Studii și Cercetări de Istorie a Artei*, 1953, nr. 1—2. Mai rectificăm că în momentul morții lui, Andreescu nu mai funcționa în învățămîntul mediu de peste trei ani.

Telegarii lui Phaeton

MAI virstnicul meu prieten m-a tras după el într-o mare bibliotecă. Voia să-și verifice în ce an a apărut unul din vechile dicționare bilingve, cu caractere latine. Nu era deloc mulțumit de ceea ce a găsit și a rugat-o de câteva ori pe bibliotecară să mai caute. În sfârșit, s-a liniștit. M-am stăpinit să-l întreb pentru ce îl interesa, dar el mi-a cules curiozitatea din privire. „În romanul la care lucrez — mi-a spus, în timp ce ne îndreptam spre ieșire — există o scenă în care un copil se urcă pe o scăriță de bibliotecă să-și caute în raft un dicționar. Lucrul acesta se petrece la începutul secolului, într-o veche casă boierească. Aș vrea să știu ce dicționar a găsit. „E foarte important, nu-i așa, pentru construcția romanului cine a editat dicționarul și data ediției?“, am spus silindu-mă să fiu cât mai firesc. Mi-a răspuns cu o seriozitate cumva încâpătinată. „Nu. Atât doar că sunt curios să știu ce a găsit. În felul ăsta scriu mai liniștit“.

Replica asta m-a urmărit un timp. Mi-am spus că este vorba de o ciudățenie. Și, probabil că ar putea fi privită și așa. Toți avem ciudățeniile noastre când scriem. Ne inventăm mici superștii, ticuri de gândire, înțelii, în voia cărora ne lăsăm cu un fel de voluptate. Și totuși curiozitatea mai virstnicului meu prieten nu era doar o ciudățenie.

Scriitorul își formează o anume „sensibilitate“ în raport de fiecare carte pe care o scrie. O sensibilizare declanșată, întreținută în el de însuși universul cărții și care se întoarce asupra acesteia, în felul în care două ființe vii, despărțite și reunite în același timp, și-ar împrumuta una alteia, într-un ciclu neîntrerupt, căldura vitală. O comunicare ocultă, în dublu sens, o stare de implicare permanentă, creind un echilibru de tensiune, dar nu o confuzie.

Cartea, întocmai unui organism biologic care se naște încetul cu încetul, se depărtează de scriitor, dobîndindu-și, s-ar putea spune, autonomia de existență, iradiind în jurul ei un anumit halou de mister.

Nu legenda blocului de piatră, deodată insufletit, ci o mișcare lentă, o trecere imperceptibilă de la mineral la bios, ca în minunata săptămînă a creației.

Scriitorul, urmînd nașterea propriei sale cărți, asistînd la aceasta, devine neliniștit, curios, incitat, pentru ceea ce se află — pare să se afle — cu adevărat, dincolo de ea. Un fel de surprinzătoare „obiectivizare“, de detașare în raport de el însuși. Cartea se organizează singură, scriitorul devine sensibil la această autoorganizare, aplicîndu-i forța sa dar și adaptîndu-i-se, supunîndu-i-se.

Acest proces, cu sensuri permanente reversibile, nu este propriu exclusiv literaturii de ficțiune, privită în accepția cea mai strictă. (De fapt, însuși termenul de ficțiune nu este decît o semnificație convențională, de delimitare categorială. Dacă în spatele acestei noțiuni se află ideea de irepetabilitate, de nonreproducere, atunci el poate fi folosit fără temeri: pentru că nimeni nu poate atinge acest prag al perfecțiunii imperfecțiunii, de a recompona prin semne, de a reproduce chiar cea mai elementară acțiune a unui subiect uman.) Literatură istorică — firește nu cea documentară, care dealtfel nici nu poate intra în discuție tocmai pentru că excede zona ficțiunii — se supune, de asemenea, acestui proces de autoorganizare, de existență autonomă. Desigur că aici intră în joc niște reguli specifice, totuși nu diferite în esență de cele care guvernează orice literatură și anume, condiția de plauzibilitate, de credibilitate a ficțiunii în raport de coordonatele istorice — temporale — ale evenimentului.

Literatura, fie și cea mai proastă, adică de consemnare mecanică (literatură-stenogramă) nu are puțină de a fotografia. Din acest punct de vedere, ideea de au-

tencitate trebuie înțeleasă, în primul rînd, în funcție de viziunea internă, organizată, a cărții, iar nu de gradul de similitudine, de identitate cu elementele exterioare, aflate în „realitatea inconjurătoare“, din care s-a inspirat creația livrescă. Chiar în accepția cea mai simplistă, o carte nu poate reproduce, imita, un obiect în concret, cel pe care îl am în fața ochilor de la masa mea de lucru, deși, accept, poate fi recunoscut în el și acela. Identitatea pomului din carte este rezultatul, desigur, al capacității de observație a scriitorului, al puterii sale de invenție, dar toate aceste atribute nu ar valora nimic, dacă pomul din carte nu ar dobîndi o autonomie, dacă nu ar continua să existe, ca să spun așa, în absența modelului său, împotriva chiar a voinței scriitorului.

Împrejurarea că un obiect sau o aglomerare de obiecte pot fi recunoscute mai mult sau mai puțin ușor în „modelele“ lor nu ierarhizează nivelul de autenticitate, fie și fragmentar, al cărții, un atare atribut fiind conferit de capacitatea acestora de a exista, în carte, de a supraviețui, fără contraforți de susținere implantați în biografia cărții sau a autorului.

Încă și mai mult, observația se impune atunci cînd este vorba nu de (false) identități fizice, ci de niște corespondențe abstracte. Sugestia, într-un roman, să zicem, a atmosferei revoluționare de la 1848, independent de coordonatele subiective de elaborare a cărții, nu poate fi circumscrișă decît în viziunea universului românesc, privit ca o entitate de sine stătătoare, ca o existență implantată în ea însăși, iar nu în coincidențele temporale sau evenimentale pe care s-ar sprijini. Tot astfel cum privind o monedă veche poți avea, brusc, sentimentul concentrat, esențializat al unei epoci istorice fără a putea explica această „stare“ exclusiv, sau prevalent, prin racordurile declanșate într-o memorie psihică, afectivă, intelectuală de contururile aproximative ale unei efigii șterse.

OCARTE care nu se scrie singură, guvernată de propria sa logică artistică și existențială, la care scriitorul rămîne totuși permanent sensibil, este fundamental imperfectă. Dorînd să spună el totul, să se reproducă pe sine însuși, nelăsînd să scape nimic trainicele sale voințe de a organiza, a construi, a prevedea, el atrofiază ființa vie a propriei sale cărți, făcînd din ea, în cel mai bun caz, un obiect; un obiect artificios. Nu aglomerarea de amănunte riguroase exacte, sau verosimile (istoric), dă autenti-

citate unei opere, ci capacitatea acesteia, filtrată de sensibilitatea artistică a scriitorului, de a se autoorganiza. O carte nu poate fi o lecție despre o carte.

Un spirit comod (sau malițios) s-ar putea întreba aici dacă nu am invocat, fără a o numi direct, tehnica dicte-ului. Întrebarea și-ar găsi insidiosul suport prin referirea la starea de pasivitate căreia i se delasă autorul, abandonului ce i se recomandă, ca o condiție a activității de creație.

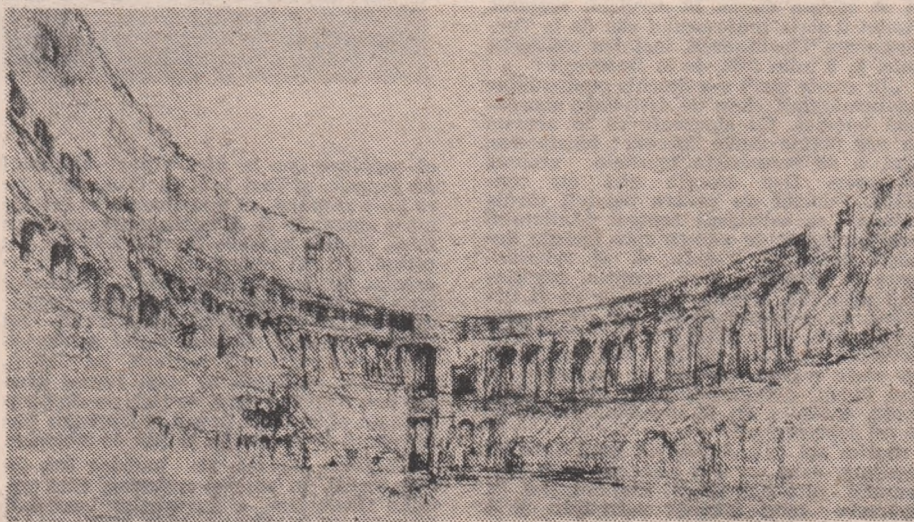
Nimic mai impropriu decît o astfel de apropiere. Exact la polul opus, procedeul dicte-ului (căci nu este totuși decît un procedeu) mi se pare ilustrarea paroxistică a despotismului autorului asupra operei — dacă este vorba de o operă. Ceea ce se dezvoltă, crește într-o proporție de geometrie canceroasă, este efectul stării de monomanie a autorului. Cartea apare ca o tumoare a acestuia, încorporată în el însuși și reflectînd la o măsură catastrofală totalitarismul său. Autorul își alimentează permanent cartea printr-un cordon ombilical, prin care se scurg, absurd amestecate, într-un flux necontenit, dejecții și hrană.

Un roman (dar, de ce nu, și o operă dramatică, actul poetic, cel critic nu mai puțin) care se clarifică din el însuși este ca o idee autoreproducătoare, purtînd în sine virtualitatea unei ordini proprii, ordonîndu-i creșterea pînă la împlinire. Revin mereu tentat de acest termen de referință care este organismul viu, pentru a evoca elementul de imprevizibilitate existent într-o carte. Acea forță autonomă care impune aleatoriu actului de creație, conferindu-i o organicitate existențială.

Neîndoielnic, sînt cărți care, de la un moment dat, acuză dispariția autorului. Ca și cum acesta, uluit sau înfricoșat de forța existentă în ea, de sămînta acelei energii declanșate preluînd propria sa energie dar și tinzînd să se despartă de ea, s-ar lăsa tirit necontrolat, incapabil să o mai stăpînească. Nefericitul Phaeton pierzînd frînele telegarilor.

Dar există și cărți stricate, epuizate, sub rigoarea constrîngerii nemiloase a autorului, sfîrșite înainte de a fi ajuns la final. Nu vîd în asemenea ratări decît urmarea lipsei de răbdare, a brutalității autorului care, din orgoliu sau stupiditate, vrea să-și exercite omnipotența, sacrificînd organismul viu al operei și forțîndu-l să răspundă unei conduite pre-judecate. Iar în acest univers, pacea și ordinea subjugării, mai mult chiar decît desfrîul anarhic, sînt fatale.

Mihai Giugariu

JANOS BENCSIK : Roma — Colosseum

Studii regionale

● CELE ce urmează sînt inspirate de lectura unei cărți recent apărute în Editura Sport-Turism: **Locuri și legende vîncene** de Simion Hârnea. Autorul, om în vîrstă, îndrăgostit de regiunea în care și-a dus și își duce în continuare viața, s-a hotărît să alcătuiască o lucrare în care să prezinte și să pună în valoare trăsăturile caracteristice ale Țării Vrancei. Cu accentuat spirit autocritic, el arată, în Cuvîntul înainte, că lucrarea sa nu este nici de istorie, nici de geografie; nici de lingvistică, socotînd că, prin această mărturisire, își scade meritele. În realitate, cartea aparține unui „domeniu de graniță“, legat și de istorie, și de geografie, și de lingvistică, și, adăuga, și de literatură. Autorul are deci nevoie de cunoștințe din toate aceste specialități, dar nu i se cere cuprinderea lor în totalitate, lucru care, de altfel, ar fi imposibil de obținut de o singură persoană.

Tot așa autorul subliniază faptul că nu a reținut toate numele de locuri, nici toate legende, și speră că vor veni alții după el, care să completeze cunostințele noastre despre regiune. Dar aceeași este situația pentru orice cercetare științifică.

Cartea cuprinde legende culese la fața locului, privitoare la nume de persoane și mai ales de locuri. În general originea numelor proprii este mult mai greu de stabilit decît a celor comune, căci la acestea din urmă avem, pentru fiecare din ele două elemente față în față: forma sonoră și înțelesul. Constatînd că animalul numit de noi urs se numește în frantuzeste ours, este limpede pentru noi că cele două cuvinte sînt legate într-un fel între ele, fie că amîndouă sînt moștenite din latinește (acesta este adevărul în cazul de față), fie că una dintre limbi l-a împrumutat de la cealaltă, ori amîndouă de la o treia. În orice caz, nu e de loc probabil ca, din întâmplare, cele două limbi să fi ales în mod independent același grup de sunete pentru a denumi același obiect. Cînd e vorba însă de nume proprii, nu avem la dispoziție decît grupul de sunete, pentru că înțelesul primitiv e de obicei necunoscut: cine ar putea să ne spună categoric ce-a însemnat la început Prut sau Siret, Carpați și așa mai departe? Numai dacă avem la dispoziție documente vechi care ne arată ce a însemnat la origine numele ne putem încumeta să-i stabilim fără rezerve etimologia. Legende publicate de Simion Hârnea pot aduce informații prețioase din acest punct de vedere. Fără îndoială că legende ne pot înșela, fiind unele create tocmai pentru a da o explicație numelui; deci trebuie folosite cu prudență, dar, în orice caz, este mai bine să le avem decît să ne fie necunoscute.

Simion Hârnea nu s-a mulțumit însă cu notarea legenderelor; în partea a doua a cărții, ne dă o listă a principalelor nume geografice din Vrancea, cu multe date concrete despre fiecare din ele. Se poate spune că, din punctul de vedere al toponimiei, și-a făcut în întregime datoria față de județul la care ține atât de mult.

În ce privește lingvistica, legende vîncene mai prezintă încă un interes: deși redactate în limba literară, ele păstrează ambianța locală, între altele prin faptul că aduc, din loc în loc, elemente ale vorbirii populare, de exemplu, la p. 103, cuvîntul *hludă*, iar la p. 110, *durnac*, care nu sînt atestate în dicționarele noastre (pe cel de-al doilea l-am găsit în fișierul Dicționarului limbii române, pregătit de institutele noastre de lingvistică). Se creează prin aceasta o sursă de informații de care va trebui să țină seamă Dicționarul Academiei. Termenii de acest fel, dacă nu sînt consemnați în texte, dispar curînd fără urme și cercetătorii de mai tîrziu, care i-ar putea folosi pentru emiteria unei ipoteze, sau chiar a unei teorii, nu vor mai avea de unde să-i ia.

În sfîrșit, mai trebuie să notez că legende sînt agreabile la citit, de-îi publicarea lor este o treabă bună și din punctul de vedere al literaturii, chiar dacă e vorba numai de cea populară.

Alexandru Graur

REVISTA REVISTELOR

„ECHINOX“, NR. 10, 1979

● DUPĂ cîteva numere valoric oscilante, revista studenților clujeni pare să-și fi regăsit tinuta care a impus-o, ultimele apariții, cu inevitabile schimbări ale echipei determinate de calendarul universitar, situîndu-se la nivelul — remarcabil — știut. Cel mai recent număr conține astfel o veritabilă, compactă antologie poetică, reunind scriitori consacrați și numeroși tineri într-o generoasă diversitate subordonată exigenței artistice (I. Negoitescu, Nichita Stănescu, Nicolae Prelipceanu, Aurel Șorobeta, Fodor Geza, Ioan Moldovan, Viorel Mureșan, Ion Milea, Zselicki József, Al. Șfirlea, Ionel Bota, Vári Fábán László, Magdalena Ghica, Eugen Axinte, Radu Mircea Mu-

reșan). În pagina de poezii a revistei, consacrată ca de obicei unui autor „echinoxist“, sînt publicate versuri de Marta Petreu (Teze), de o rară tensiune dramatică. Foarte bune sînt paginile de critică: la cronică literară Mihai Dragolea comentează, aplicat, volumele *La marginea geometriei* de Mircea Muthu și *Invătățuri pentru Delfin* de Mircea Horia Simionescu, rubrica „Estuar“ cuprinde articole despre George Bălăiță (articole semnate de Ion Simuț și Dorin Serghie), Ioana Em. Petrescu analizează demonstrația sartriană a raportului dintre tehnica romanescă și atitudinea scriitorului, critică lui Gheorghe Tomozei, Traian T. Coșovei, Al. Căprariu, Mircea Valer Stanciu, Mioara Apolzan, Gavril Máté, Gheorghe

Săsărman sînt recenzate cu obiectivitate și pătrundere. Semnalăm, de asemenea, continuarea studiului lui Vasile Muscă despre marxism și critica hegeliianismului.

„CAHIERS ROUMAINS D'ÉTUDES LITTÉRAIRES“, nr. 3, 1979

● DUPĂ o cercetare incitantă asupra epocii luminiilor din ultimele apariții ale trimestrialului (nr. 2/1979 era dedicat fenomenului românesc), „Cahiers roumains d'études littéraires“ oferă acum un larg evantai de impresii, observații și concluzii referitoare la realismul și naturalismul românesc. Constatînd că începutul realismului la noi reprezintă „o fază distinctă de modernizare a conceptelor estetice de bază“, Adrian Marino (*Les commencements roumains de l'idée de réalisme*) argumentează în sensul unei

sincronizări a literaturii noastre cu cea europeană încă de pe la mijlocul secolului trecut. Studii despre *La prose réaliste roumaine au XIX-e siècle* (Adriana Iliescu), *Conscience littéraire roumaine et naturalisme zolien* (Cornelia Ștefănescu), *Réalisme, vraisemblance, pratique poétique roumaine* (Al. Călinescu), *Scientisme, socialisme, réalisme-naturalisme dans la revue „Contemporanul“* (Nicolae Mecu — semînd, totodată, și o *Bibliographie du réalisme et du naturalisme roumains*), alcătuiesc un tablou orientativ în acest domeniu la care trebuie adăugate *Perspectives și confluențele* semnate de Rita Schober de la Academia de Științe a R.D. Germane („Le Docteur Pascal“, un tournant dans la pensée théorique et dans la pratique littéraire de

Zola) și Ives Chevrete de la Universitatea din Nanterre (*Nature et rôle du groupe dans le développement du mouvement naturaliste en France et en Allemagne*). Integrîndu-se tematicii revistei, rubrica *Comptes rendus* menționează volumele: *Adriana Iliescu, Proza realistă în secolul al XIX-lea*, Ed. Minerva — 1978; *Alain de Lattre, Le Réalisme selon Zola. Archéologie d'une intelligence*, Presses Universitaires de France — 1975; *Magdalena Popescu, Slavici, Ed. Cartea Românească*, 1977, *Stephan Kohl, Realismus. Theorie und Geschichte*, Wilhelm Fink Verlag — 1977, *Henri Zalis, Sub semnul realului. Eseu despre naturalismul european*, Ed. Enciclopedică Română — 1974; *Le Naturalisme. Colloque de Cerisy, Union Générale d'Éditions* — 1978; *Realismul în literatura română — cercetare biblio-*

grafică, B.C.U. — 1977; *Neide de Faria, Structures et unité dans „Les Rougon-Macquart“*, Nizet — 1977; *Ion Brăescu, Le Naturalisme français*, Tipografia Universității din București — 1976; *V. A. Keldys, Russkij realism načala XX veka, Nauka* — 1975; *Charles Castella, Structures romanesques et vision sociale chez Maupassant*, Edition de l'Age d'Homme — 1972; *Romul Munteanu, Lecturi și sisteme*, Ed. Eminescu — 1977; *Irina Bădescu, Cours de Littérature et civilisation française. Le XVII-e siècle*, Universitatea din București — 1975; *Carlos Reis, Introdução a leitura d'Os Maias*, Livraria Alameda — 1978 și *Günther Mahal, Naturalismus*, „Ilhelm Fink Verlag“ — 1975.

M. M.

Sensibilitate și precizie

EXISTĂ cărți bune despre care (dintr-un motiv sau din altul, sau fără nici un motiv) nu se scrie aproape deloc? Chiar dacă nu sînt atît de multe cum au aerul a crede unii autori, astfel de cărți pe nedrept ignorate (căci sînt și cărți în legătură cu care cel mai cuminte lucru pe care-l poate face un critic este să tacă) există. Iată una dintre ele: un mic roman al Doinei Ciurea, intitulat *Neliniștitul iunie*, apărut (judecînd după bunul de tipar) pe la mijlocul anului trecut.

Doina Ciurea este autoarea citorva cărți de proză și a uneia de eseuri caracterizate prin imaginația delicată și prin stilul impecabil. Prozatoarea are ochi, ureche, spirit de observație adică, interpretînd cu finețe lucrurile, creînd atmosferă, sugerînd stările sufletești. Aproape toate narațiunile ei au un aspect misterios, fără să fie fantastice, și rămîniînd perfect clare în detalii. Efectul acesta provine din privirea foarte de aproape a unei lumi în fond nefamiliare: sensul general nu se află niciodată cuprins în porii realității.

Aceasta pare a fi, în *Neliniștitul iunie*, chiar ideea romanului. Naratorul, o tină-riștă ziaristă ce poartă numele autoarei, zboară cu avionul, într-o vară, pe deasupra Bărăganului. Cîmpia întinsă fuge înapoi, în linii drepte, ca o hașură. La intersecția unor astfel de linii — punct de sprijin marcînd o mică zonă de stabilitate — vede un canton și un lac „ca în fericita epocă a romanelor patriarhale”. Își imaginează că, înălțat de un flux al cîmpiei, cantonul și lacul s-ar apropia de ochi foarte mult, pierzîndu-și geometrica înfățișare, clarificîndu-și amănuntele: „Am descoperit acolo o imagine mult mai densă (sigur că o interpretasem «simplist» de deasupra), și nu asta a fost surpriza. Ci faptul că micșorînd distanța, micșorînd și detaliînd, n-am reușit totuși deloc — cum să spun? — n-am reușit să restring o anumită suprafață. Mi se păru-se mai puțin fluctuant totul de la două mii de metri înălțime...”. Romanul conține relatarea citorva zile petrecute în acest canton, în vara următoare, de tină-riștă ziaristă: desigur, în imaginație, ca un mod de a experimenta de aproape o realitate ce fusese întii contemplată de departe. Paradoxul pe care Doina Ciurea îl exemplifică în *Neliniștitul iunie* este acela că lumea devine cu atît mai misterioasă și mai inexplicabilă cu cît o cunoaștem mai îndeaproape. Trecerea de la privirea înaltă și clară din avion la aceea meticuloasă, senzorială, imediată,

Doina Ciurea, *Neliniștitul iunie*, Editura Cartea Românească, 1979.

de jos, este din acest punct de vedere frapantă:

„Visam să petrec la canton cîteva zile de vacanță și îl «gîndeam» exact ca în romanele patriarhale...”

Intr-adevăr, putea fi comparat și cu o casă parohială dintr-un roman englezesc: izolat în mijlocul cîmpului, cu clădirea lui dreptunghiulară de cărămidă arsă, netencuită.

Era însă mai cald înconjurat de foșnetul intim al porumbului încă tînăr (amintind de hirtia gofrată) și de piuitul unor pui de curcă. Scurmam mereu în preajma gardului strîmb, de șipci, peste care se revărsa cerul, ca o acuară slabă, topindu-se în jurul hornurilor, atît de vi-guros, aproape sumbru desenate la venirea serii.

Din umbra zidului ieșea suvița sinuoasă a cărării, care, după ce înainta paralel cu terasamentul, se ramifica spre stînga și urca peste taluzul căii ferate, unde nevasta cantonierului stătea de vorbă cu un om călare.

Ea purta bluză de mătase neagră, basma neagră, legată la spate, lăsîndu-i urechile descoperite, cu cerceii metalici ce-i sclipceau în lumina ultimelor raze de soare. Te făcea să te gîndești, așa cum arăta, cu brațele ei lungi, subțiri și înaltă, la o mare libelulă neagră. Rîdea des în vreme ce vorbea și mingia din cînd în cînd botul calului.

Pe măsură ce soarele cobora la asfințit, calea ferată căpăta și ea un luciu accentuat negru, ca marginea rampei unui teatru de umbre.”

SUBIECTUL romanului e simplu și nu prezintă nici o importanță. Ziarista cunoaște cîțiva oameni, dintre care cele mai interesante apariții sînt cantonierul, nevasta lui, un inginer și băiatul lui, Daniel, aude vorbindu-se despre alții, cum ar fi președintele C.A.P., ascultă povești adevărate sau mincinoase, simte încordarea unor relații și așa mai departe. Bărăganul plin de secrete din proza lui Ștefan Bănuțescu și Fănuș Neagu reapare aici într-o viziune mai curînd psihologică decît poetică. Naratoarea joacă rolul intrusului, al străinului, al celui ce vine din afară. (E semnificativ acest rol și pentru înțelegerea modernă a romanului, în care naratorul nu numai și-a pierdut omnicidența și siguranța de sine, dar a început să se simtă de-a dreptul un intrus). Nu se întîmplă nimic și totuși raporturile dintre personaje evoluează, conflictele par să devină iminente. Dincolo de această atmosferă psihologică, ceva scapă în permanență ochiului străin, ca și cum adevăratul sens al gesturilor și cuvintelor nu s-ar afla în gesturi și în cuvinte. Treptat, sentimentul de inexplicabil și de bizar prinde contur. Ne

dăm seama că fiecare lucru este la locul lui și, totuși, ce se petrece? Ce se ascunde sub aceste atît de banale fapte? Să fie vreun înțeles obscur în omorirea lupului albinelor de către inginer sau în povestea cu fazanul care evită oamenii, în psihoza legată de eventuala ciocnire cu asteroidul Icarus sau în ziua de 2 iunie, pe care naratoarea o întoarce, în amintire, pe toate fețele, ca și cum ar voi să-i smulgă o taină? Nu, desigur, nu e nimic dincolo de toate acestea: secretul se află în ele, în viața însăși, inextricabilă și imprevizibilă. Dar toate acestea (inocente și totuși înfiorate de neliniște) stau, dacă le cercetăm din imediată apropiere, sub umbra unei palme mari, asemenea furnicii peste care, într-un rînd, naratoarea își așterne, în joacă, însă implacabil, umbra miinii.

Ceea ce este remarcabil în romanul Doinei Ciurea este că atmosfera sufletească, vagul neliniștit al unor evenimente, apăsarea stranie din aer rezultă dintr-o foarte exactă și acută notare a impresiilor. Proza ei nu face concesii vagonului stilistic, e, din contră, precisă, meticuloasă. O inteligență limpede, informată, stăpînește bogata senzorialitate. *Neliniștitul iunie* e un fel de nuvelă japoneză (mă gîndesc la ale lui Kawabata sau la Mishima) prin amestecul acesta de misterioși și de clar, de vag și de precis, de senzorialitate și de inteligență. Senzațiile sînt analizate, descompuse, și devin de o uimitoare pregnanță. Iată una auditivă: „Nu vream să adorm, aveam de gînd să mă spăl întii la fîrtînă — tocmai scotea de-acolo, cineva, apă — și stînd așa, cu ochii închiși, nemișcată, ascultam scîrțitul scripetelui pe care se desfășura lanțul. Ajungea la un capăt cu un sunet scurt și răgușit, ca un scîncet, reluat apoi de zgomotul metalic al sirmei de care eră legat ciinele”. Sau una vizuală: „Un șir de acoperișuri de tablă, într-o întretăiere armonică de diagonale, cădeau spre marginea dimbului, depășite de turla unei clopotnițe, izolată ca și plopii prin înălțime. Și numai coliba din prim plan, a unui paznic, avea o siluetă lăbărțată, de un roz palid, luminată pe o singură latură de soare”. Voci, zgomote, culori, forme, mirosuri, toate sînt „transcrise” cu aceeași precizie minuțioasă, ca și limba personajelor sau gesturile de care își însoțesc frazele. În sens propriu, dar și figurat, naratoarea „trage cu urechea” la ce vorbesc alții, cantonierul cu fiu-său sau cantonierul cu nevastă-sa. Sînt multe asemenea scene, compuse cu o artă aproape savantă:

«— Ce-are ciinele? I-am întrebat.

— Draci, zise. Vagoane de draci, asta are! Și cînd s-o trezi cu capul spart... De!

Se apropie de ciine șchiopătînd, însă nu cu aerul că ar fi vrut chiar să-i spargă capul. Rămase pe loc, la oarecare distanță, și după ce-i urmări cu interes fiecare mișcare, ca și cum atunci l-ar fi văzut pentru prima oară, se întoarse spre mine:

— Parcă ar fi mai mulți ciini, zise.

Pomeții îi erau mai roșii ca oricînd, vorbea cu o voce joasă, răgușită, și îmi venea să cred că e foarte beat. Cum mai mulți ciini?!

— ...Obosește unul, începe altul, continuă el, nu ca să mă deslușească pe mine, ci pentru că era absorbit mai departe, cu o atenție exagerată, de comportarea ciinelui. Dar să fiu eu al dracului... Sau nu... Pe cuvînt de onoare!... Pe cuvînt de onoare dacă n-am să-l înșel!

„Cuvîntul de onoare” se potrivea, într-adevăr, mai bine cu „a înșela”; căci nu spusese „îl păcălesc” sau altfel, că îl înșel, și mai repetă de vreo două ori, printre dinți, expresia. Îndrîjit, cu aspirația pătimașă a omului deja înșelat, care spera să-și ia revanșa chiar și asupra unui ciine: „Îl înșel... Îl înșel!”

Am rămas să văd ce se-ntîmplă, fără să bănuiesc nici pe departe ce-i putea trece prin minte: se duse la bucătărie și se întoarse de-acolo cu un os. Dar cu un os pe care-l ținea la piept de parcă ar fi fost de furat și de care legase o sfoară... un elastic negru.

Cînd văzu osul, ciinele se opri brusc din lătrat. Tras de elastic, osul săltă, se despărți... Ciinele — după el. Osul iar își schimbă locul, ciinele... atît cît îi permițea lanțul. „Hai, ia-l, ia-l!”, îl îndemna cantonierul cu același glas răgușit însă triumfător de astă dată. „Pune mina și ia-l. mă Titi, dacă poți! Păi nu-i așa? (Se întoarse spre mine). Să-i spui unui ciine Tarzan... Ce, ăsta-i Tarzan? ăsta-i Titi!”

Și-și urmă în bătaie de joc manevrele cu osul, în vreme ce Titi, urmărindu-l cu capul plecat, își ascundea ochiul mort, înspăimîntător, atotputernic prin opacitate, față de care simțeam încă un fel de teamă irațională...»

Se observă bine aici rafinamentul acestor proze, chiar cu o notă de pedanterie, cu un scrupul stilistic ce creează impresia de răceală elegantă. Doina Ciurea este un scriitor inventiv și sensibil.

Nicolae Manolescu

G. Mihăilă

„Cultură și literatură
română veche
în context european”

● DE mai bine de două decenii, G. Mihăilă vine aproape sistematic cu noi contribuții în domeniul lingvisticii, al istoriei culturii și literaturii noastre vechi și mai ales al raporturilor slave, activitate ce l-a împus drept unul dintre cei mai proeminenți specialiști români pe acest teren. Prima lui lucrare mai amplă a fost una de lingvistică, intitulată *Imprumuturi vechi sud-slave în limba română* (Ed. Academiei, 1960). Studiul lexicosemantic complex, cartea s-a bucurat de aprecierea lui R.A. Budagov, S.B. Bernstein, N.I. Tolstoi, Iorgu Iordan, Emil Petrovici, A.I. Rosetti și a altora, indicînd în autorul ei un slavist ce se mișcă fără dificultate în diferite compartimente ale disciplinei (istoric, lingvistic, literar, textologic etc.). A urmat o excelentă ediție de *Scrieri alese* ale lui Ioan Bogdan (cu un amplu studiu introductiv),

o antologie, în două volume, de *Literatură română veche*, cuprinzînd texte dintr-o perioadă de 1402—1647 (întocmită împreună cu Dan Zamfirescu), o traducere nouă, completată cu pagini necunoscute, descoperite de el a *Învățăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, editate în 1970 cu Florica Moisil și Dan Zamfirescu și prefațate împreună cu ultimul, în 1972 venind cu un solid volum de *Contribuții la istoria culturii și literaturii române vechi*, în fond lucrări ce lămurau chestiuni mult mai cuprinzătoare, țînînd de sfera bizantino-slavo-românească sau de una și mai largă. În 1973 publică volumul cu *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, iar în 1974 un semnificativ *Dicționar al limbii române vechi (sfîrșitul sec. X — începutul secolului XVI)*, în care aduna și lămură mult peste 600 de cuvinte românești împreună cu cele din *Addenda* publicată ulterior în „Revue Roumaine de Linguistique”, atestate înainte de celebra *Scrisoare a lui Neacșu* din 1521. Astfel G. Mihăilă se dovedea un lexicograf, lingvist și etimolog dintre cei mai avizați, cu o pregătire și o intuiție definitorie. Dată fiind importanța lui pentru istoria limbii, a culturii și a ființei noastre mai în general, *Dicționarul* ar trebui reeditat cît mai curînd, introducînd în el tot ce s-a mai descoperit între timp, inclusiv ceea ce dă autorul în primele două studii din cartea de față: *Cele mai vechi atestări ale cuvintelor de origine traco-dacă în limba română (sec. X — începutul sec. XVI)* și *Noi mărturii privind latinitatea limbii române: primele glose și glosare româno-latine și româno-italiene*.

O parte dintre textele din cărțile anterioare, ca și din cele de față, au la bază diverse comunicări, rapoarte și intervenții

la congrese și reuniuni științifice din țară și din străinătate, cursuri universitare sau articole publicate în reviste de specialitate, române sau străine (G. Mihăilă este reprezentant al țării noastre în Comitetul internațional al slavistilor, dar forma lor actuală este mult mai complexă, pe alocuri integral revizută. Sigur, autorul este în primul rînd lingvist și specialist în cultura și literatura veche (despre care a și scris o densă sinteză în compendul colectiv de *Istoria literaturii române*, impropriu numită *Studii*, Ed. Academiei, 1979), dar el nu neglijează nici teritoriile învecinate sau modul în care au fost privite respectivele discipline de diferite personalități românești ori străine. Bunăoară, unul dintre cele mai consistente studii din prezenta carte este cel intitulat *O dimensiune puțin cunoscută a culturii lui M. Eminescu: limba paleo-slavă*. După ce dă toate detaliile privitoare la interesul marelui poet pentru slava veche, subliniînd cunoștințele lui lingvistice întinse etc., G. Mihăilă publică în continuare traducerea cărții *Handbuch der albulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Grammatik. Texte. Glossar*, de profesorul german de slavistică A. Leskien, apărută în 1871 la Weimar. Traducerea respectivă l-a îngăduit, totodată, poetului să fixeze etimologia a circa 100 de cuvinte românești, cu 3 ani înaintea apariției vol. I al *Cuvintelor den bătrîni* (1878) de Hasdeu și cu 4 înaintea *Dicționarului etimologic*, vol. II (1879), al lui Cihac, împrejurare ce îndreptățește și ea afirmația lui G. Mihăilă că Eminescu se situează „printre înaintașii slavistici românești moderne”, deși activitatea lui în această direcție (mult mai amplă, cum relevă noul exeget) a rămas ca și necunoscută. De aceea, el editează, în continuarea studiului ce-i dedică integral, ver-

siunea românească a *Manualului* lui Leskien, așa cum a lăsat-o (neterminată în totul) poetul, adnotînd-o cu o competență exemplară. Acesta este primul text rar pus în circulație de G. Mihăilă prin cartea sa. Al doilea este panegiricul închinat de patriarhul Eftimie al Tirnovei (n. cca. 1325—1330 — m. îndată după 1400) lui Constantin cel Mare și mamei sale Elena. Este vorba de cea mai veche copie manuscrisă a panegiricului (cea efectuată de ieromonahul Iacov de la mănăstirea Putna, în 1474, din ordinul lui Ștefan cel Mare), care a circulat mai ales în epoci de intensificare a tendințelor de independență ale țărilor române (a lui Ștefan, cînd e copiat în mediobulgara în care a fost scris, a lui Neagoe, care prela fragmente în *Învățăturile...* și a lui Brîncoveanu, cînd e tradus în românește). Studiul ce însoțește ediția textului original și a primei traduceri cunoscute, ca și cel următor, despre *Începuturile istoriografiei universale în limba română: Cronica lui Mihail Moxa (1620) și izvoarele sale*, atestă o erudiție pe cit de întinsă, pe atît de profundă și funcțională, mereu în slujba adevărului și a evidențierii originalității culturii și literaturii noastre vechi în context european.

Sînt datele ce fac ca activitatea lui G. Mihăilă, în ansamblu și în special cea privitoare la cunoașterea aprofundată a culturii și literaturii noastre vechi și la e-courile ei în timp și în spațiu, să-l situeze printre competențele indiscutabile în domeniul respectiv, al multor relații bizantino-slavo-române, a căror amplasare ne-o relevă metodic, însumînd mai tot ce se știa și făcînd în același timp fermi pași înainte.

George Muntean

Istorie literară și interpretare critică

O CARTE excelentă este **Junimea și junimismul** *) a lui Z. Ornea, carte a cărei ediție a II-a, revizuită și adăugită, a obținut unul din premiile Asociației Scriitorilor din București.

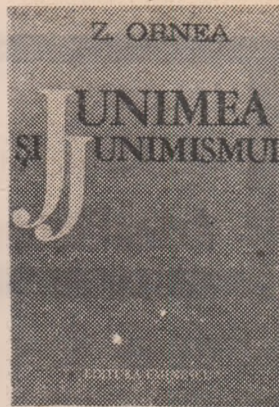
Adevărul e că volumul lui Z. Ornea este pe cât de masiv, pe atât de substanțial, iar foarte buna primire de care a avut parte de la prima ediție (1975) se justifică întru totul. Caracterul lui e complex, precum domeniul investigat însuși. Cercetătorul remarcă din capul locului că „a considera marile curente din epoca modernă a culturii românești drept realități exclusiv literar-estetice apare drept o opțiune metodologică puerilă, care nu se verifică de fel”. În consecință, junimismul va fi studiat sub raport ideologic, dar și sub cel al înfrunțării concrete a propriei ideologii (așadar, în ceea ce privește manifestările în viața politică), sub raportul concepției critice și estetice și sub acela al filonului junimist în opera marilor clasici, precum și a altor scriitori importanți ai epocii. Ultimul capitol amintit are o importanță aparte. Z. Ornea spulberă prejudecata că gândirea lui Eminescu, Caragiale, Creangă ș.a. n-ar fi avut nimic de-a face cu ideologia junimistă. Nevăzând nici un păcat în aceste apropieri, ba, nu o dată, puncte de vedere identice, Z. Ornea le notează amănunțit, le explică, face pătrunzătoare disocieri. Cele mai interesante mi s-au părut a fi cele în legătură cu Eminescu. Pe de o parte, se relevă caracterul complet neconjunctural al gazetăriei poetului care, intratabil,

*) Z. Ornea, **Junimea și junimismul**, ediția a II-a, Editura Eminescu.

obstinat în conservarea perspectivei sale absolute, mergea până acolo încât în „Timpul” făcea indirect la un moment dat șicane lui Maiorescu. Pe de altă parte, sesizează subtil cercetătorul, datorită poetului, bun cunoscător al diferezitelor teorii de economie politică, teza formelor fără fond capătă clarificări însemnate. Opinia lui Eminescu era, se precizează, că „normele instituționale importante, ca și cadrele culturale respective, erau nepotrivite pentru că nu se altoiau (sau nu erau reclamate) de o stare economică adevărată”. Eminescu considera, în fond, „dimensiunea economică” („munca”) drept factor fundamental în aprecierea raționalității stadiului unei civilizații.

În lucrare sînt remarcate pertinent cîteva note moderne ale concepției lui Maiorescu. Istoricul literar procedează cu tact în această operație, recurgînd fie la observații personale, fie la utilizarea cu discernămint a unor surse bibliografice. Iată un exemplu pentru constatările din prima categorie: se observă acut că activitatea critică curentă, cu un termen mai nou critica „la zi”, nu este „decît imbinarea funcțional-utilă” a „aprețierii operelor cele mai bune” cu „lovirea directă în contra nulității”. Așadar, într-un articol în care Maiorescu vorbea, chipurile, despre inutilitatea criticii după ce „Direcția nouă” se afirmase, e desemnată cu limpezimea cunoscută însăși menirea criticii foiletonistice. Nu poate fi anacronic cine știa atât de bine cum trebuie să fie în esență un cronicar

literar al viitorului! În ceea ce privește fructificarea bibliografiei, o probă găsim în amintirea oportună a observațiilor făcute asupra „criticii latente, de gust” existente în recenziile și rapoartele academice maioreștiene. Modernitatea concepției marelui critic este reliefată și în planul esteticii. Autonomismul artei este văzut, în fond, arată Z. Ornea, ca un antisincretism al acesteia, concepție proprie unor Croce, Vianu, atitor altora. Totuși, „întemeietorul” criticii moderne ar fi, consideră încă Z. Ornea, raliindu-se la varii opinii autorizate, Gherea, nu Maiorescu. Gherea a înțeles actul critic într-o modalitate mai complexă, adecvată timpurilor moderne, pe cînd Maiorescu avea încă o perspectivă „judecătorească”. E adevărat. Și totuși! De ce critici și esteticieni de primă mînă ai generațiilor următoare sînt „maiorescieni”? (Ei înșiși, inclusiv G. Călinescu, s-au mărturisit ca atare, iar cînd nu au făcut-o, maioreșcianismul le-a fost reliefat de alții: e cazul, de pildă, al lui G. Ibrăileanu). Care ar fi explicația? Există o discrepanță — faptul a fost observat de unul dintre cei mai înzestrați critici ai „tinerei” generații, Al. Dobrescu — între principii și aplicarea lor la Gherea. Viziunea modernă asupra actului critic nu a fost servită la el și de o vocație pe măsură. Aplicațiile propriu-zise (studiile întinse despre Eminescu, Coșbuc ș.a.) sînt uneori stîngace. Maiorescu, pe de altă parte, neavînd o perspectivă atât de modernă, în acțiunea sa de critic de direcție a fost mereu exemplar. Maiorescu a avut calitatea rară de a rămîne tot timpul

model. Asupra acestui aspect, cercetătorul dornic, dealtminteri, cum am văzut, să valorifice tot ce se poate valorifica, nu insistă. De altfel aici (ca și în alte cărți ale autorului) tocmai Gherea, mereu „învîgător” în disputele sale, nu are parte de prezentarea complexă de care se bucură alți „eroi” ai monografiei. (Notez în treacăt aici excelentele rinduri despre P.P. Carp, rinduri care probează imensul salt făcut față de mai vechea lucrare a aceluiași istoric literar despre junimism, unde personalitatea amintită apărea ca un personaj eminamente „negativ”).

Cartea se remarcă prin perfectă adecvare „la obiect” a tonului, stilului, a mijloacelor utilizate. Unde se cerea narațiune „de atmosferă”, nerv epic, ironie chiar — mă refer aici mai ales la capitolul despre istoricul Junimii — găsim toate aceste elemente, strălucit reprezentate. Cînd vine vorba însă, de pildă, de complicate probleme de estetică, pagina devine austeră, cercetătorul nu mai are timp pentru zimbete ori pete de culoare, ci, grav, așa cum se cuvine, fără a fi pedant totuși, ne comunică concentrat rezultatele unei documentări scrupuloase, punctate, cînd e necesar, de disocieri pătrunzătoare.

Junimea și junimismul constituie în tot, ca să împrumut o formulare a regretatului Al. Ivăsiuc, „o lectură pasionantă, iluminatoare”.

Victor Atanasiu

Mihai Stănescu

„Pavana clipelor”

(Editura Albatros)

● MIHAI STĂNESCU (n. 1919) se află la al șaselea volum de versuri: **Pavana clipelor** se înscrie în aceeași tonalitate stilistică a volumelor anterioare, aducînd un cîștig în privința deschiderii tematice și a modalităților de a simboliza. Recomandat cu căldură în prefața volumului de debut (**Ferestre de azur**, 1970) de criticul Șerban Cioculescu, apreciat de Al. Philippide în **Cuvîntul înainte** la volumul **Poezele amiezii** (1972), poetul a cultivat o lirică de sorginte neoclasică, turnată în forme severe.

Cele mai bune poeme ale ultimului volum sînt cele de dragoste, un gen de magistraluri stenece. Aproape la același nivel se înscrie o poezie a interiorului domestic, a liniștii în care s-au sedimentat în obiecte muzici postsimboliste: „Văd lucruri oarbe, parcă osindite: / vitrine și sertare ce oftează, / cristale mari cu ape adumbrite, / Pendule ce adînc indușează. / Vestigii?... Totuși nu sînt fără viață / (Deși prăfoasă, ostentă, rece). / Cu lemnul lor schimbat din nou la față / Prin încăperi cînd amintirea trece”. (**Interior**)

Apolinică în elanuri, fără nici cea mai ușoară violentă a expresiei, acest gen de lirică familială și familiară devine uneori și reflecție sau comentariu patetic meditativ, la limita dintre lied și elegie: „Același sînt prin vreme, dar și altul, / precum ideea care alungată / se-ntoarce-n gînduri, aducînd inaltul, / dar cu-o lumină parcă-nstrăinată!” (**Același**)

Mihai Stănescu e un virtuoz al versificației clasice, un poet al rigorilor prozodice, al forme; un poem ca acela intitulat **Talazurile calde mișcau grăbita seară** e un bun certificat în acest sens: „Talazurile calde mișcau grăbita seară / cu-amețitoare dansuri și glas neprefăcut... / Și te-am pierdut pe ape, atunci înția oară, / o, timp din depărtare, ce însuși m-ai pierdut!”

Grija pentru formă e dusă pînă la un evident parnasianism, străbătut ușor de vagi nelinești sedimentate: „Pe valuri tot mai line pluteau stoluțe pale — / narcisele din lună căzute pe oglinzi; / se revărsa tăcerea, ca amintiri, agale... / Din matca ei, de fluviu, n-ai vrut să te desprînzi. // Aveau acele ore o proaspătă savoare / și blînda rezonanță a unui vechi mister, / alcătuite parcă din miere și visare, / iar noi eram, alături, ca doi bolnavi de cer”. (**Aveau acele ore...**)

Am dat cîteva citate din cele mai realizate piese ale cărții (în treacăt adăugăm că selecția este inegală); apolonicul sentimental de care vorbeam e totuși ușor perforat în cîteva poezii din final, recomandîndu-l pe Mihai Stănescu apt și pentru o tentativă dionisiacă. Nelineștea captată în versuri mai nervoase, mai puțin coafate e, poate, un semn de innoire: „...iar din cutia pecetluită pe zid, / pendulîndu-și antica emblemă solară, / voi picura în singe tactul placid / cu care Timpul răzbate-n afară... // Poate-i mai bine c-am început să m-adun; / numai plecînd voi putea să-ți rămîn!” (**Plecînd**).

Emil Manu

Iulian Neacșu

„Un bucureștean în
trecere prin București”

(Editura Eminescu)

■ „UN scriitor în trecere prin reportaj” — și-ar fi putut intitula Iulian Neacșu cartea, sugerînd astfel atît specificul, cît și adîncimea demersului său.

Căci, să nu ne lăsăm înșelați: deși primele trei din cele cinci secțiuni ale cărții adună — într-o „selecție de autor” — reportaje scrise de Iulian Neacșu pentru revista „Flacăra”, demersul nu este al unui autentic reporter. Nu vioicunea — îndelung exersată — a „omului de meserie” și nici dezghiocarea din senzational și anecdotic a evenimentului relatat primează în paginile cărții acesteia, deși asemenea calități nu sînt străine „scriiturii” autorului ei... Primează capacitatea lui Iulian Neacșu de a face — cu date și întâmplări „împrumutate” din realitatea imediată și, uneori, perfect identificabile în ordinea obișnuită a lucrurilor — să se nască o „lume”.

Bucureștean nu numai prin naștere, ori domiciliu — cum sînt ațiția, între noi —, ci și prin vocație, ceea ce nu se poate afirma decît despre unii, Iulian Neacșu închină orașului său o carte...

Din acest punct de vedere, scriitorul Iulian Neacșu — autor al unor proze de subtilă analiză „comportamentistă” — este ușor de recunoscut: replica scintiletoare, fixînd — ca într-o „formulă”, adesea cu valențe gnomiche — un caracter; observația pătrunzătoare, luminînd „ab-surile” cutărui personaj; chipuri surprinse — în „expresia” lor definitorie — cu simplitate și dezinvoltură; în sfîrșit, un mod „de a povesti” ce vădește familiarizarea autorului cu limbajul cinematografic constituie tot atîtea „motive” pentru

a situa reportajele lui Iulian Neacșu în zona de interferență a publicisticii cu literatura. În același timp, aflăm aici și explicația faptului că multe din paginile cărții de față își păstrează nestirbite prospețimea și vigoarea — între ele, **Un bucureștean în trecere prin București** și, la antipod, **Milionarul de plastic** reprezintă, fără ndoială, „piesele-cheie” ale demonstrației — trecerea anilor accentuînd mișcarea lor de translație către beletristică. Că această „mișcare” se petrece de-acum, putem deduce din parcurgerea paginilor incluse în ultimele două secțiuni ale cărții: **Mica publicitate** — unde „faptul” relatat se condensează, cîștigînd în esențialitate, în puterea de a reflecta „generalul prin particular”, cum se zicea într-o vreme, și **Am cuvîntul** — florilegiu de șapte „tablete” cu valoare eseistică, închipuînd neașteptate eșafodaje de considerații pe marginea unor evenimente abia sugerate.

Consider că astfel de pagini ancorează în estetic „centrul de greutate” al cărții lui Iulian Neacșu — carte pe care literatura beletristică nu va ezita să și-o revendice.

Nic. Ulrieru

Dumitru Tiutiuca

„Eseul — personalitatea
unui gen”

(Editura Junimea)

■ ÎN colecția „Humanitas” a editurii „Junimea” din Iași a apărut recent lucrarea lui Dumitru Tiutiuca, **Eseul — personalitatea unui gen**, studiu încercînd să definească acest gen literar și să-l analizeze „pe viu” în realizările lui din perioada interbelică a literaturii noastre. Cu toate dificultățile subiectului și enorma lui bibliografie, autorul l-a atacat curajos și în stufoasa materie a urmărit să fixeze „personalitatea” celui mai controversat specimen literar, să-i justifice drepturile literare stabilîndu-i definirea, independența, condițiile artistice, valorile estetice, realizările. Capitolele au denumiri, în formulări foarte moderne ca terminologie, puțin cam pompoase dar denotînd investigarea critică a temelor ce urmăresc să demonstreze (**Paternitate și diacronie, Mirarea sau grația zeilor, „Anotimpurile” lecturii, O epocă hamletiană, Demersul — Vox humana** etc.). Elementele literare ale eseului și condițiile lui ca gen sînt urmărite mai ales în ceea ce privește substanța, conținutul lui. În această privință analiza

este profundă și completă, ea epuizînd întreaga serie de atribute pe care genul eseistic le presupune. Nu însă și pe cele de ordin stilistic unde se încearcă un structuralism metodic deloc compatibil cu „demersul” eseului pe care, departe de a-l clarifica în acest sens, îl incilcește într-o rebarbativă terminologie critică.

Capitolul consacrat stilisticii eseului, cel mai întins, (intitulat **Demersul**), stă, cum spuneam, sub influența criticii structurale, fiind de aceea obscur și inextricabil și avansînd o idee credem cu totul eronată, aceea că în eseistică „rolul stilului este mult diminuat”. În primul rînd că orice adevărată literatură, și cu ea scriitorul, trăiesc prin stil, adică prin expresivitate, rațiune a lor de a fi. Iar eseul, mai mult decît orice literatură de idei, se caracterizează mai puțin prin materia lui tematic infinită, cit prin maniera de a o trata, de a-i da viață expresivă.

Ceea ce, după noi, ar fi trebuit încă accentuat este substanța filosofică personală pe care eseistul de vocație o lasă să străbată în opera sa, eseistic dar conturat, în jurul temei, gîndind asociativ și fructificînd prin luciditate critică raporturile ce pot exista între lucruri.

Geneza genului în timpuri de „criză” socială este bine motivată și exemplificată de autorul lucrării: „Numai un astfel de context social-cultural (de „criză”) străbătut evident de fiorul prefacerilor, constituie terenul unei germinații fertile pentru cultivarea eseului ca gen”. Analiza și construcția elementelor lui configurative se face pe tot parcursul lucrării cu sprijin pe o bibliografie, românească și străină, de-a dreptul uluitoare. Ideile și punctele de vedere personale își fac loc printr-un adevărat hațîș de citate judicios selectate, dar uneori dificil de asociat cu intenția cercetătorului.

În ceea ce privește literatura noastră eseistică, admirația autorului pentru producția ei interbelică este pe deplin justificată și convingător argumentată. Accentuînd deschiderea ei spre universal, prin calități ale genului care o sincronizau cu producții similare pe plan european, se reliefează vocația noastră națională pentru eseul pe structuri spirituale de viață latină, ca și la scriitorii francezi. Avînd în vedere că eseul este în multe cazuri un gen literar predilect pentru marii scriitori ai lumii și anume o formă ideală pentru ceea ce se numește literatura de idei, un mod intelectual de a fi al pasiunii pentru ele și viața lor, — este meritoriu că un tînar intelectual cum este Dumitru Tiutiuca a atacat acest subiect, l-a studiat profund, prin optica universalului aplicîndu-l la literatura noastră și că a fixat caracterele permanente ale genului, contribuînd real la clarificarea „personalității” lui distincte.

Melania Livadă

Combustii lirice

C U SIMBOLURILE ei deschise sau pe jumătate opace, ultima carte a Iolande Malamen*) are ca temă interioară predilectă: *mistuirea*, o existență care se consumă sau care s-a consumat, în vederea eliberării unui sens, pentru ea însăși, pentru iubire, pentru scrierea unui poem. Un temperament prin excelență „feminin”, dar încordat, energic și posesiv, însetat de certitudini își spune și aici cuvântul, *se mărturisește*, dar nu în confesiuni abundente, ci într-un fel orgolios eliptic, într-un debit sincopat, prin mijlocirea unor sintagme decise (și uneori ultimative) extrase din fluxul prea natural — și care se bănuie mai bogat — al timpului lăuntric. Cuvintele-cheie: pindă, sete, viscol, lăcomie, adorație, cruzime, biciuire, tipăt, înghet, sfîșiere, milă, cenușă, strângulare ș.a. dau imediat de veste că poeta detestă stările vagi, fluide, amorfe, satisfacțiile mijlocii, avînd gustul și toate celelalte simțuri orientate, dimpotrivă, spre un regim al acuității, al stărilor extreme, al arderilor desigur purificatoare, al trăirilor marcate de senzații ascuțite, radicale, din acelea care nu păstrează și nu cruță, ci consumă subiectul, îl obosesc, îl secătuesc. Mereu e vorba de un *altădată* intens, un prea-plin fatal istovitor, sfîșind prin a se răzbuna:

„Despre cruzimea și graba cu care mi-am îngropat greșelile, / despre ce am adorat, despre ce am biciuit, / despre smîrcuri ce semănau întru totul cu rănile mele, / ah, dați-mi forța, zile ce ați trecut, / să-mi sparg memoria ca pe un glob înghețat, / să le cînt!” (*Dați-mi forța*); „Am fost ca lumina dimineții de o teribilă sănătate / am fost renul tînăr, / ce-și tăvălește trupul în zăpezi, / am fost tipăt de rechin, / în marea umbră de gheață, / Am fost ca lumina dimineții / de o teribilă sănătate”. (*Am fost ca lumina dimineții*).

Atîta doar că din intensitatea unei amintiri, de care pretinde a se fi detașat, poeta construiește de fapt un prezent, care esențializează liniile trecutului, un *acum* scutit de erorile unei „sănătăți” excesive, dar tot așa de vital, de avid, de devorator. Impresia că am avea de-a face cu o lamentație pe ruine, cu o tristă enumerare de regrete și nostalgii în marginea unui timp activ, fără întoarcere, este foarte înșelătoare, mai degrabă poate fi vorba de altceva, de o stabilitate, de o potențială regenerare ascunsă într-un provizorat al

*) Iolanda Malamen, *O piatră neagră pe o piatră albă*, Editura Cartea Românească, 1979.

distanței, al distanțării, de o feminină strategie, de un interval necesar tămăduirii rănilor, anticipînd reintrarea în arenă:

„Ca altădată sînt cu tălpi macerate de oboeală, / cu lenea și uimirea-îngerii posesivi, / ca altădată deasupra casei / un nour de berze strălucitor / își desăvirșește plecarea. / Nici dragostea, nici mila, / nici nestatornicia, nici grăbirea, nu le-am urit; / ca altădată / un șarpe de iarbă flămînd / îmi sfîșie gîtul” (*Ca altădată*).

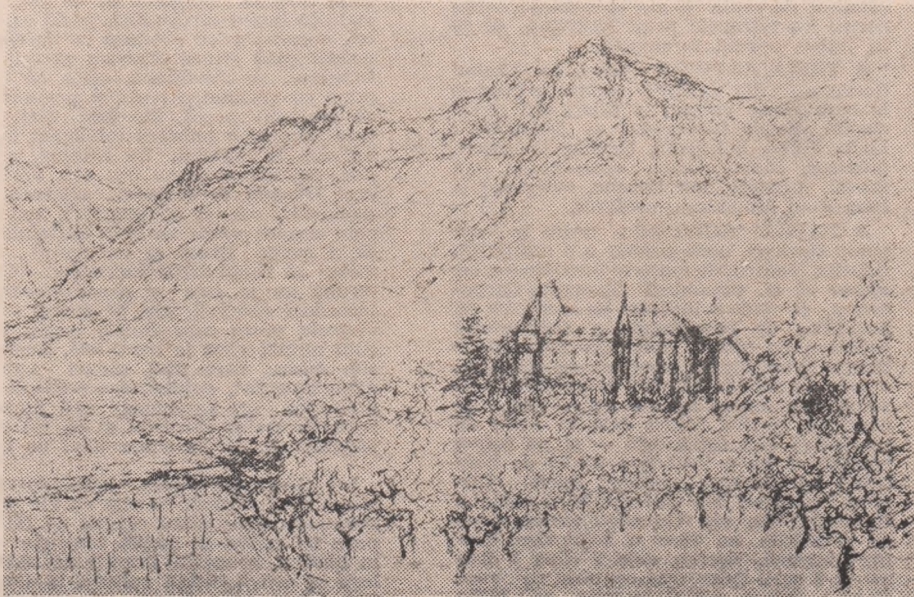
Este vorba, în mai multe rînduri, de *cenușa* unor combustii, a unor frenezii consumate, dar masa ei este *fierbinte*, o substanță vie, activă încă, pregătind, la adăpostul și în tihna contemplației, metamorfoze și avînturi noi. Poezia tinde atunci să devină, la un mod deajuns de transparent, un spațiu terapeutic, destinat refacerii forțelor, o convalescență a ființei intime, un răgaz menit să restabilească încrederea, o traversare de încăperi subterane pregătind ascensiunea în lumina *crudă* a zilei, atît de potrivită temperamentului poetic al Iolande Malamen:

„Pot scrie poezia urnindu-mă tîrîș / prin încăperile unei cîrțițe, / pot revolta ploaia și tunetul scriind poezia, / va crește în ea un vulcan, / ride în hohote, / voi arunca frunze pe vulturi. // Pe fruntea înnebunită de răni pot scrie poezia / urnindu-mă tîrîș / sub mun-

tele însîngerat” (*Pot scrie poezia*). Locul prezentului, în care se scrie, al unei lucidități ușor dezabuzate, al unei domesticiri, al unei pacificări impuse, vag resemnate, acoperă un altul, mai autentic, mai „sincer” și mai substanțial, în direcția căruia răzbat suficiente *indicații*. Poezia este mersul mereu întrerupt, mereu reluat de la unul la celălalt, și îndărăt și este, mai ales, continua afirmare, în planul secund, a preeminenței celui de al doilea. *Somnul* ființei veritabile îi trădează fantasmale, conține proiecția unei vitalități întărită, rapace, dominatoare, cu totul neresemnate să dormiteze în pace mediativă și în dorința uitării:

„În somn sînt pasăre sugrumată, / lup exilat pe mări, / nu pot atinge noaptea stingaci, / cum aş sparge roua în gură. // În somn orașul îmi pare un labirint virgin / și eu nu pot în somn / să-mi plec trupul în turbure riu” (*Somn*).

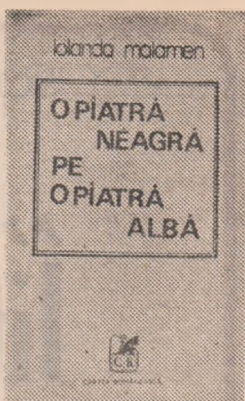
Plecarea și înduplecarea („trupului”) în fluidul impur al stărilor împăcate, vegetative, prielnice regretelor și aducerilor aminte suferă o violentă contracție, forțele imaginației (și nu numai ale imaginației) poetice generează alte simboluri, gata să le înfrunte, să le facă față și să le răpună, simboluri, cele mai multe, ale unei penetrații — sau ale unei cuprinderi — agresive, ale unei pasionalități fremătătoare care-și

JANOS BENCSIK : Castelul Labers din Merano

● ION PRUNOIU : *Floare de pămînt* (Ed. Scrisul Românesc). Versificări oneste în manieră tradițională, mizînd pe o anume muzicalitate și pe narațiune; un bombardament de epitete (de felul: „Noi însă facem pașii mari și siguri / Că sîntem mîndri, harnici, tari și buni; / Că moștenim atîtea-nețelepciuni / Rămase-n grai; / adică tot ce-i sfînt / Că n-are cum să-ncapă în pămînt”) nu lasă nici o șansă de salvare semnificației poetice; caracterul declamativ, enunțativ al acestor povestiri în versuri interzice accesul sugestiei lirice; abordînd cu egală dezinvoltură fel de fel de teme (istorie, natură, biografie curentă), reușind o semnificativă uniformizare, autorul pare a fi preocupat în exclusivitate de claritatea discursului său și aceasta, fără îndoială, există; cum există și efortul onorant de a prelungi cît de cît măsura lirismului personal dîncolo de prozodie; interesant sună într-un atare context de strategie lirică și de armament stilistic acest „simptom reumatic”: „De vînturi în cite a stat clătînată / E-un arbore mama. Cad bubuituri / Adînci, de durere, din nourii-gloată / Și-i scîrșie trupul la încheieturi // Din brazdele-atît de cu drag frămîntate / Azi tălpile-i groase cu greu se disting; / Par geme-ne — unele cu celelalte — / Umflăte de apă domoală și frig // De-o vreme încep ca să-i semăn la fire: / Adun în picioare un mers de culbec; / Cînd vremea se schimbă-i dau inimii știre / Lemnoase proteze cu sunetul sec // Dar mama știind și schimbări cu de toate / M-a strîns pe aproape din sute de părți / Din spice, izvoare, iubire și cărți, / Să nu se deznoade genunchii și coatele / în frigul cărunței singurătăți”. Asta-i situația...

Laurențiu Ulici

descoperă în *oboeală* un termen stimulator. Melancolia (ardentă totuși) a recuperărilor acoperă (numai pe jumătate) virtualitățile unui prezent dornic să-și ia mai repede revanșa, intensitatea fals reținută a posibilului:

„Ce firavă și uimitoare tinerețea / în care pînă la sfîșiere am înolat! / Au fost ani, au fost zile / în care nu știam putredul să-l numesc, / au fost nopți, au fost dimineți, / în care am ris, / cum pe botul animalului strălucea o suviță de sînge, / au fost ore, au fost secunde / în care strigătul îmi părea o vină. // Ce uimitoare tinerețea, de care vinovată am fost, / în care nevinovat înotam” (*Zborul*).

Între climatul *rece* al regretelor, al „vinei”, al înșelătorului bilanț de existență și cel *torid*, al pasiunii mereu actualizate, amenințînd să rupă precarul echilibru al maturității, nu e greu de stabilit un raport real, de întîietate, de autenticitate, în favoarea celui de al doilea. Care străbate, din interior la suprafața poemului, în momentele cele mai neprevăzute, menite s-ar zice să dea cîștig de cauză celui dintîi:

„Nu mai întîmpin zorii așa cum se çuvine, fruntea este / un cuib; cobor treptele casei și deodată / minciună, explozie, un drum pentru care atîta umilintă / e muzică și orgoliu, / Mi s-ar spune că sînt sub grații de amintiri, mi s-ar / putea reproșa refăcută neli-niște, m-ar striga din mlașini / un zeu îmbătat, s-ar crede că prietenii așteaptă jurăminte, / dar trupul meu este un fum fierbinte, în trupul meu / o pasăre fierbinte se prăbușește” (*Cobor treptele casei*).

Sinceritățile abrupte și elanurile controlate dau acestei poezii o tensiune reală, o fervoare necontrafăcută. După debutul abundent confesiv de acum aproape zece ani, după intervalul de reținere eliptică și de interiorizare din precedentul volum (*Pămînt sub zăpadă*, 1976), Iolanda Malamen prezintă semnele unei evoluții interesante.

Lucian Raicu

Reverberații

● NAZARIA BUGA : *Intîmplare dintr-o veche gravură* (Ed. Litera). Confesiuni lirice vîndînd o lăudabilă tensiune spre reflecție și autoscopie, evitînd intimismul printr-o frecvență plasare în abstracțiuni și prin cultivarea unui decor transcendent. Autoarea imaginează de preferință în două game: optică (lumină-umbră, împreună cu variantele și nuanțele lor) și botanică (nuferi, crini), fără ca tehnica reprezentării poetice să fie simbolistă ci mai curînd romantică. Sentimentul dominant e de orbire în claritate, altfel zis de rătăcire printre identități limpezi și multiple în căutarea identității coerente și indivizibile („De arhetip, bolnav eu mă apropii, / de casa albă-n-căpătoare // Pierit cum sînt, atîns de friguri, / vreau azi de drumuri să mă vindec / Pereții mamei se înclină. / Unde umbli? eu arăt un drum în palmă / și-amîndouă în tăcere, între lumi și-abisuri clare, / desenăm pe geamul casei o ninsoare de afară”). Aspirația principală este spre aerian („într-o ver-gă de aer voi curge coerent”) iar toată poezia vine din ordonarea sensibilității, a reflexivității și a imaginației la scara acestei aspirații. Plastică florală (de la „eu scriu o carte pentru nuferi” prin „voi adormi eoni de-a rîndul / în adîncimea de sub floare” pînă la „în crematoriul tău floral sînt, doamne, un

capriciu”), precum și preeminența viziunilor închise într-o „diasporă” de vag și diafan semnifică mai mult decît o tehnică poetică, de-a dreptul o obsesie a ființei, egal distribuită în aria simțurilor și în perimetrul contemplației. În ce privește expresivitatea poetică propriu-zisă a textelor Nazariei Buga e de observat alternanța (nu știu cît de metodică și cît de întîmplătoare) a vetusteții și a modernității, în versuri ce sînt, unele, de o vechime, lexicală și sintactică, greu de suportat ca poetică astăzi iar, altele, de o îndrăzneală a asociațiilor foarte în spiritul timpului. O „via dolorosa” ne face să înțelegem că poeta este ea însăși o structură aparte, traversată în egală măsură de unda calmă a clasicității și de fiorul angoaselor: „Rămii eternă, să nu mori / în secolii care mai sînt; / rămii înaltă și subțire, / între octave și bemoli // Sub steaua palidă de seară, / călătoria ta e alta / Un astrolog din lumea tristă / e ceasul care-ți bate-n palmă // Așa, iubi-ța mea înaltă, / pe drumuri încă paralele, / îți duc eu taina oglindă / către Golgotha cu însemne // Rămii suavă și eternă / — pe continent floarea se trece — / rămii suavă. Iată: arta / bate cuie-n timpul rece”. Pentru Nazaria Buga poezia rămîne o ocazie ideală de regăsire a unui timp pierdut.

Calendar

- 14.II.1937 — s-a născut **Damian Necula**
- 15.II.1940 — s-a născut **Titu Malorescu** (m. 1917).
- 15.II.1910 — s-a născut **Paul Daniel**
- 15.II.1920 — s-a născut **Lucian Emandi**
- 15.II.1923 — s-a născut **Petre Solomon**
- 15.II.1930 — s-a născut **Romulus Zaharia**
- 16.II.1940 — s-a născut **George Suru** (m. 1979).
- 17.II.1947 — a murit **Elena Văcărescu** (n. 1864).
- 17.II.1971 — a murit **M. E. Paraschivescu** (n. 1911).
- 18.II.1908 — s-a născut **Barbu Alexandru Emandi**.
- 18.II.1976 — a murit **Mircea Grigorescu** (n. 1908).
- 19.II.1933 — s-a născut **Miron Costin** (m. 1691).
- 19.II.1908 — s-a născut **Ana Carțianu**.
- 19.II.1940 — s-a născut **Mircea Radu Iacoban**.
- 20.II.1901 — s-a născut **Radu Cioculescu** (m. 1961).
- 20.II.1924 — s-a născut **Eugen Barbu**.
- 20.II.1927 — s-a născut **Mircea Malița**.
- 20.II.1975 — a murit **Nicolae Baltag** (n. 1940).
- 21.II.1805 — s-a născut **Timotei Ci-pariu** (m. 1887).
- 21.II.1865 — s-a născut **Anton Balcabasa** (m. 1899).
- 21.II.1939 — s-a născut **George Timcu**.
- 22.II.1810 — s-a născut **Grigore Alexandrescu** (m. 1885).
- 22.II.1903 — s-a născut **Tudor Mușatescu** (m. 1970).
- 22.II.1904 — s-a născut **Nagy Istvan** (m. 1977).
- 22.II.1905 — s-a născut **Constantin Strela** (m. 1977).
- 23.II.1892 — s-a născut **Tudor Mălnescu** (m. 1977).
- 23.II.1914 — s-a născut **Gavril Istrate**.
- 24.II.1970 — s-a născut **Isabela Sadoveanu** (m. 1941).
- 24.II.1913 — s-a născut **Stelian Păun**.
- 24.II.1926 — s-a născut **Ovidiu Cotruș** (m. 1977).

Rubrică redactată de
GH. CATANĂ

SCRIITORII ȘI ȚARA

„România literară” printre cititorii săi

Vaslui, februarie, 1980

ÎN ZILELE de 14-17 februarie, acum, în preajma alegerilor, „România literară” a putut fi cunoscută și prin redactori și colaboratori ai ei care au făcut o vizită de documentare în județul Vaslui. Gabriel Dimisianu, redactorul șef adjunct al revistei, Vasile Băran, Maia Belciu, Constanța Buzea, Denisa Comănescu, Ioana Creangă, Valeriu Cristea, Mircea Dinescu, Dana Dumitriu, Mircea Iorgulescu, Vlad Mușatescu, Alexandru Raicu, Valentin Silvestru, Sorin Titel, Constantin Țoiu, însoțiți de tovarășul Ion Boștinaru, activist al Comitetului Central al P.C.R., am fost primiți, la sediul Comitetului județean Vaslui al P.C.R., de tovarășul prim-secretar Gheorghe Cilibiu. Aici am putut înțelege mai profund rolul acestui județ din Podișul central al Moldovei în planul de dezvoltare a întregii țări.

Și dacă dezvoltarea a fost impetuoasă, ritmurile înalte, cu adevărat spectaculoase, țelul e și mai mobilizator: conform programului celui de-al XII-lea Congres al partidului, în 1985 producția globală industrială a județului va fi de peste 26 de miliarde de lei. Adică de peste două ori mai mare decât acum. Adică două județe industriale în cel de astăzi. Dar orașele, urbanizarea? În viitorul cincinal, alături de Vaslui, Birlad, Huși, Negrești (așezarea urbană cea mai tină) vor primi act de întemeiere 11 orașe noi. Ni se vorbește apoi despre agricultură, Vasluiul înscriindu-se între primele zece județe ale țării cu pondere mare în acest domeniu. Se obțin rezultate bune în cultura cerealelor, în zootehnie. Dar locul principal îl deține viticultura. În județ există un mare bazin viticol, Husul, ale cărui vinuri sunt cunoscute în multe colțuri ale lumii.

În încheiere ni se prezintă un tablou al vieții spirituale, subliniindu-se rolul covârșitor pe care-l au în viața culturală a județului mulțimea formațiilor artistice amatoare, readuse în prim plan cu viitoare și prospetimi de către Festivalul național „Cântarea României”. Formele activității sunt dintre cele mai diverse: cercuri tehnice, cenacluri literare, echipe de teatru, cercuri de plastică, între acțiuni impunându-se renumitul „Festival al umorului” ajuns în acest an la cea de-a șasea ediție, precum și Colocviul regizorilor din teatrele dramatice, inițiat acum cinci ani la Birlad.

A construi, a dezvolta, a mări, a produce, a învăța, a educa, a forma oamenii de mine, a acționa prin mijloace multiple într-un îmbogățirea experienței tinere clase muncitoare a acestor locuri străvechi... acestea sunt verbele și peste tot unde mergem le vedem în plină mișcare sub chipuri dintre cele mai diferite.

ÎN PREZENȚA tovarășului prim-secretar Gheorghe Cilibiu și a președintelui Comitetului de cultură și educație socialistă, tovarășa Elena Condrea, are loc deschiderea expoziției picturii lui Vaslui, după care intrăm în prima noastră acțiune: o discuție despre „România literară” la Biblioteca județeană cu activul cultural — muncitori, profesori, elevi, medici, ingineri, membri ai cenaclurilor literare — o discuție încărcată de atitudine și într-atât de aplicată, încât unui străin i-ar fi fost greu să-și fi dat seama care erau redactorii și care cititorii. Ne aflăm printre oameni deosebit de legați de cultură, de artă și literatură. Desfășurată în prezența tovarășului prim-secretar Gheorghe Cilibiu, precum și a altor personalități politice ale județului Vaslui, înțelegerea s-a transformat, în cele din urmă, într-un autentic colocviu despre rolul presei literare în formarea profilului spiritual și moral al omului de azi și de mine, participând direct la edificarea civilizației socialiste.

A DOUA ACȚIUNE: o vizită la Fabrica de mobilă din Vaslui, fabrică tină, de vîrstă județului, condusă de directorul ei general, inginerul Dan Berbescu, care, de asemenea, impresionează prin tinerețe. În sălile în care sîntem invitați să intrăm avem senzația că ne aflăm într-o expoziție de artă. Pentru că în fiecare obiect de aici — „mobilă mare”, „mobilă mică” — s-a înmagazinat nu numai efortul pro-

priu-zis ci și un vizibil talent. Cei 2000 de muncitori ai fabricii produc pe an valori de sute de milioane. Mai toți sînt tineri, mai toți au învățat meseria aici și bineînțeles că problema numărului unui a fost specializarea. „Noi facem mobilă pentru toată lumea — în Europa sîntem considerați printre cei mai buni furnizori și ca să poți să-ți păstrezi renumele de firmă serioasă trebuie să știi să fii competitiv”. La sfîrșitul vizitei vedem căminul de copii. E ora somnului; copiii dorm. Ne retragem încet lăsîndu-i acolo ca într-o poiană fermecată.

A TREIA ACȚIUNE: seara, la „Clubul tineretului” din Vaslui — seară literară la care citesc versuri și tineri din cenaclurile „Vasile Alecsandri” și „Mușatinii”: Lucia Toma, laborantă, Nicolae Ghinghină, profesor, Radu Marite, economist, Dan Barbu, mecanic, Ion Enache, maistru, și Ioan Paul Munteanu, profesor.

A PATRA ACȚIUNE: drum în comuna Roșiești, unde primar e o primăriță, Aristia Moraru, de meserie învățătoare, iar ajutor al ei, mecanicul Gheorghe Cardoneanu, și unde o întîlnim pe secretara cu probleme de propagandă a Comitetului județean de partid, tovarășa Elena Răncănu. Primărița și secretara se sfătuiesc, e prag de primăvară, sînt multe lucruri de făcut, sînt multe lucruri noi — iată, de exemplu, pentru prima dată în acest an se cultivă aici coriandrul — și nu într-o vîoaică ci pe o întindere de 50 de hectare! La căminul cultural, curat, frumos, încăpător, s-a strîns o bună parte a oamenilor din sat. Cu acest prilej, după ce primărița ne face o expunere despre comună, despre cele 7 sate, 7 ferme și 7 școli (plus una centrală de zece clase), despre modul în care se obțin cei 16000000 de lei producție globală pe an, despre cămin, despre bibliotecă, despre dispensarul „Dr. Dumitru Bagdasar”, despre activitatea artistică de amatori — după toate acestea are loc sezațoarea literară.

A CINCEA ACȚIUNE: o vizită în comuna Costești cu primarul Ioan Bucur. Aici îl întîlnim pe tovarășul Dumitru Bran, șeful secției de propagandă a Comitetului județean de partid. Tot aici le cunoaștem și pe candidatele pentru M.A.N., brigadiera Maria Budacea și șefa de echipă Aurica Helgiu. Aflăm apoi că în treaga producție este aici într-o continuă creștere, că în cei patru ani ai cincinalului planul a fost îndeplinit și depășit.

A ȘASEA ACȚIUNE: drum spre Huși, cu un popas la „Casa Ralea”, unde sîntem întîmpinați de primărița „orașului dintre vii”, Aneta Silveanu, care ne însoțește apoi la Casa de cultură, unde are loc sezațoarea literară.

A ȘAPTEA ACȚIUNE (și ultima) s-a desfășurat la Birlad, în prezența primului secretar al Comitetului orașenesc de partid, tovarășul Nicol Panainte. Ca și la Vaslui — o discuție despre probleme ale actualității literare, despre revista „România literară”, urmată de o sezațoarea literară la care au citit și poezii din localitate: Mircea Ipate Mares, Mihai Vicol și George Irava. Apreciind revista ca fiindu-le de un real folos în activitatea lor, profesorii Ioan Iacob, Petruța Chiriac, Novac Gruia au propus un spațiu mai generos dedicat școlii, precum și publicarea cu o frecvență mai mare și într-un mod mai bogat a literaturii propriu-zise, — proza și poezia — literatura fiind socotită în zilele noastre hrana spirituală de care omul nu se mai poate lipsi.

ÎN decurs de patru zile am străbătut, așadar, orașe și sate din mijlocul Moldovei, am trecut printre dulci coline purtînd pe unul din vîrfurile lor marea statuie a lui Ștefan cel Mare, am urcat „drumul de costîșă”, am revăzut case și cetăți deasupra cărora se înalță simbolic căciula metalică a lui Penes Curcanul și ne-am întors încărcăți de impresii greu de uitat.

Vasile Băran

La deschiderea expoziției picturii lui Paul Uzum

Huși

MOLDOVENII se pierd frumos în visări și nuanțe. La acest lucru contribuie și vinul lor nobil despre care s-a tot scris. Un vin deloc agresiv în capul consumatorului, ci prietenos, plin de voie bună. Nu vei auzi lăutărituri primitive; vei auzi vorbe de duh, întîmplări cu haz, anecdote. Nu vei vedea fețe schimonosite, cu ochi holbați sub părul coborît sălbatic pe frunți, vei vedea chipuri deschise, vesele, ochi scintilind de evoluțiile oratoriei locale despre care un bucureștean urșuz ar putea zice că se apropie de superficialitate. Ei, nu. Cînd această impresie ar fi gata să se închege într-o certitudine, pasul este anulat, o eschivă se produce ca de spadasin ocupat pînă atunci doar cu exerciții preliminare, și chestiunea, orice ar fi, se pune cu gravitatea reală și profundă, atît de aminată parcă, din bun simț, și pe care umorul o îmbracă inteligent în efectul său de contrast. Un franțuz, un scriitor, culmea, care nu bea vin, vorbea de acel L'esprit de sérieux, originea atîtor neobișnuiți, dar și a congelării existenței, cînd natura vieții ca și a sufletului este de a curge liberă și cu simțul mereu treaz al relativității lucrurilor. Gîndindu-mă eu la asta și ascultîndu-mi cu încordare convivia, sus, pe dealul stațiunii vinicole peste care stelele nopții ardeau cum numai vara la mare ard, scaunul de sub mine, care pînă atunci suportase atîția musafiri, șubred, sau poate de însăși greutatea ori tensiunea vocii bune, se rupse brusc și căzu cu el cu tot printre sfîrîmături. Mi se aduse unul de fier.

LA CASA lui Ralea, înălțîndu-se tot pe un deal cultivat cu via de vie al cărei trup răscut pe albul zăpezii de februarie pare un cablu de înaltă tensiune căzut la pămînt, ajungem însoțiți de ideea valorii și complexității culturii la care rinjesc băutorii de trăsău. Casa frumoasă, mult lemn, rezonanță de instrument muzical. Renovată cu grijă, casa lui Ralea te primește azi ca altădată. E o pietate izvorînd din aceeași civilizație a locului, și nu-i vorba, la Huși, decât de casa unui scriitor. Mă gîndesc, în treacăt, la lăcașul Doamnei lui Șerban Cantacuzino cu zugrăvelile lui Părvu Mutu, monument istoric figurînd pe ghidul turistic al Capitalei, pîtit după blocul bucureștean Delta Dunării, unde pubelele de gunoaie și grămezile de lăzi precum și mirosul fetid de cherhana prost spălată înconjură ctitoria munteană de carte și cultură. „Was ist das?” I-am auzit cu urechile mele pe un profesor german, turist, desigur, conducîndu-se metodic după ghid, și văzînd deplorabilul spectacol al acestui monument național plîndînt între gunoaie, lăzi și insuportabila duhoare, chiar în centrul Bucureștiului.

INTRIND în casa lui Ralea, mi-l amintesc în anii războiului, pînă la Universitate note cu aerul unui bancher ce ar semna ordine mari de plată, în timp ce țigara îi fumega în colțul gurii, făcîndu-l să închidă un ochi cu un rictus aristocratic.

Nimic nu mai e cum a fost. Totul aici e ca atunci, dar altfel, — vopseaua, esența lemnului, tot ce-a participat cu atenție la recondiționare. Doar eu văd, am privilegiul să văd pe ușa de intrare dată de perete, — așa se explică de ce nimeni n-o observase, revenîndu-mi doar mie șansa, deprins cum sînt să mă uit mai întîi la ce se ascunde — plăcuța de alamă coclîtă pe care scrie numele profesorului. E, sînt convins, singurul lucru care a rămas de eroul lui, nemișcat, dovadă acțiunea de eroziune a timpului. Tot astfel, la Istria, cu mulți ani în urmă, cînd văzusem prima dată altarul lui Apollo, ce-a mai rămas din el, cel mai mult m-a înfiorat belciugul de bronz coclît înfipt în lespezea de marmură și de care erau legați cu coarnele în jos, pentru sacrificiu, taurii.

Constantin Țoiu

Supra

HURUITUL camioanelor acoperă lor greoaie, miros de motorină, vă plictisesc, frînturi de vers, poezia asta, „Moartea lui A. merge și pe gheața asta alunecoasă, A. voce, „ne-a spus: ar trebui să vă faceți vorbă ca oamenii, puteți să și dansați și a doua zi munceam mai bine”, viața, poetului, acum în partea stîngă a să plăcut băiatul din stînga”, zice Consta viciu”, apoi, la sezațoare, avea să cite am scris / Între libertate și piine-mă Fabricii de mobilă din Vaslui, care p tăcuți din paturile lor, aici e ora somn și ateliere, pînă în muncesc eliberați, și pe el cineva?, că producția merge bine) cînd sînt mai puține griji, poezia, ajuns pe o stradă mai liniștită, fără comune, mai are și patru copii, în ju foarte mare, tot ceea ce am văzut, a gîin, nu-mi rămîne decît să adaug o a cum a scris el pe un petec de hîrtie, Micăești, județul Vaslui, a făcut o scoa tru instructor, a debutat în 1975 în r între la facultate, fiind, mai adaug do

Măria Ta

Măria Ta odihnește aici

Cu albastrul Voroneșului tras peste

Lăcașul acesta de cuvintele mele a fost

Pentru toate rănile tale nevindecate

De pretutindeni s-aude răzeșul venind

În dușmani semănînd și săgeți și

— Iartă și crede Măria Ta că am scris

Între libertate și piine-mpărțit

Aceste cuvinte.

Prețuirea

MOLDOVENII, care l-au dat pe Eminescu, iubesc cartea, îi prețuiesc pe scriitori, sînt întotdeauna nerăbdători să-i vadă și să-i cunoască; sînt bucuroși să se afle în preajma lor, să le afle părerile, să-și spună opiniile despre cărțile lor; cartea face parte din hrana lor zilnică. Astfel se explică desigur, faptul că atît la Vaslui cît și la Huși, la Birlad și Roșiești sălile în care ne-am întîlnit cu cititorii erau arhipline. Le-am ascultat părerile despre literatura noastră de astăzi cu mare interes și, scriitor, care reprezentam acolo, împreună cu colegii mei, o revistă literară, am înțeles că răspunderea pe care o avem nu e de fel mică. În lungul și sinuosul drum al cititorului spre carte, drum pînat între deauna cu cele mai bune intenții dar care nu e scutit nici de neașteptate obstacole de inevitabile erori, o bună revistă de literatură îi oferă cititorului un punct de reper. M-am bucurat că pentru cititorii de Moldova, „România literară” reprezintă într-adevăr un astfel de util mijloc de informare și orientare.

Ar fi greșit, totuși, să ni-l închipuim cititor doar ca pe un simplu receptor al opiniilor despre cărți, despre literatură exprimate într-o revistă literară, ori de bună ar fi ea. El, cititorul, nu are numai libertatea, ci și obligația de a decida singur asupra lecturii pe care o face, nu mai așa lectura sa se împlinește cu o vîrat! Ajuns la capătul drumului său spre carte, cititorul trăiește, întotdeauna, în momentul în care rămîne singur, el cu cartea, o clipă în care nu-l mai poate aju

La Clubul tineretului din Vaslui

În sala Căminului cultural din Roșiești
Fotografia de Petrică Lascăr

uneri

ocea, pavajul cutremurat de trecerea
utind în aerul înghețat, „nu vreau să
nd în zgomotul obscur al străzii, „la
am lucrat foarte greu“, tot greu se
— sau două? — în altă parte și altă
prietenii, să vă întâlniți, să stați de
rineri, l-am ascultat, ce seri minunate
ar, viața din porunceală, iarăși vocea
t impetuos de după un stilp, „mi-a
și el: „poezia nu e femeia de ser-
poezii, „lartă și crede Măria Ta că
ceste cuvinte“, copiii de la grădinița
știu prea multe cuvinte, ne privesc
după-amiază și alături, în hale, secții
alora mici, directorul știe, l-a învățat
ne (dar aici producția merge foarte
fîrșit poezia, ne privește confuz, am
e, are o biografie indesată cu fapte
lui, ni se spune, rata natalității este
t în aceste zile intră și iese din pa-
i, cu două poezii de Ion Enache care,
at la 27 septembrie 1950, în comuna
onală, apoi liceul teoretic, este mais-
bnvorbiri literare“ și are intenția să
poet adevărat.

Mircea Iorgulescu

Baladă

oasele așezate în formă de fugă
trinul cal mort e un verde popas.
roată îi fugărește fantoma pe cîmp.
helarii săi însoțesc dispariția lentă
ocomotivelor cu aburii și a căruțelor.
ioarele sale tocite de asfalt
it potcovițe de iarba nătingă.
pielea i se destramă ca un putred

steag
pe oasele așezate în formă de
fugă.

Ion Enache

aturii

neni, în care el trebuie să decidă, fără
tor de-afară, asupra celor citite. Nu-
și atunci actul creator al lecturii se im-
nește cu adevărat...
ascultîndu-i vorbind pe prietenii noștri
la Birlad sau de la Vaslui, am fost
nt în primul rînd să aflui astfel de citi-
și am fost fericit să-i găsească, am fost
ios să-i aud vorbind. M-a cucerit, de
lă, siguranța opțiunilor profesorului
română Gruia Novac. Cel ce vorbea
era numai un foarte bun profesor, în-
gostit de materia pe care o predă ele-
r — convins, pe bună dreptate, că
pa și literatura română ocupă, trebuie
pupe, primul loc în procesul de învă-
înt — ci și un reprezentant ideal al
stui tip de cititor la care ne gîndim
scriitorii, în momentele noastre de
erie... Cînd l-am auzit vorbind despre
zie pe tînărul muncitor Ion Enache, am
les parcă mai bine de ce Moldova a
literaturii române atîția scriitori de
nă. Pe pămîntul unde poezia se află
n așa de mare prof, unde apropierea
ea se face cu atît de mare „sfîntenie“,
ritia lui Eminescu devine aproape fi-
că!

entru ca literatura să poată exista, ea
uie să fie înconjurată cu înțelegere și
dragoste. Noi, grupul de scriitori de la
mânia literară“, ne-am întors din
dova convinși că ne bucurăm de o
el de dragoste. Nu ne rămîne decît să
em cărțile pe care cititorii le așteaptă
noi.

Sorin Titel

Cît tot restul lumii

CA DINTOTDEAUNA, plec. Viața
mea toată se petrece între două
plecări: dus-întors și spațiul re-
prezentat de pauza care rămîne
nesemnificativă, justificată doar de star-
tul către etapa următoare.

Trenul este pentru mine, acum, o fami-
lie în mers. Unii se fac că citesc, alții că
dorm, alții că mă ignoră. Alteori, această
familie constituită ad hoc mă întreabă de
sănătate. Aproape întotdeauna, acel dispo-
nibil — de dat și de primit — scoate mici
cîrlige catifelate în care oamenii se agață,
dornici, nu să fie auziți, ori compătimiți,
ci doar să deruleze benzi, să facă și să
desfacă vorbe ca să le audă, ca să se audă.

Mă duc — de data asta la Vaslui și
Huși — mă duc să cunosc și să mă cu-
noască oamenii. Dar oamenii spre care mă
duc sînt de pe acum lingă mine, la înde-
mină sau la îndeureche sau la îndeochi,
din primul „bunădiminea“, „pot să des-
chid fereastra“, „e cald, dar mai încolo“...
Și drumul ăsta n-are de ce să fie altfel.
„Rudele“ mele din tren au griji, au copii,
au spaime — nu „cunoaște-te pe tine însuși“,
„auzi-te pe tine însuși“ — și așa aflu că
băiețelul cu ochi imenși și energie de
zece minji-putere are cu mult mai puține
globule roșii decît i-ar trebui și că ce
nu i-am dat și ce nu i-am făcut, că eu,
știți dumneavoastră, „îmi iubesc copilul
cît tot restul lumii“.

Pauză. Pauză mare.

Tresar doar cînd vecinul celălalt, cel
care ține în mînă o minunată carte — în
care o minte strălucită vorbește despre
alte minți strălucite continuînd astfel tra-
diția umanismului românesc și proiectîndu-
lă la scară cel puțin europeană, carte
pe care aș fi rivnit-o și eu, fie și cu un
autograf convențional — întreabă: „oare
autorul acestei cărți e numai scriitor?“
Întrebarea aceasta se pune în repetate
rînduri, ca și cînd meseria de scriitor nu
ar avea dreptul la un statut propriu, nu
s-ar putea legitima decît ca un hobby în
orele libere, un fel de grădinarit în week-
end la Săftica. Numai scriitor. Numai
poet. Mille de pagini citite, învățate, kilo-
metri de minte. Masa și hîrtia, creionul și
gîndul, lumina lămpilor lucind pînă către
ziua, alături de cealaltă lumină, mată,
cenusie, clocotind de putere conținută,
particule de plutoniu din tone de uraniu
ultra prelucrat și rafinat care animă ma-
rile centrale nucleare, combustie infinită,
fără să se consume, doar plutoniul și
mintea avînd această calitate, nu se sfîr-
șește oricît ar arde, pînă și soarele... pu-
tere adesea fără glorie, totuși putere. Învăț
de la formele muzicale indiene, forme con-
tinue, că puterea nu vine din putere ci
din subtila întreținere a continuității, con-
tinuitatea forței fiind rezultatul conver-
tirii tensiunii în ceva mare și adînc și fără
sfîrșit, primind și dînd.

Nu există zid, ziduri surde de care nă-
zuințele se istovesc, care să poată încer-
cui, fie și în numai, un scriitor, el va fi
întotdeauna apărut de altceva, acel ceva
nefinit și nedefinit, ca dragostea, ca moar-
tea, fără leac și fără scăpare, care s-ar
putea numi talent, fără de care toate
fișele și toate cursurile din lume vor ră-
mîne fără valoare.

Și dintr-odată, alături de familia mea
din tren, mergînd către cealaltă, care mă
aștepta la Vaslui și la Huși și la Roșiești,
nu m-am mai simțit nici singură, nici să-
racă. Pentru că am înțeles că scriitorul
acela, ca noi cei din tren, și ca mulți alții
nu este numai scriitor. Că mai există ceva
care-i apără și pe el, care mă apără și pe
mine, cu forță continuă, și ne conduce, —
cu cită putere și căldură și sete? — este
această meserie care ne apropie de familia
din tren și de familia de la Stîna-Costești
și de aceea din trenulețul de Crasna-Huși,
este această meserie care cuprinde în ea
aplecare și calificare și continuitate și for-
ță cit pentru nenumărate alte meserii, și
care nu se poate face decît iubind-o cît
tot restul lumii.

Maia Belciu

Mic reportaj

în sprijinul profesorului de limba
română care cere mai multe
ore de predare pe săptămînă

**Vara însoțește elevii la atelierul mecanic
toamna numără rîndurile de porumb
iarna zvîrle zăpada din fața școlii
primăvara cîntă la căminul cultural,
mărețul, timidul profesor de limba română
muncitor calificat în uzinele Sadoveanu și Tudor Arghezi
printre rigle și logaritmi
printre fierăstraie și strunguri
își face și el loc într-o salopetă ușoară de cuvinte
și abia apucă să învețe copiii că H₂O
se numea pe vremea străbunilor apă
că-i firesc să spuie bună ziua și nu V¹⁴
apoi să explice elevului Bujie Ion
că H.P.B. nu-i o întreprindere oarecare
ci chiar Hortensia Papadat-Bengescu
că noi n-am avut timp să ridicăm piramide
și ne-am îngropat faraonii în folclor
că limba română e inoxidabilă. Stop!
și din nou H₂O, V¹⁴, H.P.B.
fiindcă ora de limba română s-a și terminat
și abia peste o săptămînă ne vom mai vorbi...**

Mircea Dinescu

Universală, nelipsită,

mîna în apărare, mîna părintească...

ATÎT de rar, topiți între clipele
care trec peste părerile noastre
și sentimentele noastre și ne impun
ritmul lor, atît de rar și ne întîmplă
să ne opunem acestui ritm, să ne oprim, să
contemplăm, să medităm lingă lucrurile de-
venite firești, lingă pacea somnului de după
amiază, de pildă, a cîtorva zeci de copii.
Imagina pe care ne-o oferă copilul dor-
mind în vreme ce afară ziua e albă de o nin-
soare deasă este la fel de odihnitoare ca
propriul nostru somn, este poate mult
mai odihnitoare decît propriul nostru
somn. Copii mulți și mărunți, trupuri fra-
gile, respirații parfumate, copii care duc
în strălucirea pielii și a părului răvășit
pe pernă iubirea părinților lor, îngrijirea
și mîngierea miinilor celor maturi care
i-au adus pe lume și țin această lume în
echilibru, muncesc în ea cu cea mai pas-
nică rivnă. Copii dormind și care sînt par-
că reversul medaliei stării lor de joc, de
comunicare între ei, de cîntec colectiv, de
tesătură sonoră de glasuri foarte, foarte
limpezi. Copii adînciți în somnul de după
amiază, somn scurt, de refacere a forte-
lor, de trecere a imaginației vii, naturale,
reale în zone ale visului și ale închipuirii
fantastice. De la sunet la liniște, de la
cuvînt la tăcere, de la mișcarea năvalnică
a ființei celei mai energice — copilul, la
dezarmanta senzație că el, ei, îi se lasă
cu încredere în grijă, conștient pe iubirea
ochilor părintești, în adăpostul cald, în
universul neamenințat de nimeni și nimic.
Între un copil dormind și lumea de atî-
tea ori agresivă se vede transparentă,
universală, nelipsită, mîna în apărare,
mîna mamei, mîna părintească, bună și
caldă ca un adăpost sigur, însoțită de cin-
tecul, de sufletul cîntecului înginat în
limba părinților. În timpul somnului copii-
lor jucăriile risipite revin cumînți la locu-
rile lor, revistele colorate se închid și
intră în rafturi, hăinuțele se îndreaptă pe
umerase, se fierbe laptele, se coace pii-
nea, se pune un lemn pe foc și ușile se
închid fără nici un zgomot. Fulgii par a

veni de undeva dinspre linia orizontului,
nu de sus, lipindu-și stelutele de ferestre-
le calde ale odăii în care dorm copii. Pă-
tuțuri mici, perne liliputane, asternuturi
brodate în țara piticilor. Genunchi aduși
la gură, și coate peste care mineca s-a
strîns lăsînd la vedere strălucirea de nu-
făr a pielii. Zuluți risipiți, pleoape adînc
trase peste vedere, și totuși, acolo, sub
pleoape, se agită o lume formidabilă, de-
filează imagini, se menține în mugure sta-
rea de joc, de chiot, de bucurie și de să-
nătate. Ființa care supraveghează acest
somn de după amiază îndreaptă genunchii
celor care nu dorm corect, îi învelește pe
cei care s-au dezvelit, îi mîngie cu privi-
rea pe cei liniștiți. Ne putem orîi aici cu
derularea filmului, sau ne putem la in-
finit exprima în jurul acestui subiect uni-
versal și plin de o calmă poezie care este
somnul de după amiază al cîtorva zeci de
copii, în vreme ce afară ninge liniștit.
Ne-am referit însă la un loc anume, la
niște copii anume, la o după amiază anu-
me.

Am vizitat acum cîteva zile fabrica de
mobilă din Vaslui. Copiii sînt, după cum
am aflat, una din preocupările principale
atît ale tinerei familii vasluiene cît și a
forurilor care conduc destinul municipiu-
lui Vaslui. Vasluiul deține performanța
celej mai mari rate a natalității pe țară.
Conducerea fabricii de mobilă din Vas-
lui a rezolvat excelent problema, amena-
jînd la parterul clădirii un spațiu special
pentru copii salariaților. Vizitînd între-
prinderea vasluiiană, am nimerit într-un
moment în care acești copii erau adînciți
în somnul lor de după amiază. Nu putem
spune că printre căpșoarele așezate pe
pernă nu au fost și cîteva care, la apariția
noastră în cadrul ușii, s-au înălțat pline
de o uimire întrebătoare. Ne-am retras
în liniște, pentru a nu tulbura ordinea și
pacea curată a somnului lor.

Constanța Buzea

ORASELE PATRIEI

Centrul oraşului

PITEȘTI

Un loc își reînnoiește legenda...

Imagini

LOCURILE, chiar ades și îndelung străbătute, se descoperă cu adevărat doar printre imagini, doar înlăturind sau așezând într-un anume chip un soi de pinză străvezie, colorată mai palid sau mai intens, niște gânduri, de fapt, sau niște fotografii sau niște rinduri scrise spre care ne îndreptăm — înainte de plecare —, într-un calm de cameră cu multe cărți, visuri și aduceri aminte. Gânduri la ce-ar putea fi „dincolo de...” Dincolo de numele ciudat de melodioase ale unor sate maramureșene, ale „țărilor” dintre munți — teritorii de aprinsă mișcare a inimii, de văz și auz pricepind obirșii — sau ale cine mai știe cărei așezări (să zicem doar: Iernut — pe care nu poți să-l crezi decât loc de coborire a oierilor spre liniștea nopților lungi, chemătoare, ademenindu-i cu pilpiiri de foc ascuns în sobele păzite de cele mai dragi și mai frumoase femei de pe malurile Mureșului). Dincolo de vechi gravuri sau fotografii înfățișând — ca în cazul Aradului, de pildă — doar o stradă lungă și searbădă pe locul unde azi poți privi doar cu ochii furatți de înalt. Sau dincolo de ceea ce cărțile ne-au spus până a ajunge acolo, ca să le putem da sau nu crezare (cum altfel am putea pași în Brăila decât aflăturind pasului amintirea literelor săpate de Istrați ori Sebastian sau cum am putea privi Valea Jiului fără a ști ce fel de oameni și privilegiști l-au întimpinat, în urmă cu ani, pe Bogza acolo). Dincolo de ceea ce — fără a numi măcar acele locuri — poemele în piatră ori vers ne-au sugerat că ar fi Hobita, Ipoteștii, Mălinii... Piteștiul chiar, oraș mereu în drumurile noastre, oraș — mai ales — al prezentului, nu se sustrage acestei reguli (pentru și de către noi înecatinate). Aici, de pildă, totul începe de la a pricepe, cum se rotunjesc, pe etaje de timp, niște obișnuite...

Inele

PENTRU că, asemenea multor orașe vâzute de noi, în care istoriile se suprapun dar și coexistă, Piteștiul confirmă ideea înălțării orașelor din secol în alte secole pe verticală, straturile cele mai adânci fiind și cele mai vechi (Toynbee), dar o și infirmă. Sau, mai precis, o complementează și cu o alta. Orașul Pitești se înfățișează ca secțiune de timp și ca oglindă a prezentului, ca o spirală cu mai multe inele. O spirală pe care o mișcare continuă de la prezent la origini sau invers a luminat și a întreținut, ca-ntr-un joc de oglinzi paralele, o vocație a construcției. Unele cronici, prin legenda descălecatului, menționează că în anul 1290 un voievod din Făgăraș, Radu Negru, „ridicându-s-a de acolo cu toată casa lui și cu mulțimea de noroade” și „pogorindu-se pre apa Dimboviței începu a face țară noao”. Inițial, a construit în Cimpulung „biserica mare, frumoasă și înaltă”, iar apoi „au descălecat la Argeș și iar au făcut oraș mare și și-au pus scaunul de domnie făcând curți de piatră și case domnești și o biserică mare și frumoasă.”

Ne găsim, astfel, într-o zonă bintuită de legende („Negru Vodă trece / Cu tovarăși zece”), Piteștiul nu poate face excepție, dar, în mod firesc, ne putem întreba dacă prezentul cu toate noile cartiere, alcătuite geometric din spații și volume, trasate de marile artere de circulație, cu toate întreprinderile pulsând în oraș rit-

mul secolului XX întrefine legenda, sau dacă nu cumva și legenda, aflată și în oameni, a dat cutezanță minții, vigoare miinii, căldură inimii?

De la 1388 (când este atestat documentar), Piteștiul a urcat de la un loc de popas în drumurile comerciale care uneau Transilvania de orașele-porturi dunărene, la un tirg prosper, apoi către o așezare frumoasă (loc de popas domnesc renumit și prin vinurile locale), dar și necesară (numeroase acte oficiale s-au emis de aici). Iar necesitățile de ordin administrativ au impus dezvoltarea culturii și apariția de școli (Școala Domnească sau cea de la Golești — prima școală din țară cu limba de predare română, „școală slobodă și obștească pentru toate păturile sociale, fără nici o plată”). Anticipind și apoi reluând, Piteștiul pregătea inelul contemporaneității: Combinatul petrochimic, Întreprinderea de autoturisme, Întreprinderea de motoare electrice, Trustul de construcții hidroenergetice, Combinatul de articole tehnice din cauciuc, Întreprinderea de poduri metalice, Întreprinderea de textile și confecții, Combinatul de prelucrare a lemnului. După cum toate aceste elemente de industrie contemporană pregătesc viitorul, ce se poate „citi” în cifrele unei perspective la nivelul întregului Argeș: 57,8 miliarde lei producție industrială în 1985, ceea ce înseamnă 81,5 mii lei pe locuitor, investiții în valoare de 7 miliarde numai în acest an și de 26 de miliarde pentru următorul cincinal, 2 milioane tone de cărbune extras și 150 000 de autoturisme.

De altfel, fie că este vorba de legendă și fapt istoric, de ceea ce se impregnează în ochii și sufletul călătorului sau piteșteanului, în elementele de statonice stau înscrise citeva...

Simboluri

S-A NĂSCUT în mai — pentru a lubi curat și pentru a fi lubit cu patimă, pentru a fi vesel și frumos, pentru a nu i se putea răpi din suflet adolescența. Inițial înscris în care îi aflăm numele ni-l arată dărnice (minăstirea Cozia urma să fie înzestrată cu „o moară situată în hotarul Piteștilor”), dar duce gindul și la un destin de agricultor (l-a și avut, de altfel, îl are încă: în jurul său rodesc merele cele mai rotunde ale lumii, ca sorii atinându-se agale, în mîngierea vîntului de la-nceputul toamnei; în centrul său și-a aflat locul, în ultimii ani, știută și privită de-o întreagă țară, sărbătoarea Zilei Recoltei). Dar drumul nu i s-a oprit aici. Nu-l puteau lăsa în prelungă neclintire involburatele ape ale Argeșului și Riului Doamnei ce trec prin preajmă-i. A devenit oraș comercial, traversat de negustori dunăreni porniți spre potecile ce traversează munții spre Ardeal, „cupeți” din Teleorman, Olt sau Romani, bucuroși să tragă pe vechia Cale a Craiovei la vremea din cele 72 de circiumi unde aflau secretele îndelungatei sorbiri a țuicii înainte de a străbate străzile înguste care-i conduceau spre vadurile unde vindeau ieftin tăbăcării (aproape de Tirgul din Vale), cojocării (aproape, chiar pe Calea Craiovei), boiangii și băcanii (pe Ulița Mare din centru). Și trecea vremea molcom, fără mari evenimente, cum treceau de la sud la nord și de la est la vest șirurile de care.

Cu citeva decenii în urmă, industria argeșeană avea un singur renume: acela de a produce butoaie și doage rezistente. Piteștiul chiar nu se putea mindri decât cu o fabrică de tanați și cu un depozit frigo-

rific. Astăzi, o simplă enumerare a celor 14 întreprinderi de nivel republican e capabilă să sugereze un salt inimaginabil până nu demult. Emblema Argeșului alătură simboluri ce vorbesc mai ales despre viitor: apele însemnând energia și lumina furnizate de cele 16 hidrocentrale de pe cursul Argeșului, autoturismele și însemnele modernei industrie chimice. Piteștiul mai este și o dovadă a puterii cu care oamenii își pot iubi locurile copilăriei sau muncii; puțini sînt cei care, părăsind orașul pentru a deprinde învățătură sau meserii prin alte locuri din țară, uită să se mai întoarcă. Ii cheamă lungile plimbări prin parcul din Trivale sau de pe malul Argeșului, îi cheamă dorul de livezile cu pruni și corcoduși de pe dealurile din jur, îi cheamă pasiunea pentru o echipă de fotbal și pentru un foarte mare jucător — iubit, admirat, poreclit și iar iubit —, îl cheamă chiar aerul Piteștiului, noul ce se clădește și se întrezărește în tot ceea ce oamenii întreprind acolo.

Cum se regăsește trecutul în tot ce oferă prezentul? Calea Craiovei a fost demolată pe mai bine de jumătate din vechi-a-i întindere. Pe locul fostelor dugheni — o mare de lărbă. Orașul cu trei mari platforme industriale este în același timp oraș al lălelelor — admirate din primăvară în centrul civic —, al trandafirilor de pe calea Bucureștilor și al inverzitelor cartiere Găvana, Trivale sau Ceair.

Și mai înseamnă ceva Piteștiul; ceva ce îi este simbolic (așa cum îi este mai cu seamă creșterea — în forță, dimensiuni și frumusețe): asemenea unei bobine prin care trece curentul electric, realizînd un cîmp magnetic, elementele din jurul său se ordonează conform unor precise...

Linii de forță

SĂPTĂMÎNA trecută s-au aflat pe aceste locuri într-o vizită de documentare organizată de Uniunea Scriitorilor numeroși poeți și prozatori care, primiți de tovarășul Ion Sirbu, prim secretar al Comitetului județean de partid Argeș, membru al C.C. al P.C.R., au ascultat o bogată prezentare a dezvoltării județului. Să revenim la citeva imagini: „Dacia”. Pitești. Autostrada București — Pitești. „ARO”. Cimpulung. (Lîngă Pitești). Energia electrică. Argeș (cu reședința la Pitești). Nod de cale ferată: Pitești. Stofe „Argeșana” (Pitești). F. C. Argeș. Pitești. Curtea de Argeș. Cu autocarul sau turismul. Prin Pitești. Sau cu acceleratul 151. Tot prin Pitești.

Asociațiile de mai sus — realizate aproape instantaneu — sînt cunoscute nu numai de români, și nu numai de turiștii străini care vin în România. Pentru că și polonezii, și cehii, și germanii posesori de „Dacii” știu — circulînd pe autostrăzile din țările lor — că ele, aceste frumoase mașini, se fac la Pitești. Pentru că mulți parteneri străini interesați de „ARO” — în urma cîtorva expoziții la care au fost prezentate, dar, mai ales, în urma încercărilor la care au fost supuse — știu că ele se fac într-un orașel lîngă Pitești. Pentru că orice prospect turistic cu România include și Curtea de Argeș cu mențiune „prin Pitești” sau „aproape de Pitești”.

Curentul electric trecut prin spirala Piteștiului — construită, așa cum spuneam, de-a lungul timpului — a fost și este socialismul. La un moment dat, Piteștiul a focalizat interes, pasiune, entuziasm. Pentru toate acestea au fost necesare acumulări, concentrări de forțe care au impulsio-

nat viața orașului, care l-au ordonat și i-au înscris direcția dezvoltării sale. Dar Piteștiul a adunat pentru a putea trimite către județ și către țară energie electrică pentru bazele industriei din alte orașe, utilaje industriale care să facă munca mai ușoară și mai eficientă, autoturisme pentru a face distanțele mai scurte, specialiști în baraje și poduri. Puterea unui oraș nu stă numai în dezvoltarea lui spectaculoasă, în numărul de întreprinderi sau în producțiile realizate, ci și în modelul pe care-l propune și pe care-l ajută să prindă viață. Străbătînd calea firească a oricărei reședințe de județ, Piteștiul a creat un model pentru orașele deja existente (Curtea de Argeș, Cimpulung Muscel), dar și pentru viitoarele centre urbane (Colibași, Rucăr, Birla, Cetățeni).

Orașul este legat prin ceea ce este, prin ceea ce face, prin întreaga sa istorie și prin chiar destinul său de toate celelalte localități ale țării, fiind, în limita puterilor sale, limită pe care se străduiește mereu să o depășească, un spațiu între alte asemănătoare...

Spații

ȚARA ca un cerc imens. Ca un loc geometric cu puncte aflate la egală distanță (cit o răsuflare) de cugetele noastre. Simțirea e, adesea, mai rebelă. Ea ne îndeamnă fie spre un oraș din mal de fluviu — unde un turn cu ceasornic măsoară de citeva secole neabătută scurgerea a Dunării —, ne oprește pașii pe străzile Capitalei — străzile cele mai pline de tei și de surisuri amintindu-ne că sîntem încă necalculat de tineri —, ne poartă spre turnurile din jurul Mediașului — unde zăpada se lasă presimțită la fiecare mișcare a norilor vineții printre creneluri — sau spre a schimba o vorbă cu oamenii din Valea Izei sau din satele răzbutate peste culmile de deal ale Vrancei. Desigur, nu s-ar putea altfel, iubim mai mult unele așezări. Dar gindul se întinde de-a lungul întregului cerc.

Mai mic decât unele și mai mare decât altele, Piteștiul ne-a apărut drept un punct de echilibru al țării, dovedind cit s-a putut face pînă acum și oferind posibilități de înțelegere a ceea ce încă s-ar mai putea face. Este — înainte de orice — un spațiu al oamenilor ce știu gîndi, făptui și spera, este, adică, un spațiu aflat la exact o răsuflare de gîndul nostru de români.

Intemeiată aici, în Argeș, marea legendă a construcției semețe și durabile își află la Pitești o dragă reînnoire. La această oră de pace a țării, Piteștiul adaugă o clipă de meditație asupra puterii de a crea a unui popor. O clipă căreia, depășindu-te spre a întîlni altele, îi spui: da, schelele sînt așezate și nu vor cădea vreodată. De la înălțimea lor se întinde zborul cel limpede.

Orașul înaintează spre primăvară. Îi vor lumina orizontul ploile cele curate de martie. Și Piteștiul și oamenii săi au înțeles că există aleasa bucurie a vorbei răsperate, cînd știi să spui ce simți, cînd știi că-n aste clipe se clădește o Românie din fapte și din clarvăzătoare gînduri. În cartea dreaptă a vremii — Istoria —, Piteștiul pătrunde convins de adevărul că și-a realizat marile visuri, că nu conține a și le împlini. Că reazemul înălțării sale nu-i doar un zvon de legendă, ci îndrăzneala de a construi la puterea viitorului.

Dan Mucenic
Constantin Stan

Gospodarii

DE-AICI, de la cota 664, orașul nu se zărește. Îl poți bănuî doar, undeva în vale, pitoresc și liniștit, cu casele uneori adunate, alteori răspindite în mici pilcuri, ca orice oraș de munte, construit în funcție de teren. Sintem pe platformă, într-un punct înalt, cel mai înalt la care a aspirat Anina vreodată. Desigur, nu chiar din punctul de vedere al reliefului. Sint ele culmi mai înalte împrejur, dar aceasta, din imediata apropiere a Tilvei Zinei, Crivina deci, nu este o simplă formă de relief, spre care să se abată pasul drumețului dornic de liniște și aer tare, la sfîrșit de săptămînă. Este un punct ideal, o platformă umană și industrială, de unde, deși nu se zărește în fapt, orașul se vede cel mai clar cu putință, proiectat pe fundalul luminos al viitorului, la care subscriem în acest martie, votindu-ne aleșii. Un punct înalt, cît zarea luminoasă, se zămisleşte la Crivina Aninei.

Gîndirea, concepția lui sint românești și au la bază una din direcțiile principale de dezvoltare a țării preconizate de partid. Ea vizează valorificarea resurselor energetice secundare, mai precis a acelei bogății pe care o reprezintă șisturile bituminoase ale Aninei. Sint lucruri afirmate cu claritate și clarviziune, cu țaria faptei mărețe, în Directivele Congresului al XII-lea. Și Anina toată devine, astfel, un punct înalt, cu zare luminoasă.

ÎN BARACĂ intră Carol Kontur, cel căutat, de altfel. Tocmai realizasem că am în față harta lumii, în dreapta harta șantierului, și ascultam zvonul șantierului de afară, necuprins pe nici una din ele. Cînd intră tînărul acesta înalt, ne aduce o veste : maistrul Guță a propus echipa lui Vaida Iosif, de la barajul Poneasca, drept „echipă de onoare“. „Dar cu candidatura cum e?“ — schimb eu vorba. „Cum să fie, candidez din nou în circumscripția 14 Anina. Mulțumiți de rezultate de pînă acum, cetățenii o vor. Nu-i vorba, avem, în organizația proprie a F.D.U.S. din cartier, un președinte al Frontului Democrației și Unității Socialiste, Ștefan Gropșanu îl cheamă, foarte activ. Toată ziua-i pe capul primarului cu probleme gospodărești. Consiliul popular ne ajută iar noi, prin muncă patriotică, am adus conducta de apă potabilă, am plantat pomi fructiferi și ornamentali, am amenajat trotuare, cam un km. Mă-nțeleg cu oamenii. Candidez pentru că sint și rămin fiul Aninei, al cartierului. Dar mă gîndesc nu numai la cartierul nostru, mai vechi, Gîndul mă duce la noul oraș, ce se va construi prin munca înfrățită a tuturor locuitorilor de aici“.

Si trebuie să spun că, după ce am admirat schița noului oraș, după ce primarul Tudor Istrate m-a făcut să mi-l imaginez mai concret, îl văd strălucind pe un platou, în pădurile Aninei. Pînă atunci însă, mai rămînem sus, la Crivina, la ter-mocentrală.

Brigada lăcătușului Emerich Barabaș — om cu „cartea de vizită“ a multor șantiere în buzunar și mai ales în suflet, constructor care și-a adus și fiul să uceni-cească într-o aceeași meserie — pe Mihai — ajuns între timp șef de echipă — a fost prima care a „descoperit“, în Crivina, noua dimensiune a verticalei utilajelor. Responsabili cu temeliile acestor giganți, în stare să... înghită munți de șisturi, sint constructorii șantierului 1, condus de inginerul Gerhardt Maksai. În tot acest timp, Florin Gheța și ai săi lucrează la premontaj, luîndu-și un angajament concret, în numele echipei sale ; în vreme ce Alexandru Biro, în așteptarea începerii înaltelor coșuri de fum, ce vor domina totul împrejur, construiește locuințe pentru constructori.

Ion Văcaru, directorul de azi al Întreprinderii de exploatare a șisturilor bituminoase, a venit la Anina, ca inginer minier, acum 22 de ani. A făcut și cercetare, a dat și cărbune. În noua sa calitate, care înseamnă, de fapt, o muncă nouă, ne spune : „Valorificarea șistului ne-a pus pe toți în postura de a învăța“.

Iată o profesiune de credință care, conjugată cu cea a primarului Tudor Istrate, întregeste imaginea timpului pe care-l trăim, a renașterii locurilor, în fertila zodie a socialismului: „Eu pentru mineri și constructori n-am ore de audiență. Sint prietenii mei, la dispoziția cărora stau în permanență“, spune primarul.

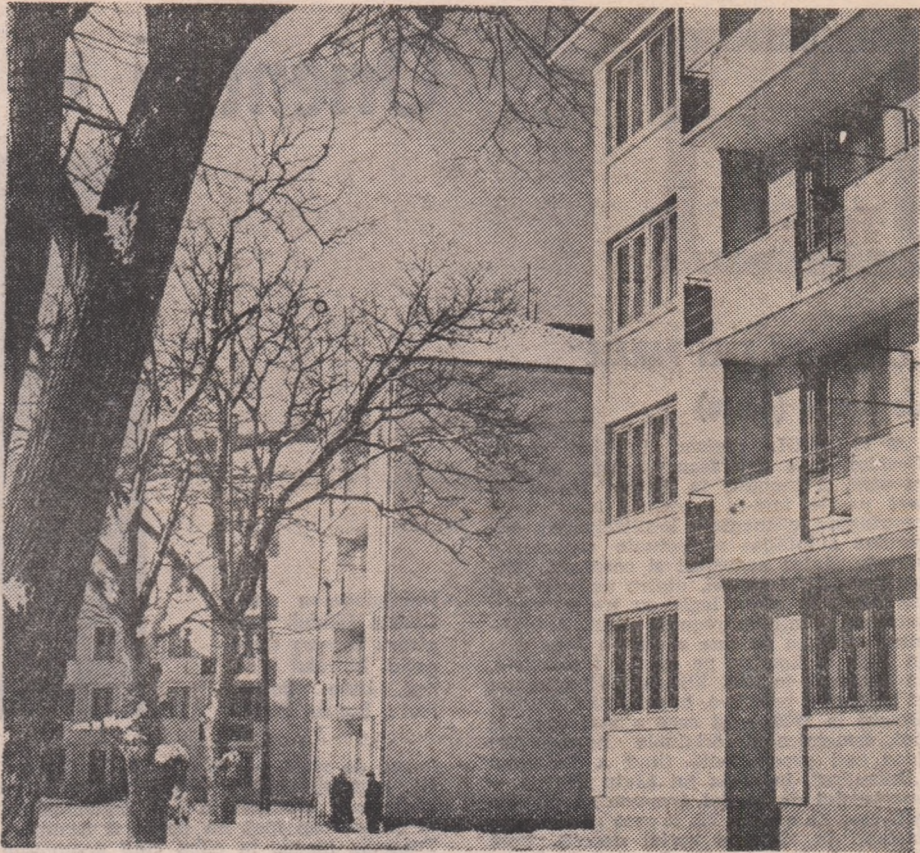
Iar ziua de 9 martie se arată ca un punct înalt al democrației noastre socialiste, al conștiinței noastre de cetățeni și gospodari ai patriei.

A TESTAT prin 1773, Anina devine oraș abia în 1952, fiind de fapt o comună mai mare, risipită printre dealuri, o prăfărie fără nici o palmă de asfalt. L-am întrebât pe primarul Tudor Istrate ce părere are despre o asemenea afirmație tranșantă, puțin cam dură. A fost de acord cu ea, cu condiția să ne oprim la unele blocuri aflate în construcție, în zona de legătură Celnic, poposind apoi pe amplasamentul noului oraș. Și să amintim că în cincinalul viitor sint prevăzute la Anina 3 000 de apartamente. Rod al unor investiții de miliarde de lei. În curînd, și în această privință, Ion Ghinet, ori Nicolae Cioclodă, zidar, care-și ține un jurnal de șantier, vor mai avea de scris despre fapte demne de aceste vremuri.

Acum e liniște în viitorul oraș. Pe locul situat la Colonovăț, undeva spre Mărghițaș, cunoscută bază de agrement, sint stăpîne pădurea și neaua. Încă mai sint. Dar nu pentru multă vreme...

Va fi un oraș în terase, ca o grădină. Casă de cultură, școli, hotel, piscină. Aici își va avea echivalentul, punctul acela înalt, așteptat, rîvnit, termocentrala de la Crivina Aninei. O meritată răsplată pentru oamenii acestor locuri bogate și frumoase.

Nicolae Sirbu

Blocuri noi la Anina

AIUD

Cetatea nouă a metalului

PE MALURILE udate de apa lină a Mureșului se plămădește cetatea nouă a metalului aiudean. Orașul nostru freamătă în prag de primăvară, adunînd energie ca, prin muncă intensă și trainică, să cinstească Țara, ce se pregătește de alegeri. Și aici construcțiile oamenilor datează de secole. Alături de zidurile cetăților vechi, se înalță coloanele infinitului în cuptoarele metalului și în crezul celor care îi dau viață.

Orașul de azi dă strălucire chipurilor acestor făurari de bunuri, iar casele noi de la poalele munților răspund soarelui prin noi lumini ce ard și aici continuu.

Și acolo, mai sus, culmile Feleacului deschid panorama nouă, atît de vie, a legendarei vetre a Napocăi. Chimistii de la Carbochim, în zile și nopți de veghe, adîncesc cercetările lor pentru a da vieții noi dimensiuni, acum cînd această ramură în plină ascensiune, în concordanță cu cerințele timpului nostru, este sortită să împlinească vrerea noastră de a crea noi energii, propulsoare ale existenței materiale și spirituale.

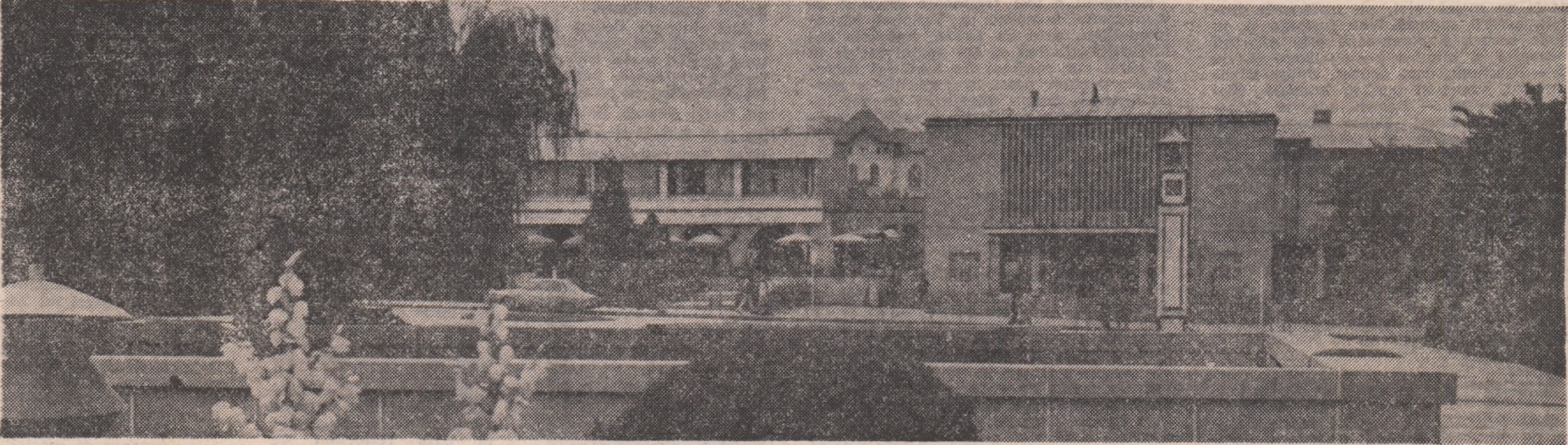
Mai sus, pe ultimele versante ale Carpaților Apuseni, la încrucișarea Crișurilor, vetrele cu izvoare de lumină produc fără răgaz materia primă pentru uzina de prelucrare din Slatina.

Acești oameni de la Oradea sau Satu Mare, din Cimpulung, sau Călărași (care a dat primele șarje ale noului oțel românesc) se alătură celor de la Nicolina străbună sau de la izvoarele de ape-lumină de pe Argeș sau Dunăre.

Noul este prezent peste tot. El cuprinde cu brațele-i calde tot ceea ce este bun în adîncul acestui pămînt, în miinile pline de hărnicie sau în gîndul curat al nostru, al tuturor.

Sigură pe viitorul pe care îl statornicește prin noi, glia salută cetățile noului și pe oamenii care le făuresc. Urcușul demn, pecetluit prin votul nostru unanim și liber, este drept și urcă vertiginos spre cucerirea culmilor comuniste, cuprinse de zare.

Horvath Dezideriu

Medgidia — noul centru

MEDGIDIA

ȘTAFETA

ÎNTREBÎNDU-L pe tovarășul Gheorghe Alexandru, noul primar al orașului, acum, în cadrul campaniei electorale în care își pune candidatura ca deputat în viitorul consiliu orașenesc, care este programul său privind dezvoltarea Medgidiei, omul mărunt, cu priviri pătrunzătoare și de o modestie care abia mai tirziu te lasă să-ți dai seama de îndelunga lui experiență și amănunțita pricepere în munca de partid, mi-a dat un răspuns categoric, rostit cu ton ferm, care arată că noul gospodar al orașului avusese vreme să mediteze îndelung și să ajungă la opțiuni ferme : să continue tot ce a realizat pentru dezvoltarea orașului antecesorul său, tovarășul Iftimie Ilisei, păstrînd și chiar amplificînd ritmul de creștere cu care Medgidia a devenit cunoscută în ansamblul dezvoltării țării.

Intr-adevăr, în limba lui sec dar foarte concludent al cifrelor, Medgidia se prezintă în legislatura care acum se încheie, cu o creștere a producției anuale în valoare de peste un miliard : dacă în anul 1975 producția ei însuma valori de un miliard și jumătate, la sfîrșitul

anului 1980 va atinge două miliarde și șapte sute de milioane de lei.

Sint miliardele transformării socialiste a acestui oraș care, din tîrg de vite și cereale, a ajuns să însemne un pion esențial al industriei dobrogene și un loc specific pentru peisajul urbanisticii noastre.

Prin replica scurtă și fermă a noului primar, însă, am înțeles că a devenit și un element de specific al gîndirii comuniste, în peisajul spiritual al țării. Pentru că, ce poate însemna mai mult ca onestitate și modestie comunistă decît să știi să apreciezi efortul pe care l-a făcut altcineva și, mai ales, efortul pe care l-au făcut oamenii în mijlocul cărora vii să lucrezi, să le cunoști îndeamănunt forțele și aspirațiile, ele devenînd măsura aspirațiilor tale !... Dar nu numai despre onestitate este vorba, ci și despre luciditatea comunistului care, știindu-și prima însușire și trăsătură — aceea de soldat al partidului său — și cunoscînd frontul larg al întregii țări pe care își duce activitatea creatoare acest partid, își dă seama că munca lui este o parte însemnată, dar la fel de însemnată ca și a altora ; că prezența lui este importantă, dar de o importanță egală cu prezența celorlalți ; că el, ca individ, om-germene al noului, nu înseamnă nimic fără ceea ce societatea noastră a pus în adevărată valoare pe plan național : colectivitatea.

Medgidia, care produce astăzi două milioane de tone de ciment pe an, trebuie să ajungă cît mai repede, în această legislație care urmează, la patru milioane două sute de mii de tone. Medgidia, care înseamnă mașini de mare productivitate pentru agricultură, va avea în

curînd și una dintre importanțele turnătorii de oțel. Va începe să existe pe hărțile de navigație portul Medgidia, iar unitățile agricole ale Medgidiei vor fi echivalente ca noțiune cu ideea de cultură în întregime irigate. Va crește orașul cu iarăși citeva mii de apartamente, vor începe marile manifestări artistice în noua casă de cultură.

Și totuși, programul ferm al noului primar se exprimă succint în dorința de a-l continua pe cel al antecesorului său, care s-a bucurat de prestigiu și stimă.

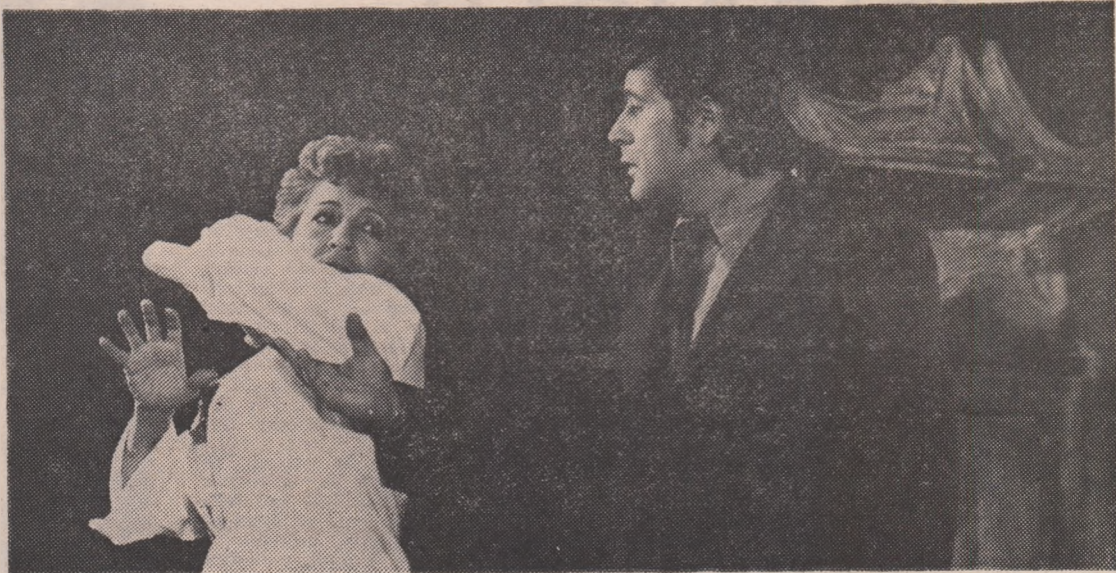
Aici nu e vorba nici de complezență, nici de ambiție, ci de o semnificație mult mai înaltă. E vorba de faptul că doi comuniști lucizi și de nădejde, angajați în a cunoaște temeinic locul și oamenii în mijlocul cărora își duc munca, nu pot avea decît un ideal. Iar acest ideal este slujirea intereselor maselor.

Pot exista mai multe modalități, mai multe stiluri, în munca fiecărui cadru de conducere, dar calea este una și ea constituie esența a ceea ce avem de făcut. Luciditatea comunistă apreciază prea bine un asemenea adevăr și, în aceste zile electorale în sensul cel mai demn, mai pozitiv și mai democratic, ștafeta despre care am vorbit în legătură cu Medgidia este o ștafetă care se predă și se preia cu glorie, avînt și încredere din partea alegătorilor, oriunde în țara noastră.

Ștafeta predată-preluată între doi comuniști dăruii muncii lor, din confruntarea talentului politic și organizatoric al cărora se va configura imaginea deplină a orașului socialist.

Corneliu Leu

Orientări în repertoriul contemporan

„OPERA DE TREI PARALE” de Brecht (Bacău)

● **ȚINĂRUL** regizor tunisian Sassy Brahîm, care și-a făcut studiile în țara noastră, a montat, la Bacău, **Opera de trei parale** într-o concepție interesantă, restringând elementele localizatoare, încercând a înfățișa ca actuale raporturile secrete dintre negustori și cerșetori, dintre polițiști și tilhari, dintre autoritate și cei aflați în afara legii, cu treceri spectaculoase dintr-un regn în altul. Actualizând povestea pe care a scris-o John Gay în 1728, la Londra, pe care a transcris-o, în germană, în 1926, Elisabeth Hauptmann și pe care a rescris-o, în felul său, Bertolt Brecht în 1928 — și care a mai avut, la noi, temeinice și originale reprezentări (cea mai proeminentă fiind a Teatrului „Bulandra”, în regia lui Liviu Ciulei) — spectacolul de azi își propune să divulge atît ceea ce e etern cit și ceea ce e veșnic instabil în sistemul social descris. Prea insistentă, demonstrația, folosind cuști mobile pentru a desena diverse locuri de acțiune, devitalizează însă, într-o măsură, epica și schematizează drama, astfel că istoria banditului care opera în înțelegere cu șeful poliției, condamnat fiind apoi la spînzurătoare și scos din laț pentru a fi înnobit de regină, într-un original efect final parodistic de tîlc adînc, rămîne ca un fundal nebulos. În prim-plan se impun amănuntele ce ar face joncțiunea cu fapte ale zilei din indiferent ce țară a sistemului. Cum ar fi zis Alecu Russo, piesa a cam fost astfel „desfrumusetată”.

Totusi, Sassy Brahîm și interpretul lui Mackie Șis, Liviu Manoliu — cu notabilă mască imobilă, privire fixă, gesturi sacramentale, de sacerdot al unei secte interlope — nu s-au îndepărtat esențial de autor : acesta a revenit el însuși, după cum se știe, în citeva rînduri, asupra pieșei tocmai pentru a o face mai prezentă. Numai că el grava mereu mai adînc faptele și refăcea chiar cîntecele pentru ca din ele să rezulte concluziile, să nu se „explicitizeze” forțat. (cf. „Leben Brechts”, E. Schumacher, Henschelverlag, Berlin, 1978), fiind, desigur, de părere că opera comportă o permanentă „actualizare a conținutului și o tehnicitate mereu mai elaborată a forme”. Consultat de Gaston Baty (1930 — Paris), apoi de Vito Pandolfi (1943 — Roma), Brecht a fost în ambele cazuri de acord să fie folosite alte texte de cîntece și alte partituri cu condiția de a nu se afecta „democratismul” și „popularitatea” lucrării.

La Bacău, muzica e inspirată (deși, poate, prea abundentă), Mircea Florian dîndu-i o convenționalitate ce integrează, într-adevăr, melosul structurii scenice netede și dure, cu miez politic. Lumea piesei se mișcă viol, pe traiectorii grofeste, actorii suportă bine formula și, în unele cazuri, o potențează prin expresii corporale și mimice personalizate (Liviu Rus—Peachum, cam acuzat, Polly—Diana Lupescu, suavă și perfidă totodată. Florin Blănărescu — Brown, adevărat, Constantin Zmeu—Lucy, Doina Iacob—Jenny). Banda lui Mackie și cerșetorimea lui Peachum sînt grupuri inconsistente. Cel mai exact și mai complex personaj e Celia Peachum, căreia Cătălina Murgea i-a dat un chip de monstru abulic, ascunzînd violența rapace sub un aspect inert, ca o ghiară cumplită într-o mînușă de lînă, sîrînd pe neașteptate și intrînd din nou, tot atît de neașteptat, în primejdioasa-i somnolență.

Cînd lucrează cu regizori adevărați, care au idei, trupa băcăuană se relevă, în cea mai mare parte a ei, ca profesionistă.

„TANGO” de Mrozek (Oradea)

● O PARABOLĂ scenică pătrunzătoare, de orientare politică limpede și umor caustic convertit apoi în sufocantă dramă, realizează Alexandru Colpacci la Oradea (secția maghiară) cu **Tango**-ul lui Sławomir Mrozek. Autorul a făcut o secțiune incisivă în gîndirea haotică a ideologilor burhezi și a filosofilor tradiționaliști ai aristocrației poloneze în preajma celui de-al doilea război mondial, oferind o explicație a ascensiunii forțelor obscure, gregare, din străfundurile societății, care aduceau soluții impopulare și crude, închizînd definitiv, fără drept de contestație, epoca speculațiilor sterile ale unui liberalism găunos. Explorarea s-a săvîrșit atît de adînc și hiperbolele tragi-comice s-au grefat atît de puternic pe realitățile istorice și sociale europene, încît sensurile piesei au fost percepute pretutîndeni ca universale, ea intrînd în cîmpul comentariilor ca o excepțională alegorizare a mecanismului ce a făcut posibilă extensia înfricoșătoare a celei mai negre ideologii iraționaliste și antiumaniste.

Artiștii orădeni caută acum — și izbutesc să găsească — în spectacol originile dramei. Iar pe aceasta o studiază nu numai în generalitatea ideilor, atît de scînteietor și iscusit metaforizate de scriitor, ci și la nivelul concret, al celei fami-liale în care e situată fabula. Piesa începe chiar cu refuzul valorilor sedimentate, sau cu indiferența apatică față de conservarea legăturilor firești. Comedia vine din căutarea, fără țel, a unor noi

Neînțelegerea de Camus (Sibiu). Regizor : Dragoș Galgoțiu. În rolul Mariei, Livia Baba. Fiul : Sandu Popa.

forme de viață —, cele vechi fiind socotite impracticabile — și din încercările de instaurare arbitrară a noi reglementări, al căror scop însă nu poate fi formulat. Tragedia începe în clipa cînd personajul cel mai înapoiat, reprezentînd animalitatea agresivă și lacomă, forța elementarului, preia, din joaca firavă a inconștienților, principiul autorității absolute și-i obligă pe toți să se supună, transformîndu-i în sclavi ai unei zeități barbare, necruțătoare, fără lege și fără datină.

Operă scenică de virtuozitate, în amplă claviatură teatrală, **Tango**-ul orăden e o cascadă de metafore, înveșmîntînd realul într-o bogăție de sensuri, dezvăluînd risul cu mijloace din sfera cotidianului și înghețîndu-l prin relevarea îngîndurată a sensurilor grave. Nimic ostentativ în argumentație ; o tensiune constantă, surpriză continuă — nu prin elemente de șoc, ci prin ingeniozitatea transpunerii accentelor în mereu alt loc și pe mereu alt personaj — inculcarea senzației apăsătoare de amenințare prin tăceri grele, priviri piezise, jumătăți de gesturi : totul arată gîndire aplicată la obiect și măsură în expresie, integrare deplină în convenție și, deopotrivă, convenție neosimbolistă elastică, permițînd actorilor să personifice făpturi verosimile și să semnifice reverberant.

Kakassy Agnes (Bunica), Szabó Lajos (Bunicul), Miske László (Stomil, tatăl), Bányaî Irén (Eleonora, mama), Dárkó István (Artur, fiul — acesta, uneori, prea curtat), Csoma Judit (Ala — citeodată, însă, prea relaxată și exterioară) au construit unitar universul domestic al acțiunii și parabola lumii circumscrise. Într-o relație permanentă cu ceilalți, dar dînd un profil ascuțit și o pondere deosebită înfricoșătorului Edek, Tecsý Sandor s-a dovedit un actor de performanță, cu control perfect asupra personajului și asupra tuturor celorlalți — cum se și cerea.

Regizorul a fost realmente sprijinit de scenografia inventivă a Tatianeî Manolescu-Uleu, casa cu firide, cotoane, catafale funcționînd ca un spațiu închis în al cărei aer confinat de luminări fumegînde, parfum prost, transpirație a concupiscentei, drama stăruie ca un nor înțepenit. Printre coridoare și mobile zăpăcite, toate drumurile se încleșcă și se sugrumă.

„NEÎNȚELEGEREA” de Camus (Sibiu)

● CUM în teatrele din centrele mari, inclusiv în Capitală, s-a pierdut gustul experienței, regizorii foarte tineri caută locuri mai îndepărtate pentru a-și exprima gîndurile proprii. Dragoș Galgoțiu, inteligent, cultivat și sensibil debutant, a găsit comprehensiune la Sibiu, unde a expus un punct de vedere original asupra tragediei moderne **Neînțelegerea** de Albert Camus. Obsedat de un fapt divers — o mamă și fiica ei, ce țin un han în Boemia, ucigînd clienții singuratici ca să-i prade, ajung să-și omoare fiul și fratele reîntors după douăzeci de ani, dar fără să-și destăinuie identitatea — scriitorul a configurat o imagine teribilă : unii au văzut aici absurdul existenței, climatul tragic al condiției umane (L. Pronko), alții, o speculație metafizică, acțiuni nobile și generoase, limbaj elevat, dar absența totală a vieții (Pierre de Boisdeffre). Hanul ar fi lumea, lumea închisă în care destinul provoacă tragedii prin eroare, nelăsîndu-ne să gustăm fericirea (Paul Surer). Dragoș Galgoțiu nu s-a acomodat cu ideea irealității piesei și a căutat să refacă circumstanțele în care s-a zămislit textul debutantului în dramaturgie, anul de război cînd Camus, bolnav, luptînd în Rezistență, era despărțit de soția sa, rămasă la Alger, avînd deci o anume stare de spirit. Prin subtile extrapolări, spectacolul angajează într-un fel și realitatea și coșmarul care-l măcinau pe dramaturg, dîndu-se unor tipuri, ca și subiectului, fine trăsături ale contextului istoric și politic.

În linia mari, se păstrează și planul ontic al piesei, Universul propus e halucinant : un pat strîmb, în care nu se poate dormi și care, printr-un mecanism, se povîrînește și mai mult, pentru a-l rostogoli ușor pe cel narcotizat, în locul de unde nu se va mai întoarce. O oglindă crăpată, din cînd în cînd fulgerată de o

lumină orbitoare, semnificînd revelațiile personajelor care se confruntă cu ele însele, verificîndu-și tragica autenticitate. Mobilierul, scorodit de vreme, vestind paragina, — paradoxal prin improprietate, în raport cu destinația enunțată a clădirii, de adăpost confortabil — constituind un semn, dar neînțeles de către călător. Bătrînul (cărui actorul Ovidiu Stoichiță i-a dat o admirabilă figură enigmatică, împietrită, arareori ridată de un ritus batjocoritor, și o postură agresivă, conferindu-i o funcție de fatum) cîntă la acordeon melodii vechi și frumoase, pentru falsă atmosferizare.

În acest spațiu pustiu și misterios, al unei extincții previzibile, iluziile și visele celor două femei care hotărăsc să plece curînd în țări calde, cu soare mult și mare albastră, capătă materialitate. Prin scenă trece o balerină singuratică, însă cam stingace și inexpressivă, servitorul face să circule o cămilă de carton și lemn, carcasă deteriorată, năpirlită — căci visurile și iluziile sînt desuete și jalnice. Marta, fiica, e o menadă. Autoritară, țîpătoare, brutală, ea e executorul orb al destinului, ale cărui erori n-o privesc ; un călău golit de omenesc, căruia i-a dat răceala unei virginități obsedate și crispă-rile torturante ale blazării, Anca Neculce-Maximilian, într-o foarte interesantă compoziție de densitate intelectuală, meticulos organizată. Această piesă cere „o teatralitate strigată” zicea, cu ani în urmă, un istoric francez (Marc Beigbeder) după ce văzuse șiruri de montări. Mama e imaginea oboselii, pe marginea renunțării, ea e abandonul spre neîntîlnire după o experiență existențială ce se dovedește absurdă, căci nuse poate realiza fericirea prin distrugerea repetată a altora, și mai cu seamă după ce spulberii ce-al creat tu însuși. Dealtfel ea va avea și inițiativa sinuciderii lor, actrița Livia Baba rotunjind personajul și dezvăluîndu-l treptat, într-o liniște glacială, de o frumusețe artistică impunătoare.

Aici, într-un deșert înghețat, singurul om normal, cel care aducea posibilitatea unei fericiri reale, trebuie să piară. Spectacolul sugerează, pentru prima oară, că **Neînțelegerea** ar putea fi concepută și ca un **Oedip revers**, în care eroarea tragică nu e a fiului, ci a mamei. Sandu Popa (Fiul, Ian) subliniază edificator inadver-

tența sosirii lui și, în fond, imposibilitatea de a reface legătura umană cu aceste ființe monstruoase : ele erau oricum condamnate, prin propria lor imposibilitate de a se mai realiza și prin amintirea copleșitoare a celor făptuite. Din alt unghi de vedere, „Nu”-ul scurt, retezat, înfiorător rostit de Servitor, în final, cînd soția lui Ian (aparitie evazivă — Mihaela Găgiu) cere ajutor, arată că și după sinuciderea celor două criminale „neînțelegerea” poate continua ; e, aici, un semn de avertizare și observ iar că spectacolul are o fină vibrație politică : culoarea brună a vestmintelor Servitorului e propusă ca o nuanță a singelui închegat, învechit, uitat.

Aflat la intîlnire cu actorii și cu mașinăria scenică, foarte tînărul regizor și-a putut concretiza doar unele intenții, altele nu. Viziunea sa nu e împlinită, unele elemente n-au sens, ori sînt obscure, ori nepotrivite cu concepția generală. Insinuarea unor raporturi intime între Marta și Servitor e contravenientă. Plînsul (aievea) al Martei e o greșeală. Scenele dintre cei doi soți, conversațiile lor sentimentale, valsul lor pachidermic fac parte dintr-un alt tip de teatru, defunct. Unele simboluri trimit în altă direcție decît cea dorită, sau au un alt efect decît cel scontat — de pildă dereglarea mersului Martei, aplauzele Servitorului (la minciunile celorlalți). Într-o atare factură spectaculară, privitorul urmărește zelos rigoarea inserării în convenție a tot ceea ce apare pe scenă și rivnește subtexte explicabile.

Scenografia (Andrei Both și Gheorghe Rasovszki), prin cadrul excentric, sugerînd claustrea și vetustețea, și unde fiecare component poartă un înțeles, iar ansamblul generează climatul necesar, unde luminile își au jocul lor studiat și culorile sînt rezonante în raport cu stările, e conștutanțială montării.

Profesionalizarea regizorului se va împlini, desigur, cu vremea. Important e că el s-a născut ca regizor-gînditor, elaborînd în expresie teatrală, cu semne proprii, nu traducînd doar, în tipare tocite, bune la toate, literatura dată. Și ținînd seama nu declarativ, ci în actul creator, de timpul în care trăiește.

Valentin Silvestru

Radio Televiziune

Luminile secolului

● Senzațional, pentru noi, a cel an 1880 în a cărui primăvară se năște, la București, Tudor Arghezi, pentru ca spre sfîrșitul toamnei să vadă lumina zilei, la Pașcani, Mihail Sadoveanu, an cînd au fost, apoi, publicate, printre altele, **Conu Leonida față cu reacțiunea** de Caragiale, substanțialul studiu **Despre logica poeziei** de Al. Macedonski, ca și primele scrisori către Vasile Alecsandri ale lui Ion Ghica, texte definitiv intrate în patrimoniul culturii naționale odată cu numele autorilor lor. Putem uita asemenea evenimente a căror uimitoare coincidență în timp le sporește, parcă, semnificația ? Bineînțeles că nu și aceasta o atestă, de pildă, **Ediția radiofonică : Tudor Arghezi**, inaugura-

tă marți, 8 ianuarie 1980 (programul II, ora 9,20) și continuată săptămînal prin parcurgerea unor „trepte” indispensabile unei bune și adecvate înțelegeri a creației marelui poet al cărui nume se rostete totdeauna lîngă cel al Lucaefărului. Cu totul laudabilă nu numai inițiativa secțiunii literare a radioului (și de aceeaș dată reflectînd cu promptitudine evenimentele literare majore) ci și felul concret în care ea s-a materializat pînă acum. Redactorul Ileana Corbea și colaboratorii săi invitați în studio ne propun prin această **Ediție radiofonică** un mod de a citi și a interpreta opera argheziană, ciclul fiind, deci, ghidat de un program elaborat cu scrupulozitate profesională, cu intuiție și bun gust. **Ediția** s-a deschis cu o **Prefață** de George Macovescu dedicată **Operei argheziene**, expresie a **specificului național**, urmată, în aceeași emisiune, de o **microantologie lirică** din opera poetului comentată de Zoe Dumitrescu Bușulenga. În continuare : **Tradiționalism și modernism în opera argheziană** (acad. Șerban Cioculescu), **Tabletele scriitorului** (Mircea Zăciu și Gheorghe Pienescu), **Poezia începuturilor** (Pompiliu Marcea), **Conștiința istoriei naționale în opera lui**

Tudor Arghezi (Ion Pop), **Metafora toamnei în poezia argheziană** (Liviu Călin), și, săptămîna aceasta, **Erotica, dimensiune specifică a operei lui Tudor Arghezi** (Nicolae Manolescu). **Ediția Tudor Arghezi**, ca și alte cicluri de prezentare și comentare literară la radio, cicluri de mare stabilitate în timp, stringînd în jurul unei clare idei călăuzitoare argumente de specialitate dintre cele mai elocvente, ne apare ca un adevărat fapt de cultură pe care lista manifestărilor omagiale prilejuite de împlinirea a 100 de ani de la nașterea poetului trebuie a-l reține ca atare. Cu această **Ediție**, radioul demonstrează încă o dată că marile sărbători ale spiritualității naționale trebuie cinstite cum se cuvine, prin acțiuni pregătite cu migală, seriozitate și devoțiune.

● **Argheziana** se intitulează și ediția de simbrătă după-amiază (programul II) a **Fonotecii de aur** de Iulius Tîndrea.

● Un mai vechi ciclu T.V., urmîrînd în maniere diferite a realiza o galerie de portrete ale principalilor scriitori contemporani, ciclu întrerupt prin inexplicabil de lungi pauze, a revenit sub un titlu nou simbrătă seara, pe programul al doilea. Este vorba de emisiunea **Schiță de autoportret : Cella Dălavrancea**, intîlnire extra-

Al doilea „western românesc”

FILMUL lui Dan Pița (**Profetul, aurul și ardelenii**) precum și filmul lui Mircea Veroiu (**Artista, dolarii și ardelenii**) în mod cu totul greșit au fost numite: „western românesc”. Un western nu poate fi decât american. Faptul că a fost făcut de o casă cinematografică bucureșteană, cu actori români, nu înseamnă că westernul, adică povestea **western** a devenit românească. Meritul primelor două episoade ale serialului este tocmai că au păstrat caracterul american al acestor aventuri. Au făcut, desigur, și italienii western. Și nemții. Adică **au vrut** să facă, fiindcă așa-zisele western „spaghetti” nu sînt western, ci simple macaroane pe celuloid, penibile neanturi cinematografice.

Înseamnă oare că artistic vorbind, și psihologic vorbind, peliculele amintite nu au nimic românesc? Dimpotrivă. Povestea scrisă de Titus Popovici (scenariul ambelor filme) zugrăvește o originală, interesantă ispravă. Iar **tema** serialului capătă culori deosebite mai ales datorită preponderenței tonului ardelen. Un ton făcut din bonomie, înțelepciune, onestitate, mîndrie, demnitate (armonios compatibil cu modestia și buna cuviință). Vă amintiți **Profetul, aurul și ardelenii**? Fără exagerări și lăudăroșenii, filmul descrie respectabilul bun simț ardelenesc, proiectat în peisajul vestului depărtat, în West-ul născînd. **Artista, dolarii și ardelenii** merge pe aceeași cale. În ambele episoade cei trei flăcăi de la Poplaca luptă, cu modestele lor mijloace, contra tilharilor. În primul e vorba de o vastă escrocherie miniero-religioasă. În seria a doua tilharul e altul. Nu mai poartă masca preotească; pur și simplu, bandiții se deghizează, se costumează: fie în „Piei Roșii”, fie în ostași ai armatei Confederației. Prima trișerie, costumarea în indieni „Piei-Roșii”, este de două ori sinistă. Falsii indieni atacă un tren încărcat cu mult aur și mulți pasageri. Unii călători însă observă deghizarea bandiților. Rezultatul? Se va dispune ca voiajorii să fie uciși toți. Pînă la unul. La această infamie se mai adaugă una. Sărmanele triburi de indieni se vor vedea încărcate cu o vinovăție sinistă, cu calomnioasă acuzație de masacru, de genocid, de barbarie

absolută. Pungașii deghizați în indieni — asta nu e ceva nou în Far West. Ce e nou e enormitatea acuzației mincinoase! Dar tilharii mai adoptă și alte două deghizări; sînt costumați în militari ai armatei regulate și, tot ei, se dau drept trupă de artiști ambulanti, de comedianti și saltimbanci. O primă faptă bravă a ardelenilor noștri va fi găzduirea și ascunderea indianului care însoțise pe șeful de trib ucis în timp ce sosea în oraș pentru a spune adevărul, pentru a demonstra nevinovăția neamului său. Îl tratează ca pe un frate. De pildă, eroul interpretat de Ilarion Ciobanu se supără cînd îl vede că mănîncă stînd pe podea în loc să stea la masă. Imediat se așează și el pe jos alături de indigen. Cei trei bravi ardeleni, mușchetarii noștri, vor lupta, apoi, cu sau fără pistol, alături de el pentru demascarea tilharilor.

Fiindcă am vorbit de mușchetari, e bine să ne aducem aminte că incommensurabilul succes al romanului lui Dumas se datorea faptului că toți cei trei eroi erau foarte... **trei**. Adică ei, în ciuda perfecției lor uniri, își păstrau tot timpul portretul personal. Că era vorba de escaladat un zid, sau de făcut curte unei femei, sau de prins un dușman, fiecare din cei trei (în realitate patru) executau cu totul altfel operația.

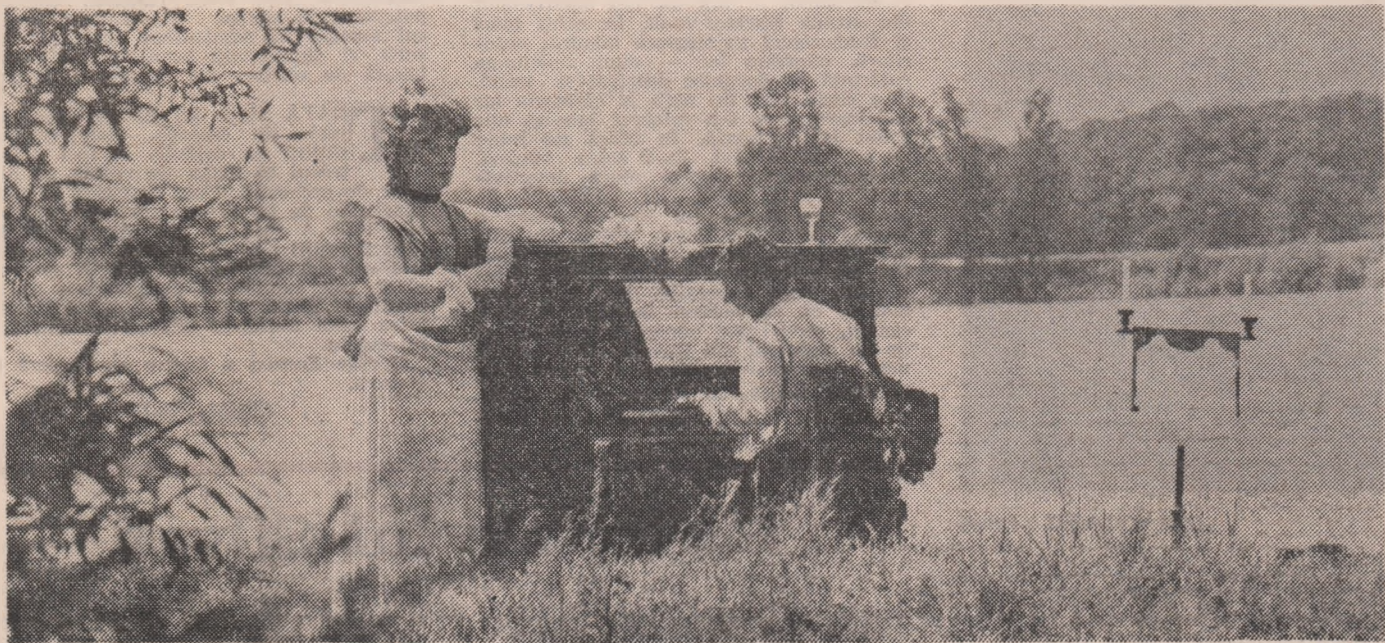
Tot o astfel de diversitate găsim și la cei trei flăcăi din Poplaca. Fiecare se poartă, vorbește, gîndește **altfel**. Așa făcuseră ei și în primul episod al filmului. Așa vor face și în al doilea. Cu aceeași savoare umoristică. Ba chiar cu un supliment de umor. Ilarion Ciobanu, Traian-baci, de data asta o pătește rău. Se amorezează lulea de vampesca vedetă a trupei (Rodica Tapalagă). Se lasă păcăit. Crede că individă e o distinsă doamnă și o înaltă artistă. Merge pînă acolo încît vrea să se însoare cu ea. Nu se vindecă de caraghioasa lui nebulie decît atunci cînd vede că „nobila domniță” îi atrage în cursă pe toți fruntașii și bogătașii orașului, rugîndu-i cochet, să-i arate frumusețea de „safe” al băncii, să-i arate ce minunat se deschide și ce minunată cuprinde... Iar ei îi fac chefel. Că doară ei erau vreo douăzeci, și ea numai una. Singură printre ei. Dar nu multă vreme.

Căci bandiții așteptau semnalul. Și banca va fi jefuită. Dar, iarăși, nu pentru multă vreme...

Filmul are o portretistică bogată. Pe lîngă brelanul principal (Ilarion Ciobanu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Mircea Diaconu), avem o „figurație inteligentă” de prima mînă, cu cascadori eminenti, cu personaje curioase, ca de pildă acea tină pianistă permanent beată, privind gales și candriu, dar minuind pistolul ca un adevărat cow-boy (interpretă — Ioana Crăciunescu). Interesant și personajul mut (interpretat de Dan Nasta), un om bătrîn, cu barbă, care nu scoate o vorbă, dar care, atunci cînd vreunul din ardeleni e în primejdie, trage cu revolverul și scoate din joc pe dușman. După care, se uită la cel salvat și face o mutră înțeleaptă ca pentru a zice: „Ca să vezi!”, sau „Păi sigur!”.

Afară de cei trei ardeleni, toți ceilalți vorbesc, bineînțeles, englezește. Cu subtitluri românești. Ca și în primul episod, cel regizat de Dan Pița. Mi-aduc amînie că atunci cineva reproșa felul cum vorbeau cei care dublau pe actorii români. Ziceau că vorbesc cu accent englez, în loc să vorbească slang american. Obiecție absurdă. Căci personajele erau toți emigranți din **a doua tranșă**, din faza „cuceririi vestului”, cînd pionierii erau, în majoritate covârșitoare, și n-apucaseră să deprîndă slangul nazal și confuz al yankeilor. Oamenii învățaseră englezește recent, cum putuseră, școlărește, cu accentul primit de la profesor. Iată de ce ei aveau dreptul că aibă **orice accent**. Bineînțeles, una e accentul, alta e dicțiunea actoricească. Faptul că personajele sînt presupuse a fi învățat limba școlărește, cu profesor, nu le dă dreptul să aibă un debit de școlar care recită lecția. Ei trebuie să se silească a-și „juca” actoricește personajele. Ceea ce s-a obținut în mod impecabil în episodul realizat de Pița, dar mult mai puțin în episodul al doilea, unde textul englez e bun, dar debitul oral cam sună a... candidat la examen.

D.I. Suchianu

Rodica Tapalagă și Ioana Crăciunescu, interprete ale noului film românesc, Artista, dolarii și ardelenii, scris de Titus Popovici și regizat de Mircea Veroiu

Cinema

FLASH BACK

Elegia uitării

■ SE întîmplă ca definirea unui sentiment să fie un lucru mai greu decît sugerarea sau chiar decît retrăirea lui. Labilitatea sentimentală ne face să bijbim atunci nu în jurul formulei finale, ci în jurul factorilor care au dus la nașterea cutărei trăsături sufletești. În acest fel poate fi tradus zbuciumul haotic și oarecum deconcertant pe care Alain Resnais îi atribuie protagoniștilor săi din **Hiroshima, mon amour** (1959). Aceștia — o actriță franceză și un arhitect japonez, înțilniți întîmplător, pentru o zi, în orașul dezastrului nuclear — nu fac altceva de-a lungul celor 90 de minute ale filmului decît să încerce să-și descopere fragmente din trecut, dintr-un **anumit** trecut, și să le ordoneze după un criteriu care pentru moment ne scapă. Ordonarea se desfășoară liric și concentrat. Dintr-o dragoste la timpul prezent, cea a personajelor noastre, sîntem proiectați în tragedia Hiroshimei, din 1945, apoi pe un cerc și mai larg, în anii puțin anteriori, cînd actrița (interpretată de Emmanuèle Riva) iubise în orașul ei de pe Loara, Nevers, pe un militar german, ucis de concetățeni în ziua eliberării. Faptele evocate nu au alte puncte comune decît dragostea și războiul, iar la un moment dat nu știm nici măcar alit. Dar dezvăluirea se face aluziv, printr-o obsedantă mișcare de flux și reflux, care acoperă suprafețe tot mai mari din oceanul memoriei. Treptat, apare încă un factor comun, el este cel care dă tonul de lamento meditațiilor celor doi: teama de uitare, presentimentul că totul va intra treptat în moartea neaducerii aminte. Așa cum au fost uitate vechile întîmplări care le-au zguduit conștiințele, așa vor uita și această dragoste, își vor aminti tot mai puțin unul de altul și vor deveni într-o zi „însăși noțiunea de uitare”. Această incrinenare împotriva uitării leagă puternic între ele sentimentele care au fost readuse cu alita efort în prezent și care de acum încolo se vor numi „Hiroshima”, „Nevers” etc.

Inspirat dintr-un roman de Marguerite Duras, filmul lui Resnais nu-și propunea nici să-l „adapteze”, nici să-i găsească „o versiune cinematografică”, ci pur și simplu să descopere „expresia necesară materializării lui pe ecran”. Aceasta a fost pînă la urmă o juxtapunere savantă a imaginii filmice, desfășurată după legile ei, cu textul literar transformat în declarație prelungă, pe tot parcursul peliculei. Niciodată literatura nu s-a împăcat atît de bine cu filmul ca în această logodnă măturisită pe față între răceala relatării vizuale, prin imagine, și căldura litaniei lirice, prin cuvînt.

Romulus Rusan

ordinar de emoționantă cu o mare personalitate a scrisului și muzicii românești. Confesiunea sa inefabilă și prin aceeași profund seducătoare, a făcut să palpate timpul unui destin și timpul unui secol peste care vâlul amintirilor foșnește neîncetat. Cella Delavrancea și-a petrecut copilăria, adolescența, maturitatea avîndu-i în preajmă pe Vlahuță și Caragiale, pe Nicolae Gri-gorescu, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Ionel Teodoreanu și Tudor Vianu, bineînțeles, pe Delavrancea, și privirea de suveran a acelor mari spirite străbate anii ca lumina stelelor. Ceremonioasă sau incisivă, fraza Cellei Delavrancea (ca și legănătoarele ei tăceri) șerpuia melodios printre meandre de timp și vieți, „icoanele din trecut” coborînd din rama dantelată a tablourilor, fotografiilor, amintirilor spre clipa de pace a unei după-amieze bucurăstene. Într-o încăpere unde fiecare lucru are o istorie a sa, singurătatea nu este decît o formă a regăsirii de sine. Mîndrie triumfătoare și indicibilă gingășie, iată ce se citea pe chipul Cellei Delavrancea ce ne cînta — simbătă seară — nouă, tuturor oas-

peților săi, muzica lui Chopin. Lucrată cu mină sigură și experimentată dar și cu mult suflet de Arșaluis Ceamurian, emisiunea a beneficiat de contribuția de excepție a operatorului Constantin Chelba ce a transformat

portretul cinematografic într-un adevărat studiu de caracter.

● Miine, la radio, pe programul II (ora 12,35) emisiunea **Semnături în contemporaneitate** în prezintă pe acad. Geo Bogza.

Ioana Mălin

SECVENȚA

● Urmînd ritmul premiereilor autohtone, Clubul criticii și-a reluat, după o lună și jumătate de vacanță, întîlnirile săptămînale. Aceași diversitate de opinii a caracterizat și discuția despre ecranizarea **Rug și flacără**, semnată de Adrian Petringeanu, precum și dezbaterea despre cartea lui Florian Potra, intitulată **Profesiune: filmul**. A acționat, în ambele reuniuni, voința de a elibera de prejudecăți, mai vechi și mai noi, evoluția cinematografului românesc. Cu pasiune, răspicat ori candid, prin dialog, s-au delimitat interesante momente de auto-confruntare, de remodelare, de schimbare a accentelor din opțiunile exprimate anterior în scris. Fenomenul e dinamic și fertil — chiar și atunci cînd pare paradoxal —, căci din interiorul său se reliefează, tot mai pregnant, necesitatea participării tuturor la descoperirea căilor de autentică și coerentă angajare, consecvent creatoare și culturală. Nobilele credințe, invocate în egală măsură de regizori și cronicari, își reclamă astfel, încă o dată, împlinirea.

Le

TELECINEMA

■ FEMEIA țipa: „Nu muri Egorușka, nu muri!”, cu acea bizară și sfîșietoare inconștientă care dă întotdeauna și — pare-se — oricui iluzia că un strigăt, un urlet de disperare, ar putea ajuta, ar putea schimba ceva. Numai că Egorușka nu se mai oprea din a muri, în timp ce femeia hohotea peste el.

Sigur, clipa cînd o suflare se curmă poate îngheța orice inimă caldă și oscilantă cit de cit în pulsațiile ei. Egorușka îmi cere o lacrimă bărbătească și dacă încă mai reușesc să nu despart realitatea de ficțiune, atunci trebuie să i-o dau.

Bărbatul „fictiv” se numește, așadar, Egor, iar omul care „face” pe Egor se numește Vasili Șukșîn. Femeia „fictivă” poartă numele Liuba, chemîndu-se în realitate Lidia Fedoseeva Șukșina. În sfîrșit, filmul se numește **Călina roșie** (am revăzut cîteva fragmente vineri, în cadrul „Dicționarului cinematografic”).

Ciudat pînă la a mă arunca într-o stare de isterie (isteria ca formă a patetismului), mi se părea faptul că Șukșîn și Fedoseeva jucau acolo nu doar o secvență, nu, ei își jucau, într-un fel, propria viață — fără să știe. Filmul e

făcut în 1974 și, puțin după aceea, Șukșîn moare subit. Murise o dată, în **Călina roșie**. Îl plîngea atunci femeia lui, fără să știe că repede, prea repede îl va plînge cu adevărat.

Nu ar fi exclus ca o

prea mare „intimitate” cu ficțiunea să fie riscontă, dacă nu cumva chiar periculoasă. Nu ar fi exclus ca ficțiunea să fie premonitoare. Nu ar fi exclus ca ficțiunea să fie pertinentă, iar realitatea ca și irrelevantă. Jocul acesta este cumva neliștitor. Femeia aceea a trăit drama după ce o jucase. Cum poate trece un om printr-o asemenea împrejurare? Se pare că numai punîndu-și întrebări fără răspuns.

O femeie își pierde bărbatul și în film și în viață. Eu văd secvența din film, dar știu și adevărul. Ce să mai cred, ce să mai simt, cum să mă mai simt? Prea multe „conexiuni” strică. Prea multă deprimare nu este, firește, fertilă. Tot Egor (care Egor ?) mă scoate din încurcătură: „O să fie totul în regulă! Pe viața mea că o s-o duceți bine cu mine. Să știți că nu vorbesc aiurea!”.

Aurel Bădescu

Din nou, George Enescu

INTERVIUL luat de Valeriu Răpeanu compozitorului Marcel Mihalovici la Paris (apărut în „Secolul 20”) depășește obișnuita curiozitate stîrnită de subiect. Este apologia unei prietenii cu mari afinități sufletești, scrisă în stilul pătrunzător și rafinat al lui Valeriu Răpeanu, care a reținut, în rînduri excepțional de vii, tot ce a mărturisit sufletul cald și devotat al lui M. Mihalovici, reanimînd, în amintiri precise, excepționala personalitate a lui Enescu, cu o delicateță, emoție și modestie care luminează de, ce era Enescu atît de legat de tînărul său discipol. Valeriu Răpeanu subliniază, prin trăsături caracteristice în aceste pasionante revelații, natura marelui nostru Enescu, reliefînd și caracterul **antic** al excepționalei prietenii, care devine — pentru noi — un nobil indemn în viață. În ce mă privește, am regăsit în spusele prietenului meu Marcel Mihalovici multe dintre cele afirmate de mine în multiplele articole despre Enescu. Adaug în aceste rînduri două momente necunoscute, emoționant trăite de mine.

Desigur, mă repet scriînd din nou despre George Enescu, dar cred că nu există termeni care să poată exprima, în totalitatea lor, ce este un geniu. Rămînem totdeauna fermecați și mirați, așa cum sintem în fața unui răsărit sau apus de soare. Sînt fenomene depășind înțelegerea noastră. Ne supun, și ne mulțumim de a le putea simți incîntarea pe care ne-o comunică.

Enescu îmi apare ca un vast peisaj maritim, cu valuri strălucind pe infinit, într-un „andante” care îmi trezește în

mintea tema concerto-ului de Beethoven, înălțătoare în puritatea ei. De ce, dintre toți ilustrii violoniști, este singurul, unicul, care a așezat-o în lumina extraterestră? Regina Elisabeta (poeta Carmen Sylva) intuise misterul de necuprins al acestei figuri, pecetluite în propria ei enigmă, de cînd era foarte tînăr. Și îi devenise „mein Seelen Kind” — copilul sufletului meu. În fiecare după amiază cînta în sala de muzică, fie la București, fie la Sinaia. Carmen Sylva, melomană, invita generos multă lume la orele consacrate muzicii! Așa s-a nimerit să-l cunosc la Sinaia, unde sosisem cu mama de la Paris, eram încă elevă la conservatorul de muzică francez. Imediat invitate la castelul Peleș, am intrat în sala de muzică. Amfitrioana, cu entuziasmul ei comunicativ, a exclamat; „Pinks, sonata de Franck, imediat”, și m-a grăbit spre estradă. Înlemnisem. Am văzut atunci pentru prima oară pe Enescu. Svelt, brun, degaja o putere de sugestie învăluitoare. Să cînti, însă, cea mai pasionată sonată, fără s-o fi lucrat împreună, era de-a dreptul imposibil! **Pianul** dictează timpii și greutatea expansiunii melodice. M-am avîntat în sonată ca în valurile mării. Am cîntat-o așa cum voiam eu. S-a revărsat în sală o atît de pătimașă poveste, incit, la sfîrșit, tăcerea tremura în fiecare dintre ascultători, ca de o revelație, iar Enescu și cu mine, în picioare, eram amuțiți. Desigur, trecuse printre noi suflul creatorului acestei povești muzicale — cea mai tulburătoare a secolului. Cînd s-a potolit emoția, Enescu s-a aplecat asupra mea și mi-a mărturisit că

niciodată, cu nici un pianist, nu avusesese ca acum senzația de contopire artistică deplină. „Același har ne-a luminat”, mi-a șoptit, și mi-a sărutat mina. Am mai cîntat sonata cu el de multe ori, dar nu am mai depășit hotarul vieții.

IN AMINTIRILE mele pe care le scriu acum, voi spune multe despre Enescu. Într-un articol ești strîns și constrîns. Voi povesti aci o scenă inedită: căsătoria dintre Enescu și Maria Cantacuzino, după ani de dragoste furtunoasă. Văduva lui Mihai Cantacuzino fusese bolnavă de nervi, dar Enescu nu o părăsise nici la sanatoriul din străinătate, rămînd lingă dînsa. În timpul acela dureros nu mai dădea concerte, incit se zvonise că el innebunise. Din prima clipă cînd s-au întîlnit, necunoscîndu-se, pe o alee de brazi la Sinaia, au priceput amîndoi că soarta îi va ține legați pînă la moarte. Enescu i-a purtat o adorație cu caracter de fetișism, și din prima zi a fost nelipsit în fiecare după amiază la dînsa, ani de-a rîndul, vrăjit de capriciile ei, suportînd mondenitatea prietenilor cărora doamna Cantacuzino le oferea de două ori pe săptămînă minunate sedințe muzicale, în care Enescu trecea de la vioară la pian, neobosit în dăruire sufletească. Frumoașă, originală, farmecul ei justifica supunerea genialului muzician. Avea trăsături severe și ochi mari bizantini. Enescu îi vorbea cu glas scăzut, nu-i pronunța numele. Îi murmura: „La princesse aimee veut-elle des sonates de Beethoven ce soir?” Și dînsa înălța gîtul lung și răspundea cu privirea învăluitoare. Se știa că i se spune Maruka — diminutiv înălțat la titlu de onoare, purtat de dînsa cu un spirit optimist. A fost dragostea **unică**. Era firesc ca viața lor lungă să se liniștească în conviețuire totală. Maruka nu mai locuia în palatul Cantacuzino, ci într-un mic apartament din strada Știrbey-Vodă. În ochii mari și fermecători se stînsese mindria autoritară, expresia lor — după îndelunga suferință — devenise patetică și tristă. M-a rugat să-i fiu nașă la căsătoria lor religioasă, care s-a celebrat într-un mic salon la ea acasă. În afară de mine nu a mai asistat decît doica bătrînă. Preotul slujea la o masă improvizată ca un altar, cu cununiile de argint. Pe figura lui Enescu trecea o lumină de extaz. Parcă plutea. Nu mai avea greutate trupească. Era numai suflul, un sufl care a atîns raiul. Gesturile lui erau cucernice. Mă uitam numai la el, cu lacrimi în ochi. Maruka, senină, redevenise împărăteasa bizantină de pe mozaicul din Ravena. Dintr-odată, ușa s-a deschis zgomotos. A apărut fiica Marukăi, înaltă, cu figura ei de vultur. Preotul s-a întors, mirat. Alisa nu a sa-

lutat, a sărutat rapid pe mama ei, și-a oprit privirea glacială a ochilor albaștri palid asupra lui Enescu, care îi întindea o mină pe care ea a ignorat-o, și a plecat, furtunos, cum venise. Preotul a continuat slujba cu un glas mai mingiilor, dar marele nostru artist a rămas palid și trist toată seara. Existau atunci, între Maruka și copiii ei, — fiul aviator și fiica de 20 de ani — neînțelegeri de ordin financiar penibile, devenite dramatice pentru dînsa. Dragostea statornică a lui Enescu îi era un sprijin, nedorit de urmașii ei. Dar Enescu nu a uitat niciodată umilînța nedreaptă.

AM ASISTAT de multe ori la repetițiile quartetelor, unde Enescu, la vioara întii, își conducea contrafrații pe calea perfecției. Îi oprea, și cu vorbe simple, gesturi rotunjind parcă unda muzicală, deplasa mișcarea, propînd-o în văzduhul Timpului. Lua fiecare instrument în parte, modela structura frazei, cîntărea relieful sonor, și quartetul prindea viață și sens. Accentul lui moldovenesc devenea mai acut, sublinia mai intens graiul nostru românesc. Puterea convingătoare pornea din pămîntul său natal. Reușea să înalțe muzica pînă la transfigurare. Răspunzînd odată emoției mele, mi-a spus: „Eu încerc să redau **absolut** toate semnele din partitură”. „Da, i-am răspuns, dar le potrivești în spațiu, transformînd mersul muzicii în nemîșcarea veșniciei”. A suris, și dintr-odată expresia figurii, liberată de mister, era dăruită și dulce.

TOATĂ viața lui Enescu este ținută în Muzică, neîntreruptă, slujită cu evlavie. A fost neîntrecut în toate. La vioară, ca dirijor de orchestră. Cine ar putea să uite simfoniile de Beethoven ținînd din brațele lui! A fost un compozitor deschizînd drumuri noi, pianul devenea orchestral sub degetele lui. Cu timpul, compozițiile sale luminează profunzimea axiomatică a inspirației, transfigurînd fluiditatea artei muzicale într-un edificiu arhitectonic.

George Enescu a fost o capodoperă a Naturii.

Cella Delavrancea

PLASTICĂ

EMIL CIOCOIU : Peisaj

Jurnalul galeriilor

„Galeriile Municipiului”

● RECUNOSCÎND începutul de notorietate de care se bucură **EMIL CIOCOIU** în fața publicului amator de pictură va trebui să privim actuala sa expoziție mai ales din unghiul atitudinii adoptate, ca reflex al unei concepții despre identitatea și funcția artei și, implicit, al deplasării provocate în interiorul imaginii propriuzise. Fără îndoială, artistul este adeptul unui colorism grefat pe fondul panteismului și al respectului pentru concretețea fenomenelor, purtînd și mărturisind primatul afectului, discret temperat de logica picturală. Prin aceasta el se atestă ca un descendent al tradiției autohtone, refuzînd însă fără ostentație dar ferm alinierea explicită și limitativă la un model anume, în intenția de a prelungi și legitima o modalitate expresivă ineputabilă, prin soluții ce îi aparțin. Operația în sine merită atenție și respect deoarece, la fel ca totdeauna cînd se utilizează structuri confirmate și uneori fastidioase prin abuzul de reluări pasive, necreate, și în acest caz problematica intrinsecă și imageria rezultată necesită o aplicare nuanțată, adecvată și decisă a criteriilor. Și aceasta pentru că, pe lingă ceea ce poate fi considerat un beneficiu patrimonial al atitudinii în esență, trebuie izolate și luate în discuție diferențele specifice ale picturalității proprii. Perspectivă generală din care vom constata că în raport cu stadiul anterior al definirii personalității, Ciocoiu aduce o mai severă cenzurare a mijloacelor expresive, o concentrare tonală de o mai gravă rezonanță, aceeași plăcere a lucrului cu tușe alerte, distribuite în intenția obținerii forme și a spațialității acaparatoare în peisajele cu orizonturi vibrînde, sau în naturile statice cu implicații lirice. Ar trebui reținută, apoi, prezența portretului ca o temă obsedantă în acest moment, prilej pentru rezolvări la nivelul desenului și al construcției, dar și în manipularea cromaticii surdizate, cu încorporarea luminii și a vibrației materiei în interioare. Punerea în paralel a celor două tentații, după soluții

compensatorii, ni se pare că dezvăluie capacitatea artistului de a opera cu triada tematică tradițională și voința sa de a deveni un pictor complet, indiferent de rezultatul propriei opțiuni, definită în timp, care ar putea să conducă la rezultate surprinzătoare pentru cei ce s-au grăbit să-i aplice deja o etichetă. Atenta aplecare asupra materiei, voluptatea lucrului cu masa cromatică, accentele evocator lirice și în același timp vitale, echilibrul și solaritatea concepției ce subordonează impresia frustră, fac din Emil Ciocoiu o prezență picturală autentică și, mai ales, capabilă să justifice atît propriile premise, cît și virtuala investiție făcută prin creditul acordat de public și critică.

„Galateea”

● DIN teritoriul artelor decorative, mai exact din sfera creației textile cu finalitate vestimentară, ne vin propunerile lui **MIMI RACEA**, o creatoare consacrată în domeniul imprimeurilor subtil rafinate, dar și în finalitatea pragmatică a produselor, ca una ce realizează prototipuri pentru industrie. Metrajele imprimate manual, promovînd un repertoriu cu aluzii fitomorfe, dar și variațiuni libere pe teme geometric-decorative, dar mai ales rochiile din lină, evoluînd coloristic între game de rafinament și accente luminoase, cu inefabile pasaje tonale, readuc în discuție rolul artistului, al coloristului și creatorului de modele în elaborarea acelor efemere și totuși remarcabile jaloane ale model, incontestabil una din dimensiunile active ale ambianței umane, chiar dacă nu cea determinantă. În fond prezența artistei argumentează realitatea existenței unei direcții moderne și receptive în momentul actual, în domeniul textilelor ce presupun statutul de „industrial design”, și a personalității capabile să-i confere relief. Iar Mimi Racea este, fără îndoială, o componentă remarcabilă a contextului de creatori talentați.

Virgil Mocanu

Portretele lui Silvan

● AFLU că Silvan a împlinit șaptezeci de ani! Ce repede se strecoară anii pe lingă noi! În ciuda virstei, artistul își păstrează nealterată tinerețea. El este, alături de pleiada lui Roos, Neagu Rădulescu, Gion, Clenciu, Taru, Poch, unul din realizatorii cei mai reprezentativi ai genului, colaborator la zeci de reviste literare și de artă, cu desene, portrete și ilustrații de o mare frumusețe. Cu o solidă cultură (diplomat al politehnicii din Charlotenburg, unde a făcut și studii de arhitectură și arte plastice, membru al Uniunii artiștilor plastici și al Uniunii arhitecților din țara noastră), Silvan Ionescu a desfășurat, de peste 52 de ani, o activitate prodigioasă.

Unde n-am întîlnit numele lui? În „Rampa” și „Universul literar”, în „Arta nouă” și „Secolul 20”, în „Contemporanul” și „Flacăra”, „Viața studentescă” și în „Manuscriptum”. A desenat și desenează cu fantezie și pasiune, ilustrînd zeci de lucrări literare, colaborînd la televiziune

și cinematografie, fiind prezent cu expoziții personale nu numai în numeroase săli ale Capitalei, ci și la Craiova, Cluj-Napoca, Ploiești, Slănic etc. Lucrările lui se află azi la Muzeul de Artă al Republicii, în colecția Academiei, la Muzeul Literaturii Române, la Muzeul „George Enescu”, la Muzeul Teatrului Național, la Muzeul de artă din Cluj-Napoca etc.

Portretele lui Silvan (scriitori, pictori, sculptori, muzicieni, artiști dramatici) se caracterizează prin umor și perspicacitate. Ele nu sînt caricaturi, ci stampe psihologice, pentru că realizatorul lor caută să surprindă, întotdeauna, esențele cu o delicateță și intuiție iesite din comun. Ar fi putut realiza un extraordinar album al chipurilor scriitorilor dintre cele două războaie mondiale și din ultimele două decenii, pentru că i-a cunoscut îndeaproape pe toți poeții, prozatorii, dramaturgii, traducătorii de prestigiu.

De o rară sinceritate în ceea ce creează, așezînd în liniile lui un abur tandru al unui suflet sensibil, Silvan a imorimat în plastica noastră un stil inconfundabil. I-am urmărit, de pildă, cu interes, în 1976, noua expoziție de portrete prezentată la Galeria „Simeza” din București. Din cîteva linii de elevată sugestie, el ne-a dat atunci alte imagini de neuit ale lui Arghezi, Brăncuși, Blaga, Bacovia, Ion Barbu, N. D. Cocea, G. Ibrăileanu, Octavian Goga, Otilia Cazimir, Mateiu Caragiale, E. Lovinescu, Ion Minulescu, Liviu Rebreanu, Perpessicius, Cezar Petrescu — dar și ale unor prestigioși scriitori contemporani: Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu, Eugen Barbu, Fănuș Neagu, Mircea Săntămăreanu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ștefan Augustin Doinaș, Ioan Alexandru...

Pe bună dreptate Șerban Cioculescu, scrisese în 1968, într-o carte de impresii a unei expoziții de Silvan: „Plec cu imagini neșterse pe retină. Vibrație, fantezie, umor — și cu toate astea și adevăr!”

Ce să-i urăm, la împlinirea celor 70 de ani, decît aceeași forță de creație și prezență în contemporaneitate cu care ne-a obișnuit mereu?

Al. Raicu

Gr. C. Moisil

CĂTRE sfârșitul anului 1979, editurile „Albatros” și „Junimea” ne-au făcut o surpriză de zile mari pentru care le datorăm mulțumiri: editarea a două cărți pe care nici nu am apucat să le vedem bine în librării (politica tirajelor, în ciuda tuturor criticilor, continuă să fie lipsită de criterii ferme de valoare) — **Un om ca oricare altul**. Grigore C. Moisil de Viorica Moisil și **Știință și umanism** de Gr. C. Moisil. Deși au trecut șase ani de la dispariția marelui savant, ne este încă vie în memorie amintirea prezenței sale tonifiante la radio, televiziune, în publicistică și conferințe publice. Nu știai ce să admiri mai întâi la acest om fermecător — forța percutantă, sensibilitatea și originalitatea ideilor, sau arta înegalabilă a expunerii, fascinația verbului său ce ne făcea să asistăm la un adevărat spectacol al ideii? El nu era un risipitor, ci un mare și chibzuit grădinar care a știut, ca puțini alții, să în-sămânțeze ogorul culturii românești cu semințe din cele mai bune, să deschidă ca un mag înțelept porți noi către ținutul de vrajă al consonanței valorilor, să spulbere cețuri și obscurități ce alimentează prejudecăți și lasă gândurile și căutările noastre pradă rătăcirii.

Dar cine a fost Gr. C. Moisil? În **Cuvînt înainte**, Viorica Moisil vorbește despre cei pentru care e necunoscut și vor citi prima carte menționată mai sus ca o pură ficțiune — „povestea evoluției unui copil, bazată însă pe texte autentice”. Eu cred însă că aceștia sînt foarte puțini. Am avut de nenumărate ori prilejul să constat că academicianul Moisil era cunoscut în cele mai variate medii sociale și profesionale. Dar chiar cei care am avut privilegiul și fericirea de a-l cunoaște mai îndeaproape, de a ne afla deseori în preajma sa, l-am cunoscut oare cu adevărat, am reușit să pătrundem farmecul și enigma acestei personalități de nivel internațional? Mă indoiesc. Iată de ce **Un om ca oricare altul** reprezintă în bună măsură o revelație. Datorăm ordinii și meticulozității firii sale faptul de a dispune de o bogată arhivă a savantului și omului de cultură Moisil; datorăm osîrdiei delicate și sensibilei sale soții faptul de a selecta o parte din această comoră de spirit — amintiri, jurnal, scrisori — ajutîndu-ne astfel, prin ostentivitatea sa, să pătrundem în intimitatea vieții a cărei deschidere de spirit era egalată doar de generozitatea, bunătațea și omenia sa; un om care a urcat cele mai înalte trepte ale ierarhiei valorice (singura ce contează în cultură) nu numai prin muncă și abnegație, dar și prin talent și dăruire de sine, prin felul în care a știut să fie, să se proiecteze pe sine, ca un om între oameni — mărturie vie, convingătoare a faptului că nimeni nu poate fi un om de excepție, ca nimeni altul, decît în măsura în care reușește să fie un om ca oricare altul.

Din montajul de documente felurite și succinte comentarii ni se configurează treptat mediul familial și social al formării sale, factorii externi și dominantele psihice ale personalității sale; spiritul de precizie și exactitate necesare cercetătorului; vocația literară și claritatea carteziană a gândului și expresiei, patima lecturii, admirația pentru orice născocire mecanică a minții omenești — de la cele mai simple mașini pînă la calculatoarele de mai tîrziu.

De la vîrsta de șapte ani ține un jurnal, notează fapte și impresii, emite judecăți de valoare. Lecturile și preocupările devin tot mai variate și mai abundente: „O comedie de factură caragialescă” — **Deputații**, studiu de moravuri, ține conferințe cu caracter patriotic și științific, face prelucrări și traduceri din literatura străină, publică articole în „Ziarul Științelor și Călătoriilor”, „Tinerimea Română”, „Gazeta matematică” etc. Într-o teză despre **Folosul logicii**, tînărul licean de 17 ani scria între altele: „La orice știință, logica ne dă încrederea în noi înșine. Ea ne spune că deși în univers sistemul solar nu e decît asemenea unui bob de nisip, că deși pămîntul e unul dintre cele mai mici astre ale sistemului solar, deși omul este unul dintre cele

mai slabe animale de pe pămînt, totuși prin cugetarea sa omul a reușit să înțeleagă viața de pe pămînt ca și mersul astrilor, astfel că el «e mare fiindcă și-a înțeles micșorarea» (Poincaré)... În fine, dîndu-ne încrederea în noi înșine și arătîndu-ne că toate fenomenele sînt supuse la legi fizice, logica îndepărtează superstițiile”.

ÎNCA de pe acum tînărul elev îl anticipează pe cărturarul savant de mai tîrziu pe care Mircea Malița l-a numit „un matematician total” și prin care trebuie să înțelegem, de acord cu C. Noica, un om de cultură după **„modelul Cantemir**, pe linia căruia se înscriu, în felul lor, și cu specialitatea lor, nu numai Hasdeu, Iorga, Călinescu, dar și un Ion Heliade Rădulescu în trecut sau, mai recent, un Enescu în muzică, un Pius Servien, precum și Lucian Blaga și Tudor Vianu, de exemplu”. Este un mod de a aspira și de a se proiecta în universalitate de pe pozițiile unei specialități trăite și practicate într-o largă constelație de valori. Ca student beneficiază (și întruchipează el însuși) de noile orientări ale matematicii românești dar urmează și alte cursuri — de filosofie, sociologie, istoria artelor, avînd convingerea, așa cum va mărturisii mai tîrziu în **Gînduri despre anii de studenție** că: „Omul de știință nu este pur și simplu o ființă curioasă, redusă la un intelect care gîndește. El este mai perfecționat decît o mașină de calcul, este o ființă vie, iubește și urăște, are bucurii artistice, își pune probleme de etică etc. De aceea el nu se poate închide în specialitatea sa, uitînd munca poezilor și romancierilor, a arhitecților și muzicienilor, a pictorilor și sculptorilor... Formarea unei culturi generale este o problemă care urmează diferite nivele. În primul rînd, se pune problema formării culturii generale în propria ta specialitate. În al doilea rînd, se pune problema culturii filosofice generale. În al treilea rînd, se pune problema formării culturii artistice generale”.

Este o problemă esențială pentru pedagogia contemporană, pentru structurarea procesului de învățămînt în sistemul școlar ca și în întregul sistem de educație — inclusiv educația adulților. Sînt straturi și orizonturi de cultură pe care Grigore C. Moisil le-a întru-chipat cu strălucire. Întreaga sa operă o dovedește — atît cea matematică, mai puțin accesibilă profanilor, cît și vasta sa operă ce se înscrie în cele trei cercuri sau zone de cultură generală: poezii, cugetări paradoxale, eseuri cu teme ca **Literalizarea gîndirii, Inteligență și cultură, Originalitatea, Scien-**

tismul, Fenomenul introspecțiunii, Scepticismul, Dadaismul.

Scrisorile sale pun în lumină multilateralitatea și frumusețea umană a personalității eminentului cărturar, gingășia sufletească și tăria caracterului său, firea deschisă, de o totală și cuceritoare sinceritate. Despre atmosfera de înaltă ținută intelectuală a Iașului spunea: „La Iași era o extraordinară densitate de oameni deștepți pe metru pătrat”. A găsit aici un nou mod de a concepe matematica, o deschidere a spiritului spre înnoiri, spre o nouă arhitectură a gîndirii matematice ce va da roade și va genera succese spectaculoase abia în perioada postbelică, cînd marele talent al comunicării și umanismul profund al concepției sale, clădite pe erudiție și rigoare științifică și caracterizate prin desăvîrșita claritate a gîndului și frumusețea stilistică a expresiei literare, ating punctul culminant.

Vorbind despre imensul dar pe care ni l-a făcut Viorica Moisil publicînd cartea **Un om ca oricare altul**, se cuvine să spunem că, din discreție, dintr-o modestie ieșită din comun, este total trecut sub tăcere un personaj important, care a jucat un rol de seamă în crearea acelei atmosfere familiale de comprehensiune, de dialog spiritual-afectiv, de stimulare a unei minți de geniu și a unui suflet mare, ce a rămas candid și insetat de adevăr, bine și frumos pînă la capătul vieții: este propriul ei rol de soție, de femeie inteligentă, devotată și adînc înțelegătoare.

„MAREA calitate a unui șef de școală este de a fi bucuros atunci cînd este depășit de elevii săi” — spunea Gr. C. Moisil, iar el însuși a știut să fie un asemenea șef de școală. Așa cum scrie C. Noica în **Introducere la Știință și umanism**, aveam nevoie, cu alte cuvinte cultura noastră avea nevoie de cineva ca el: „Nu avea în el nici un complex de superioritate și nici o formă de orgolioasă detașare, avea în schimb un extraordinar spirit de echipă. Nimic mai admirabil, în lumea modernă, în care și cunoașterea a devenit acțiune, decît spiritul de echipă și vocația ei. Să pui oameni în mișcare, să-i modelezi și să modelezi prin ei ideea și funcția socială a unui colectiv...” Într-adevăr, fără o asemenea vocație nu poți deveni șef de școală. Trebuie să adăugăm, în aceeași ordine de idei, că Moisil a făcut școală și prin dubla sa formație — matematică și politehnică, — prin capacitatea sa de precizie, de anticipare a unor noi drumuri de cercetare, prin nețîrmurită

încredere în tineret, prin imensa sa capacitate de trăire solidară a valorilor, ca un om care știe să vibreze deopotrivă în fața unei ecuații monumentale ca și a unor monumente de artă plastică sau muzicală.

Pentru a înțelege mai bine dominantele sale sufletești, antenele spiritului său așa cum rezultă din cartea ce reunește acele explozii de inteligență scormonitoare, scînteieri de spirit (suita articolelor din „Contemporanul”), să reținem, alături de aprecierile elogioase ale profesorilor, colegilor și foștilor săi studenți despre Moisil matematicianul, următoarea apreciere a soției sale, Viorica Moisil, despre Moisil omul de cultură de o rară modestie și probitate morală: „Temperament excesiv, era excesiv și în răbdarea cu care contempla operele de artă într-un muzeu. Căuta să înțeleagă pictura, sculptura, domeniul în care se simțea un diletant. În muzeul «Ermitaj» din Leningrad a stat o zi, de la ora 10 dimineața, ora de deschidere, și pînă seara la închidere. Era interesat de artă, literatură, teatru, dar profunda lui cinste morală și intelectuală îl împiedica să-și dea cu părerea acolo unde «nu se pricepea»”.

Nu e de mirare, așadar, că această carte — un adevărat portret intelectual al autorului surprins în multiple fațete dar urmărind consecvent cîteva idei fundamentale — începe prin a denunța una din cele mai nocive prejudecăți, făcînd parte din catalogul ideilor false: **„opoziția dintre știință și umanism**, dezmințită, prin chiar matricea spirituală a civilizației europene — cultura clasică elină ce cuprinde alături de capodopere poetice, dramatice, plastice, geometria și logica — „două monumente capitale ale civilizației eline”. „Logica lui Aristotel, geometria lui Euclid au arătat drumul rațiunii... Miracolul grec e descoperirea demonstrației”.

Despicarea arbitrară a organismului unitar al culturii a dus la falsa specializare „științifică și umanistă” — a liceului ce a funcționat pînă acum cîțiva ani. Prețuind deopotrivă rolul formativ al istoriei artei și istoriei literaturii universale, istoriei filosofiei și istoriei științei universale, Moisil era de părere că ideea potrivit căreia cel ce urmează secția științifică nu are nevoie decît de cultură „științifică” nu poate să aparțină unui om de știință cult. Din categoria acelorasi prejudecăți și false opoziții face parte și opoziția dintre științele „exacte” și cele sociale-umanistice. Un factor de apropiere îl constituie folosirea calculatorului în cadrul acestora din urmă pentru studiul unor probleme speciale, alte punți de legătură fiind **logica matematică, lingvistica matematică, poetica matematică** etc., domenii ilustrate cu strălucire în cultura română contemporană de elevii ai acad. Moisil (Solomon Marcus, Mircea Malița, Marius Iosifescu, Radu Stoichiță, Gh. Enescu, Silviu Guiașu și mulți alții, iar în domeniul compoziției și cercetării muzicale — Dinu Ciocan, L. Mețianu, Șt. Niculescu, A. Stroe, A. Vieru).

Marele cărturar umanist se pronunța cu hotărîre împotriva tratării științei ca feteș sau idol, ca oracol sau stîndard. Ea înseamnă muncă, activitate creatoare, răspunzînd la multe probleme (dar nu la toate), cu condiția să fie înțeleasă ca un instrument de cunoaștere și acțiune deschizătoare de căi noi în teoria practică. Grigore C. Moisil era un iubitor pătimaș al noului, și de aci pledoariile sale pentru tot ce este orientare modernă în știință, pentru inter și multidisciplinaritate, pentru o strategie complexă a progresului în care perspectiva filosofică se împletește cu vocația ingineriei tehnice și sociale, vizînd transformarea condiției umane sub raport cognitiv și axiologic. Orizontul cunoașterii și al culturii sale, avîndu-și centrul focalizator într-o temeinică cultură matematică, a cuprins o întinsă gamă de preocupări fără a da niciodată impresia de diletantism sau de scientism. Din perspectiva enciclopedică și umanistă a spiritului său, ingineria devine o filosofie angajată în acțiune, iar filosofia — o inginerie a ideilor abstracte.

Al. Tănase

Cartea
străină

Carlos Fuentes, mitologia și poetul

SE PARE că scriitorilor hispano-americani le este mai ușor să-și privească pământurile de departe. Văd mai bine. Nu pentru că Europa, căci de aici privesc, le-ar imprumuta un teleobiectiv extraordinar, pe care nu au voie să-l importe, ori cine mai știe ce subtile mijloace de cercetare și expresie. Nu. Europa le pune la dispoziție numai depărtarea, ca pe o colină, și-i lasă singuri. Restul îl pun ei.

Exemplele sînt numeroase și nu de acum, dar cele recente se știu mai bine: stînd în Europa, Julio Cortázar a reușit să numere pînă și furnicile din băutura buncii sale din Argentina, scriind niste povestiri uluitoare și s-a prefăcut că joacă șotronul pentru a ne da un roman cu multe și inedite virtuți, necunoscut la noi pentru că nu-l traduce nimeni, mulți cunoscători fiind ocupați să critice ceea ce traduc cei puțini. Același lucru l-a făcut, cîndva, și Mario Vargas Llosa, reconstruind cu minuție zilele petrecute în liceul din Lima în romanul *Orașul și ciinii*, la fel de necunoscut, deși, am impresia, există o traducere. Tot în Europa, la Paris sau Barcelona, a scris foarte mult Gabriel García Márquez. Pagini, și acestea, puțin cunoscute. Asturias, Carpentier, Borges și César Vallejo ar fi alte exemple.

Astfel au stat lucrurile și în cazul mexicanului Carlos Fuentes, om de vastă și profundă cultură, dramaturg, romancier și eseist cu valoare recunoscută pretutindeni. Ultimul său roman — cunoscut de noi — a fost scris în vara anului 1977, dintr-o răsunătoare, închiriind pentru aceasta o casă în afara Parisului (*La Renaudière*, Margency), unde locuise alt mexican, José Luis Cuevas. Romanul se numește *La cabeza de la hidra* (Capul hidrei) și-a stîrnit la vremea apariției o polemică neașteptată, nu doar în paginile ziarelor și revistelor literare, ci, în egală măsură, în stradă și în birourile ministeriale.

A fost o dispută crîncenă și inedită pentru viața literară mexicană, pusă în situația dificilă de a identifica în situații imaginate circumstanțe reale și de a echivala numele personajelor cu onomastica din registrele civile. „Cine-i — se întreba pe atunci Huberto Batis și cu el toată lumea, în revista „Sábado” — acest Bernstein, profesor de economie la Universitate și cine este nenumitul Director General din Ministerul Dezvoltării Industriale? Mai ales, cine-i Felix Maldonado, funcționar în același minister” și țapul ispășitor, dar victorios, al tuturor situațiilor din carte? Și întrebările continuau pentru că toate personajele — Ayub Simon, Sara Klein, Mauricio și Angela Rossetti —, absolut toate păreau să aibă o cheie, iar mexicanii erau dispuși să dea orice numai ca să afle adevărul.

S-a înaintat în polemică și pe teritoriul estetic, reproșându-i-se autorului lui Artemio Cruz ușurința cu care a trecut de la romanul serios la specia politistă (romanul are această factură), umplînd paginile cu tot felul de spioni și agenți dotate cu oameni atît de culti, încît în cele mai dificile situații ridică telefonul și-și spun reciproc, pe sîrte și în original, replici din *Hamlet*, *Macbeth*, *Othello*, *Timon din Atena* sau *Romeo și Julieta*, într-un cifru care creează insomnie pînă și aparatelor de interceptare.

Cum era de așteptat, polemica n-a dus, ca toate de acest gen, la nici un rezultat concret. Dar mesajul scriitorului a fost captat cu exactitate: petrolul mexican e o bogăție națională greu de păstrat și minuit în condițiile crizei mondiale de energie. Carlos Fuentes avansează în roman toate ipotezele acestei dificultăți, definind o singură: Mexicul are tot dreptul să-și

mijloacele pentru a dispune singur de această bogăție (să reținem un dat real: în 1936 președintele de atunci, Lázaro Cárdenas, a naționalizat această bogăție și ea a rămas astfel pînă azi), fără a crea crize artificiale și conflicte reale. Acesta este și desnodămîntul intrigii: toate personajele aleargă, ucid (ca în orice roman polițist) sau sint ucise, pentru a intra în posesia unei pietre prețioase pe care Bernstein o poartă pe deget, într-un inel obișnuit. Piatra rămîne în Mexic și deși e falsă, e mai prețioasă decît oricare diamant din lume: folosind mijloacele chiberneticii, Bernstein a înmagazinat în acest volum minuscul două sute de imagini. Reduse la dimensiunea unui virf de ac, ele pot fi citite ușor prin proiecție pe bază de laser și au virtutea de a păstra totalitatea imaginii în cel mai neînsemnat fragment al substanței. Ceea ce nu-i o închipuire a autorului, ci un dat științific contemporan oferit de hologramă. Bineînțeles, cele două sute de imagini conțin toate datele secrete despre petrolul mexican. La sfîrșitul romanului, Carlos Fuentes și-a îngăduit un epilog prin care intensifică mesajul artistic (dar și politic), delimitînd pe o hartă reală dimensiunile zăcămintului și amintindu-și că aici s-a petrecut prima mare trădare (Malinche, însoțitoarea lui Hernán Cortés) la vremea caravelor spaniole.

DOUĂ lucruri, azi, cînd polemica în jurul acestui roman s-a tîrînit, îmi rămîn foarte limpezi. Mai întîi, că un scriitor adevărat poate folosi toate mijloacele pentru a spune ceva, atunci cînd simte nevoia imperioasă de a spune acest ceva. Carlos Fuentes a folosit aici cel puțin trei din aceste mijloace: specia romanului polițist, mitologia greacă și mitologia precolumbiană. Plus erudiția sa. Felix Maldonado, din spațiul precolumbian, poate să-l citească pe Cornille („Pentru ruina mea Roma îmi oferă o hidră mult prea fertilă; dintr-un cap tăiat se vor naște o mie” — *Cinna*, II, 25) și, asemîni lui Hercule, poate să înfrîngă această hidră, ca în Hesiod, Pausania sau Apolodor. Pentru că Hidra, cea care păstrează secretele lumii subterane, unde se află împărăția lui Hades și Persefonei, își are corespondența sîu mitologică, mult mai subtil, în mitologia precolumbiană. Adunată din două spații și două calendare diferite, metafora lui Carlos Fuentes devine uluitoare și deloc ci-fată.

Al doilea lucru limpede pentru mine ține de începutul acestor însemnări: din depărtare, Carlos Fuentes a reconstituit o ambianță mai mexicană decît ar fi făcut-o la fața locului. Precizie care i-a enervat pe puriștii antrenați în amintita polemică, acuzîndu-l de un zbor estetic jos și obosit. Nu cred că aveau dreptate: într-un anume fel, Mexicul e un univers aparte, unde totul gravitează sub liniile de forță ale unei istorii în care și-au dat înlînire toate celelalte universuri, fără să se excludă reciproc. Sute de cuvinte, structurate uneori în metafore antice, aparținînd populațiilor indigene, se rostesc înaintea sau în continuarea a sute de cuvinte europene; zeci de obiceiuri și tradiții supraviețuiesc sau s-au contopit, revitalizînd obiceiuri și tradiții din alte pămînturi. Carlos Fuentes le minuieste ca pe niște clape de pian. Alături, reconstitue mental străzi și cartiere întregi din acest imens oraș care este Ciudad de México, cel mai mare din lume. Reconstituie, uneori, pînă la ultimul amănunt arhitectonic. Așa stau lucrurile cu edificiul roșu din Piața Rio de Janeiro, spre care duc multe din firele intrigii romanului, edificiul parcurs încăpere cu încăpere. În fața acestuia, în una din puținele grădini care au mai rămas în oraș, se află o fîntînă artizană, în centrul căreia un mexican cu mulți bani și îndrăgostit de Renașterea italiană a pus să se ridice o copie fidelă: un David, ca la Florența. Amănuntul acesta i-a scăpat lui Carlos Fuentes și bănuiesc că „David” nu exista pe vremea cînd a cunoscut acest spațiu și l-a mutat în memorie. Nopti în șir, cînd din cauza consumului zilnic apa nu mai ureaua la etajul al treilea al acestui edificiu roșu, coboram cu poetul mexican Mario del Valle la subsol și upleam patru găleli de plastic. Mario, în inocența sa, blestema ideea omului cu bani, cea care consuma atîta apă, căci artiziana murmură tot timpul. M-a costat timp să-l fac să înțeleagă că era vorba de una și aceeași cantitate de apă. A înțeles și locuiește și acum în acest edificiu, unde m-a tolerat și pe mine deși, azi, cînd îi scriu scrisori, după ce am citit romanul lui Carlos Fuentes, atît de real, edificiul acela mi se pare o ficțiune.

Darie Novăceanu

Antonine Maillet:

„GONCOURT” 1979

AAUZIT Pelaghia gîgiitul gîștelor sălbătice care se-ntoarnă din miază-zi l-a auzit, Venise vremea să fie intoarsă braza, să se pună capcanele sub apă. Să se măsoare pogoanele de pămînt roditor, să se hotărîneasă țarina, să se taie zadă pentru a înlocui niomelile.

— Mișcați-vă, adormiților, n-auziți țipătul dropiei? N-auziți din culcușul vostru greierii și țuitul mormolocilor?

Musai să ciștișim timpul pierdut, să gătăm prea lungă bejenie, grăbiți-vă. Nu vedeți colo-n zare pirjolul de pe Marea Cimpie?

Ioana Aucoine și Celina s-au mai afundat o dată în nevîrstnicele bălării primăvărețe. Ce leacuri noi ar mai putea potrive în pădure? Să amestece, poate, mixandră cu salce, zamă de capriței cu apă de var, rădăcină de zmeură cu rădăcină de ghimber? Să fiarbă scoartă de mesteacăn alb, jupuită de sus în jos, pe partea dinspre soare-răsare?

Pelaghia trecuse însă de tărîmul bu-ruienilor și al doftorilor. Rădăcinile de zmeură n-aveau cum răzbi pînă la rădăcinile răului ei. Și, din nou, și-a sfîchit oamenii, așa cum își sfîchiuia pe vremuri boii.

— Hoo! le zicea. Slobozii țarcul, sîntem ajunși în marginea țării. Va să le povestim cîta-mai poveste urmașilor noștri.

Alban a lu' Carol și Carol și Francisc și Filip s-au dat și ei pe lingă Pelaghia. Ar fi cu cale să te cruți, să-ți păstrezi puterile pentru a din urmă strădanie, încă o lună, Pelaghie, sîntem numa-n april, hai, mai îndreaptă-ți o dată șira spinării.

...Șira spinării, de-acolo venea tot răul, de parcă ar fi tras singură la căruță de-a curmezișul unui continent. O șiră a spinării încovoată de povară, frîntă de soartă, roasă pe dinăuntru. Nu stăi, dați-i drumul înainte, țara-i la doi pași.

Cu toată împotrivirea ei, nevoiți au fost să stea în loc.

— De-aș avea barem codițe de cireși!

Codițe de cireși în april, ce-ți dă în gînd Celino?

Nu-l dădea în gînd, dar o zicea așa, într-o doară, cum ai zice: dacă aș ține Parisul într-un clondir. Catuna a auzit și, în zori, s-a depărtat de convoi im-preună cu urieșul ei.

Cei doi au mers, hăt, prin pădure, cît a fost ziua de lungă; pe-nserat au ajuns la un rîu care l-a părut cunoscut lui Pui de Vircolac. Un rîu ruginiu, cu maluri de lut licitor. Era însă după scăpătutul soarelui, așa că nu și-a dat bine seama. Abia a doua zi în zori și-a deschis ochii de urieș și a văzut Petitcodiacul, rîul de ciocolată. S-a ridicat cît era de lung și s-a pornit pe un ris cu lacrimi de urieș.

— Aista-i! Aista-i!

Și adulmea de-a-i fi zis că era un harmăsar în călduri. Rîul așa era rîul lui, rîul prunciei lui de urieș, amîndouă se pierdeau undeva pe Pămîntul Roșu al Petitcodiacului său.

Și Pui de Vircolac a luat-o-n cîrcă pe Catuna și a dus-o la ascunzătorile lui părăsite de cînd cu Bejenia. Erau tot acolo, neumbrate, înepenite ca niște morminte străvechi, cu comoara lor de ierburi și de semințe de buruieni.

Și așa, la două zile după ce se făcuseră nevăzuți, Catuna și urieșul i-au adus Celinei codițe de cireși care se uscaseră rîstimp de 25 de ani.

...Parisul fusese închis într-un clondir! După codițele de cireși au făcut încercare cu prișnițe și cu oblojei, cu tras și cu îmbăiere în pișat, cu salbă de bolovani de sare și cu mișiorii părții femeiești a hameiului, și au jupuit de data asta mesteacănul de jos în sus pe partea dinspre soare-apune. Cînd dădeau s-o îmbăieze pe Pelaghia în apă de izvor strînsă înainte de revărsatul zorilor în dimineața de Paști, Sălbaticul a venit să dea de veste căruțelor că a nimerit peste o așezare a Fetei Palide de scurtă vreme durată acolo. Vorbeau englezește.

— Mult pușcă de vînătoare, zicea. Noi merge.

Da, să meargă, asta era și părerea Mădălinei a Pelaghiei care luase frielele din miinile mună-si și împărțase alorlalți vrerea acesteia. Marea Cimpie, să se îndrepte către Marea Cimpie. Și așa, zăcînd în căruța ei hodorogită, Pelaghia a făcut cale-ntoarsă, străbătînd codrii.

MAI apoi, într-o bună dimineață, au ajuns pe un cîmp de trifoi amuiat în rouă din care se-nrupsa un soare zbanghiu și pohtelnic.

Primăvară! Ba chiar aproape vară pretimpurie! Un mai care se-nucmeta să dreagă el singur stricăciunile iernii. Era și vremea. Și Ioana Aucoine i-a săltat capul Pelaghiei ca să poată trage-n piept mirozna frunzulițelor fragede care lăsaseră în rîstimpul nopții să pleznească mugurii.

— Dacă e să-mi croz ochilor, văz în-truchipări de păpădii.

Cît pe-acî, cît pe-acî și păpădiile, orișicum iarbă proaspătă este, și mișiorii, și flori de mai, da, Pelaghie, mă jur ție, flori de mai!

— Totul se-ndăreaptă, dimineața, Pelaghie, o să vezi că nimic nu-i mai bun pentru șale decît roua de mai.

...le-neurei, Ioană Aucoine, nu roua, neaua de mai, neaua a fermecată de mai, care lecuiește toate bolile.

Ce-are a face.

— Totul se-ndăreaptă, Pelaghie, ai să te-ndărești și tu.

Să se-ndrepte, să se-ndrepte, asta e. Dă-mi saboții, Mădălină, și broboada, ...ba nu. Șalul de cașmir luat cu furtișag cucoanelor din Boston, ...din Baltimore; cit de mult îl așteptase la Baltimore... tot nu se hotărâse să vină? ...dă-mi scufa de pinză topită, Mădălină... E musai să ajungem cu mare alai pe Marca Cimpie.

Tesălați țîncii, prindeți pologurile la căruțe, scoateți dantelăria și mătăsăria din Levant, ca o mireasă la nunta ei, așa se cade să ne înturnăm în țară.

Convoiul străbate cîmpul daurit aproape-cîntind, trăgîndu-și căruțele cu miinile oamenilor, bălăngăindu-se, șonticăind, leșăindu-se ca o corabie în larg, cu ochii țîntă spre port.

Am și mei, am și griunțe, am portocal, am ananas, am tri-trifoi, am și chibrite, și ce micuțe și frumușele sînt păsărelele, sînt păsărelele.

Pelaghia s-a opintit să iasă din căpița ei de pale și acum merge, da, merge pe jos, cu brațul încheștat în jurul unei țepușe de loitră ca în jurul unui catarg... Acolo, în largul mării, înaintea Mîndru-Soare al ei, se întoarce către ea, către Marea Cimpie. Lunga lui călătorie va lua sfîrșit acolo, pe pămîntul nașterii, unde va veni la ea, i-a făgăduit doar. O să-l aștepte sub merii în floare, în această primăvară înnoită a vieții lor. Și, de data asta, nimic n-o s-o mai smulgă de lingă el, ea și-a încheiat lucrarea, a împlinit voia străbunilor. Da, de data asta...

Fie-sa Mădălina, Catuna, Celina, Ioana Aucoine, Agneta Dugas, toate femeile Acadiei n-au ochi decît pentru zîmbetul multămit de pe chipul Pelaghiei, al Pelaghiei-Căruța, care își pune toate puterile în ultimii pași pînă în țara de bastină. Încă o opinteală, încă o opinteală de nimica toată, și Marea Cimpie o să fie acolo, cu fața spre Golful Francez, căruia a și început să i se spună Bay of Fundy.

CITEVA zile după aceea, Petru Măscăriciu s-a cățărât pînă pe creanga cea mai de sus a unui stejar singuratic și a dat glas: — Marea!

În sfîrșit... era chiar golful în care se ogîndea, de-o parte, Fortul Beauséjour, iar de cealaltă întreg ținutul Minelor. Pelaghia înainta cu pasul aproape sigur, luînd-o înaintea celorlalți, suflînd din greu. Miine vor fi la Beauséjour. Alde Cotmier și alde Girouard fremătău la asemenea gînd; Ioana Aucoine își apăsa pîntecele cu miinile.

— Mai întîi și-ntîi o să facem slujba de îngropăciune pentru morții noștri. Nu-mi vine să cred că n-au să ne dea, după 25 de ani, morții noștri.

— Și beciurile noastre, ca să ne facem iar casă, a adăugat Francisc a lu' Petru a lu' Petru a lu' Petrachie.

Și pămînturile, și bărcile, și luntrile. O s-o ia de la capăt, dacă așa le e scrisul, dar au să fie la ei acasă și o să innoade ce-a fost cu ce va să vină.

Bașcii prinseseră să-și scoată lăutele, întreaga Acadie se înalța cîntînd... cînd sălbaticul, plecat să iscodească, s-a întors cu vestea a mai nouă: Beauséjour-ul era cîtotpit, cu temei cîtotpit. La fel și istmul Chignectou în întregul lui. Căruțele au simțit că li se taie răsufarea. Prima care și-a tras sufletul a fost Pelaghia. A întrebat:

— Și Marea Cimpie?

Marea Cimpie era pustie, pirjolită și pustie din ziua aceea blestemată a lui septembrie 1755. Din eres sau de teamă de Cel de Sus, nimeni, chiar nimeni nu s-a încumetat să se așeze acolo. Pradă pescărușilor și buvuienilor fusese lăsat țirgul altădată înfloritor și plin de însuflețire de pe tărîmul francez.

Ca o gropniță străveche...

Ca o copale în voia valurilor...

„Pelaghia-Căruța“

■ **FRAGMENTUL** din aceste pagini reprezintă partea finală a romanului-epopee Pelaghia-Căruța, de Antonine Maillet, distins cu Premiul Goncourt pe anul 1979. Cartea povestește cei mai dramaticei 25 de ani din istoria acadienilor, populație francofonă stabilită cu 375 de ani în urmă pe coasta nord-vestică a Canadei, inițial pe teritoriul Noii Scoții de azi. În momentul de față ea este masată în provincia New Brunswick, reprezentând circa o treime din populația de 690 000 de oameni a acesteia. Originari din regiunile Poitou și Vendée, acadienii trăiau din pescuit și din cultivarea pământului. În 1775, cînd au refuzat să jure credința regelui George al Angliei, așezările lor au fost nimicite, iar ei au fost deportați, în cea mai mare parte în (și ele neliniștitele) colonii americane dinspre sud. Unii dintre ei s-au stabilit și au rămas în Louisiana, unde sint cunoscuți astăzi sub numele de cajuni.

Cei mai mulți, însă, s-au întors. Antonine Maillet prezintă această revenire din exod născînd legenda Pelaghiei Bourg, zisă Le Blanc, care și-a cumpărat, după 15

ani de exil, o căruță și o pereche de boi. I-a încărcat în ea pe fiii ei gemeni numiți dintr-o suflare Charlecoco, pe fiica ei Mădălina, pe Celina cea șchioapă, fată bătrîină și pricepută doftoroaie, și pe micuța Catuna, o fetiță găsită, pe jumătate sălbatică. În cei zece ani de drum, căruța Pelaghiei se va dilata parcă într-una, pentru ca să încapă în ea toți acadienii pe care, de la Charleston la Baltimore, de la Philadelphia la Salem, străbătînd — ca Moise pustiul — o Americă în plin război de independență. Pelaghia îi va convinge să se întoarcă acasă. Femeia cu căruța trimite automat cu gîndul la Mutter Courage, dar dimensiunea ei simbolică este mult mai marcată. Alături și în întrecere cu căruța ei înaintează căruța centenarului Bêlonie, purtătorul memoriei și al istoriei poporului. Este, de fapt, căruța morții. De la distanță, din largul mării, întoarcerea din exil este veșteată de fabuloasa corabie „Marele Vircolac” al cărei căpitan, frumosul Broussard, poreclit Mindru-Soare, este îndrăgostit de vajnica Pelaghia. În toate clipele de cumpă-

nă, el va apărea ca prin minune și va salva poporul care e supus unor încercări din ce în ce mai grele, dar Pelaghia îl va îndepărta, de fiecare dată, de lîngă ea: nu și-a împlinit încă misiunea, nu este încă liberă să se socotească pe deplin văduvă.

Cartea este scrisă într-o limbă puțin obișnuită. Nespecialistului îi este greu să-și dea seama cîte din cuvintele folosite sint regionalisme și cîte arhaisme, dar termenii de uz rar, limitați sau învechiți, împesătează dezinvolut un vocabular cit se poate de modern și de neologicistic. Alături de foarte frecvent repetata vocabulă „asteur” (de la „à cette heure”, la ora asta, acum), bunăoară, pe care autoarea o pune în mod surprinzător în gura unor oameni de acum două secole, întîlnim cuvinte ca perplex, progenitură, echivoc etc. Sintaxa este și ea la fel de nehotărîtă. Nici măcar nu se poate spune că există o linie fermă de demarcație între vocabularul eroilor și cel al naratoarei. Traducerea a încercat să evite această inconsecvență, adoptînd tonalitatea sfătoasă propusă (și mereu abandonată) de autoare.

A doua zi a tras la țarm căpitanul Broussard, zis Mindru-Soare. La Charleston, la Filadelfia, la Salem, ajunsese prea de timpuriu, Pelaghia nu sfîrșise încă să-și ducă poporul în Acadia. La Tintamarre a ajuns prea tîrziu. Și a plecat înapoi pe mare căpitanul, cu urieșul și cu Ticnitul lui cu tot, cu o corabie cu patru catarge fără steag și fără port, de neînțeles, cutezător, brav, luncind ca albatroșii pe creasta valurilor. Zburînd spre o zare de neatins, spre tinuturi oierdute, intrînd prin porțile cele mari în legenda țării sale.

Celina se uita cum se pierd în zare „Marele Vircolac” și căpitanul său.

— Al de-a ieșit o dată din căruța Morții, n-o să mai pună niciodată piciorul în ea, a zis.

Și tot norodul a înțeles că destelenitoarea îl nemurise.

Apoi, ea și-a întors capul dinspre mare și i-a urmat, sore miază-noapte, pe Mădălina și pe fiii Pelaghiei.

Aproape de valea Memramcook-ului va doborî Mădălina LeBlanc primul ei arbore, privită cu uluire de omul ei și de frații ei, cărora nu le venea să-și creeze ochilor... Mișcați-vă, tirie-briu ce sinteți, aici o să săpăm o groapă și o să ne facem adăpost! ...Mădălina, vrednică urmasă a căruței, din stirpe femeiască.

Și căruțele s-au răspîndit spre cele patru zări pe străvechiul pămînt al Acadiei, împinse de vînturile din miază-zi, miază-zi-soare-răsare, miază-zi-soare-apune, miază-noapte-soare-apune, miază-noapte-soare-răsare, cătărîndu-se în susul riurilor, sărînd de pe o insulă pe alta, ajungînd pînă la marginile de sus ale limanurilor și ale golfurilor.

Și așa, alde Cormier s-au așezat în susul riului Cocagne și s-au încuscrit cu alde Gogueux și alde Després...

...iar alde Bourgeois și-au făcut sălaș pe malul riului Coude...

...cei din neamul lui Allain, al lui Maillet și al lui Girouard, lîngă golful Bouctouche...

...cei ai lui Léger, la Gédaique, zisă Shédia...

...ai lui Godin, ai lui Haché și ai lui Blanchard, mai spre miază-noapte, pînă înspre Caranuet și pe insula Miscou...

...alde Belliveau și alde Gautreau la Beaumont, de unde se vede, drept în față, golful Sfînta Maria...

...Poirierii la Digul cel Mare...

...familii Bordage și Richard la Richibouctou...

...alde Robichaud la Barachois...

...bașcii pe insule și la marginea dunelor...

...iar ai din neamul LeBlanc, cite cîțiva peste tot.

Celina făcea semn cu mina căruțelor care se pierdeau unele după altele printre ierburile sălbatice de la Memramcook. Și încă o dată, tot ea, destelenitoarea de stirpe și de neam, a avut ultimul cuvînt:

— Pare-mi-se că, de-acu s-a sfîrșit de-abinelea cu Bejenia și că începe Răspîndirea. După cite îmi dau seama n-o să vedem prea curînd sfîrșitul acestei tărăsenii.

Apoi, întorcîndu-și deodată capul, nu l-a mai văzut pe negru, robul bunului Dumnezeu!

...În vremea aceea, însă, negrul ridea arătîndu-și toți dintii lui albi, nu te necăji, sontoșoago. Căci în pădurea din valea Sfîntului Ioan, se dusese după sălbaticul care îl împrodohea acum cu penele tribului său, înainte de a-l înfățișa sefului. Pentru prima oară vedea acesta un negru. Pentru prima oară, o Plele-Rosie nu-l putea numi pe celălalt Fată-Palidă. Și seful sălbatic a rămas, pare-se, cu gura căscată.

Dar Catuna?

Căruțele au căutat-o pe Catuna prin mlaștinile de la Tintamarre și au asteptat-o două zile, ca pe vremuri, în Georgia. În zadar, însă. De data asta n-a mai ieșit dintre ierburile sălbatice. N-a răspuns la chemarea Mădălinei, a Celinei, a Ioanei Aucoin, n-a răspuns la strigătele căruțelor. Trei generații una după alta aveau însă să se jure că, de acolo, de la mormîntul Pelaghiei, Catuna a răspuns chemării Acadiei. Căci, răstimp de un veac, în orisicare noapte cu vînt puternic se auzea glasul Catunei cîntînd în mlaștinile de la Tintamarre.

Unii zic că l-ar mai auzi și-n ziua de azi.

Prezentare și traducere
Felicia Antip

Toți ochii ațintiți spre miază-zi-către-soare-apune s-au întors spre miază-noapte.

Toți, numai cei ai Pelaghiei nu.

Rămăsese pironită locului, ca o stană de piatră, bolborosind în sinea ei vorbe care, una după alta, se scriau pe înaltul cerului. Marea Cimpie, care nu era dată fiilor ei, nu va fi dată nici fiilor altora. Nimeni nu-și va face, în vecii vecilor, sălaș pe ea...

Apoi, ardicîndu-și capul și pumnul spre țaria cerului, a menit generațiilor ce-aveau să vină:

— O să vă-nturnați cînd și cînd și-o să puneți flori pe mormintele străbunilor. Adevăr vă zic eu vouă, la toți cei din neamul lui Leblanc, din neamul lui Bourg, din neamul lui Bourgeois, din neamul lui Landry, din neamul lui Cormier, din neamul lui Giroué, din cel al lui Belliveau, din neamul lui Allain, din neamul lui Maillet și vîstărelor Acadiei care au venit din bejenie cu căruțele trase de boi. O zic tuturor urmașilor. Nu vă așezați pe Marca Cimpie, păstrați-i însă amintirea în adîncurile inimii și ale măruntaielor.

Și pentru a-și întări spusele în fața norodului ei care ședea prăvălit pe lîngă căruțe, și-a smuls năframa de la gît, a lăsat-o să filfie-n vînt, i-a împăturit fără grabă cele patru colțuri, apoi a înfundat-o în buzunarul șorțului.

— O iau cu mine, în adîncurile pestelcii mele, Marea mea Cimpie, a hotărît ea, și nimeni n-o să vină să mi-o smulgă pentru a treia oară.

Și tot în pestelcă a adunat vorbe, străvechi vorbe rămase de la înaintași, pe care nu vroia să le lase pradă venetichilor; a adunat legende și basme incintătoare, înfloritoare sau pline de haz, așa cum le păstrase și le trecuse mai departe, de la începutul vremurilor, stirpea ei; a adunat credințe și obiceiuri strînse salbă în jurul grumazului, ca un giuvaer de familie pe care îl va lăsa, la rîndul ei, cu limbă de moarte, urmașilor; a adunat istoria neamului ei, începută cu două veacuri mai devreme, apoi azvîrlită în cele patru vînturi și lăsată să zacă, pe moarte, pe fundul riului, pînă cînd un trecător avea s-o ardice, s-o readucă la viață și s-o împingă cu sila înapoi, în țară; și-a adunat înaintașii și urmașii înghițiți de Desrădăcinare, pe fiul ei Ioan, rătăcit prin codrii Pennsylvaniei și care, de unul singur, nu va mai găsi poate niciodată calca de întoarcere; pe căpitanul „Marelu Vircolac”, vitcazul ei, risul ei de neînfăptuit, care n-avea s-o mai ajungă pe țărmlu Marii Cimpiei... Căci înțelegeți, Mindru-Soare, ne-au luat-o, ne-au luat Marea noastră Cimpie, cu merii ei în floare, cu mreana ei proaspătă și cu fragii ei cu tot. Ne-au luat pămînturile, și așezările noastre, ni le-au luat. Datori sintem acu' să stringem Acadia într-o legăturică, s-o luăm în cuferele noastre și s-o așezăm ceva mai spre miază-noapte... Tu, însă, Mindru-Soare, tu ai să rămii la cald, în pestelca mea, în scobitura pintecului meu, Broussard zis Mindru-Soare, care mi-ai luminat drumul spre țară în fruntea norodului meu.

...Norodul ei. Pentru prima oară, Pelaghia și-a dat seama că familia ei care plecase din Georgia într-o căruță, ajunsese, la întoarcerea în Acadia, un întreg norod. În răstimp de zece ani, răpise pămînturile bejeniei neam după neam de rați de singe și îi rădusesse, pe poarta lin dos, pe pămînturile lor.

Totul e să nu treziți ursul care doarnă...

Intorceți-vă, fiecare, la baștina voas-

tră, în virful degetelor, și așteptați pînă va veni vremea. Ați așteptat indeajuns și în Georgia, și în Carolina, și în Marilanda, și prin toată Noua Anglie, să treacă, ați așteptat, prima căruță, ca s-o prindeți de ea și pe-a voastră. Tot așa e cu cale să așteptați și în pragul casei ca ușa să se deschidă și casa să se golească. Să așteptați să se încălzească pămîntul, să se ostioască marea, să se tocească amintirile. Să așteptați ca sămînta să se prindă iar pe cimpile și în grădinile prădate și răvășite.

Alban a lu' Carol a lu' Carol a lăsat-o pe Pelaghia să-și ducă gîndul pînă la capăt. Apoi, ștergîndu-și fruntea, a dat să zică:

— Sintem în mlaștinile de la Tintamarre, aici. Nu-i un loc să sapi gropi sau să înfigi țărui. Ar fi poate mai cu cale să gîndim la a purcede mai departe.

— Da, zise și ea, să urcăm mai spre miază-noapte.

— Sălbaticul ne-a dat de știre că mulți dintre ai noștri sint la adăpost pe lîngă limanuri și golfuri, prin păduri.

— La adăpost acasă la ei, în Acadia.

Alban a lu' Carol a lu' Carol și-a plecat ochii și a amuțit. Pelaghia, însă, tot l-a auzit. L-a auzit zicîndu-i că nu mai ființează nici o Acadie, că de-acu' înainte n-au să mai fie decît numa' acadieni. Pelaghia a ridicat capul și a prins a-i zîmbi lui Alban Girouard:

— Și ce-i cu asta? I-a zis. Pămîntul oamenilor îl fac, nu-s oamenii făcuți de pămînt. Ne vom duce încotrova și locului aceluia va trebui să-i dăm un nume. Acadia o să-l botezăm. Căci o s-o ardicăm iarăși, ai să vezi, o s-o ardicăm cit a fost țară.

Alban se uită la Pelaghia, apoi ridică o sprinceană făcînd încet he, he!

Ea a fost cea care a strigat după aceea:

— Să purcedă căruțele!

Cînd însă a vrut s-o urnească din loc pe a ei, a băgat de seamă că toate patru roțile se infundaseră în mlaștinile de la Tintamarre.

Și Pelaghia și-a adus aminte de mlaștinile Salemului.

La Salem, căruța ei se smulsese printr-o minune din milul mlaștinilor. Acadia întoarsă din bejenie se intruchipase cu adevărat, ca primul om, din lutul țării. La Tintamarre, însă... O să ajungă oare Mindru-Soare la vreme ca să-i slobozească, pentru a doua oară căruța?

La Salem, însă, cei care sloboziseră căruța au fost mai ales Bêlonie și Mindru-Soare, Pelaghia știa, văzuse... amîndoi, Pelaghia și Ghiuul își făgăduiseră viața, unul în schimbul celuilalt. Și cerul îi auzise... Da, Bêlonie, așa e. Mindru-Soare scăpase cu viață din mil datorită lui, flecarului cel batjocoritor și băsnuitor. În ziua aceea, căruța Vietii biruise căruța Morții. Astăzi, însă, la Tintamarre...

Se juruse în fața străbunilor să-i aducă pe ai ei înapoi în țară. Își țineuse cuvîntul. Cu prisosință. Adusese înapoi în țară rădăcinile unui neam. Căruța ei făcută tîndări își binemeritase odihna N-ar lăsa-o inima s-o mai scoată o dată din mocirlă.

...Căruța ei, care îi fusese casă, îi fusese frate de luptă, stătuse fată la toate. Căruța ei care dăduse gata sase boi, care străbătuse un continent, care îi adăpostise familia, care dusese la liman un popor. Căruța ei, care o să-i fie mormînt.

Ioana Aucoin a lăsat-o pe Pelaghia singură cu nălucirile ei, să lupte singură cu Îngerul, fără să știe că Îngerul e alt de aproape.

...Bêlonie, ...da, Bêlonie, te aud... știu... știu... la Salem am vrut viața lui în locul vieții mele. Cu toții am vrut-o. Nu m-ai

tras pe sfoară, Bêlonie, știu ce-ai făcut, am văzut cu ochii mei. De aceea a izbîndit căruța mea, Bêlonie... Căci a izbîndit căruța mea, Bêlonie, împotriva a toți și toate, a izbîndit chiar împotriva căruței tale: am ajuns în țară. Acu' gata, n-o să meargă mai departe. Și-a binemeritat odihna... Poți veni, salele mele-s frînte, dar putere tot mai au. Destulă putere ca să te ajung mergînd pe jos, Bêlonie. Și cînd te-oi ajunge, fii cu grijă, tot Pelaghia-Căruța o să mă cheme, asta așa rămîne. Și o să mă pricep eu cum s-o iau pe A cu Coasa, o să fiu în stare să-i țin mina dacă se va incumeta s-o ridice prea sus asupra odraslelor din țară... asupra familiilor sfîșiate care încearcă să se găsească... asupra celor ce plutesc în voia valurilor, purtați de întoarcerea apelor.

...Nu te amări, Joseph Broussard zis Mindru-Soare, nu te amări... noapte de noapte, stelele au să strălucească și au să călăuzească fără greș corabia ta cu patru catarge, vînturile din larg au să-i umfle în fiecare dimineață cele două duzini de pinze, iar seara, dropile și pescărușii au să cînte pentru tine... negreșit numai pentru tine... nu te amări, Mindru-Soare...

...Acu' te poți arăta, Bêlonie. Oricum, eu una te aud. Mi-s cunoscute scîrțitul roților, pleznul biciului care sfîșchiește aerul... sint învățați cu căruțele, pe mine ele n-au cum să mă amăgească. Și să-ți intre în cap, Bêlonie, Pelaghia nu-i omul care să se pitească în pădure ca lupii, să-ți intre bine-n cap asta. O să se catere fără să se țină, cu stîngul înainte, ca să-i poarte noroc, tanțoșă, neincovoiată, fără să-ntoarcă măcar capul... cu ochii larg deschiși.

ÎN zori, țipătul Catunei a fost cel care a trezit căruțele. Un țipăt care a făcut să fosnească ierburile sărate din mlaștinile de la Tintamarre. Pelaghia a fost îngropată în aceeași zi, în rămășițele căruței sale. Mădălina își amintise vorbele spuse de muma-sa la moartea bătrînului Carol a lu' Carol Giroué... Căruța mea, zisese ea, o s-o las să se facă bucăți-bucătele în ziua cînd o să am nevoie de scînduri ca să-mi fac cruce pe mormînt. O cruce fără pereche în mlaștinile din Tintamarre, pe locul în care căzuseră laolaltă Pelaghia și căruța ei.

Artă decorativă din R.D.G.

● DESI intitulată „artă decorativă”, expoziția din Rotonda sălii mici a palatului a fost așa cum organizatorii ei din Republica Democrată Germană și-au propus-o, o expoziție de meșteșuguri artistice. Delimitarea se cere făcută, fiindcă astăzi artiștii est-germani, foarte preocupați de arta decorativă în genere — și expozițiile internaționale de la Erfurt sint o dovadă în acest sens — își îndreaptă căutările în două direcții clar conturate.

O tendință care duce mai departe, în forme noi, gustul tradițional pentru obiectul bibelou pronunțat intimist apare acum la Astrid Luke. Ea expune vase albe, delicate, lucrate într-un porțelan suplu, cu mișcări incerte, evocînd fragilitatea și mobilitatea hîrtiei. Numeroase alte vase, multicolore și de format mic, vorbesc limpede despre funcția lor casnică: receptacole pentru florile unui interior exact și bine îngrijit. Autorii acestor vase, al căror efect se concentrează asupra irizațiilor și combinațiilor cromatice, sint

Barbel Thoeke, Volkhardt Precht, Günter Kuye.

Ca rezultat al unor studii din istoria formelor decorative, ni s-au înfățișat lucrările cu referință culturală. Astfel sint tapiseriile-tablou de Gisela Grade, amuzante colaje în pînză de tipul „patchwork” concepute evident în stilul vesel-geometric al Danhans-ului de altădată. Lûcher Baier propune forme sculptate în lemn, unele adosabile la perete. Walter Schwartz cultivă amintirile din arta ceramicii persane, Heid Manthey reia genul „Meissen”, în culoarea alb-albastru și cu motive exotice-idilice, Francke Gerhardt și Margret Weise se referă la formele ceramicii arhaice grecești.

Meticulozitatea finisajelor și precizia execuției, relevate cu multă iscusință de concepția expozițională a partenerilor români, au constituit o atracție în plus a acestei prezentări.

Amelia Pavel

„Fotograful de umbră”

● Adică traducerea titlului *Der Schattenfotograf*, romanul lui Wolfgang Schürre, apărut în 1978, dar ajuns acum la a treia ediție, nu este decât prin tiraj un best-seller, altfel e un jurnal de zi în care „lumina a îmbătrinit, umbrele și-au accentuat contururile”, și,

„Manifestul Partidului Comunist” in bretonă

● Manifesto ar strollad komunour, adică *Manifestul Partidului Comunist* al lui Karl Marx și Friedrich Engels în limba bretonă. Traducerea, din germană, aparține lui Alain Le Berre și a apărut în cursul anului trecut sub auspiciile revistei „Preder”, care e, totodată, și casă de editură pentru

Un interviu cu Jorge Guillén

● Un corespondent al revistei spaniole „Cambio-16” s-a întâlnit la Malaga cu Jorge Guillén, maestrul poeziei spaniole, unul din ultimii reprezentanți ai „Generației anului 27”. Întors în patrie după mulți ani de emigrație, azi în vîrstă de 86 de ani, poetul pregătește pentru tipar volumul de versuri *Final*, un fel de bilanț al celor șase decenii de creație. După o evocare a anilor '20, ai războiului civil, ai dictaturii franchiste, cînd „mulți dintre noi” au rămas în patrie și au scris“, Guillén face aprecierea că „a sosit tim-

dec, „a venit timpul inventurului”. Însemnările încep la 14 august 1975 și sfîrșesc la 10 ianuarie 1976, interval de timp în care memoria structurază, abia perceptibil, decenii întregi: copilăria, adolescența, relațiile dintre tată și fiu, prietenii, războiul, perioada postbelică. Motivul cărții e teama: teama de umbrele trecutului. De unde și dialogurile — imaginare — cu „parteneri” ca Zenon eleat, cu Montaigne, cu Bloch, cu Walter Benjamin, cu Kafka mai ales. Schürre — născut în 1920 — e coleg de generație cu Heinrich Böll și cofondator al „Grupului 47” din R.F. Germania. Autor multilateral de poeme, de piese radiofonice, de filme pentru televiziune, s-a consacrat ca neîmpăcat adversar al războiului (în cele două scrieri: *Ar trebui să fim împotriva* și, mai ales, *Soarta orașului nostru* — aceasta tradusă în numeroase limbi).

cărți și publicații cu difuzare în Bretagne. Printre alte titluri din catalogul „Preder”: *Discursul asupra Metodei* și *Micul Prinț*, precum și un important *Dicționar istoric al bretoniei*. Limba bretonă e vorbită (și citită) de peste 700 000 de locuitori ai Franței.

pul să se pună în ordine tot ce a scris generația noastră, inclusiv genialul Miguel Hernandez, pentru ca lumea să afle că, în ciuda încercărilor de a ucide creația intelectualilor democrați, fascismul nu și-a atins scopul”. Despre cartea la care lucrează, preciza: „Probabil ultima mea carte este o carte a speranței.

Niciodată nu mi-a plăcut să mă situez în centrul atenției. Mă adresez întotdeauna celorlalți și scriu pentru ei. Este ceea ce fac și în volumul *Final*.”

„Tăcerea mării” pe scenă

● Tipărită în sute de mii de exemplare și adaptată pentru ecran (în 1945, de către Jean-Pierre Melville), *Tăcerea mării*, celebra carte a lui Vercors (inspirată din lupta Rezistenței franceze), a fost dramatizată, în toamna trecută, de către Jean Perimony, care a pus-o în scenă în mica sală Coup-Chou Beaubourg. Spectacolul — la realizarea căruia a colaborat Vercors însuși — se bucură încă de succes, fiind destinat unui public larg, care-l prețuiește pentru vibrația lui profund umană.

„Anna Karenina”, versiune engleză

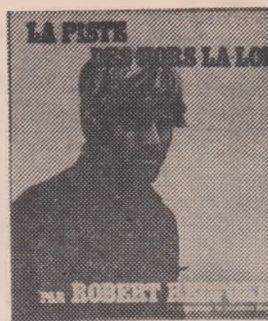
● Zece episoade de cite 55 de minute fiecare cuprind filmul serial britanic inspirat din romanul lui Lev Tolstoi și realizat de Basil Coleman pe baza unui scenariu scris de Donald Wilson. Scenaristul este un maestru al marilor reconstituiri, el fiind autorul serialului de imens succes în lumea întreagă, *Forsyte Saga*. Turnată în Ungaria și în Anglia, mai precis în Gloucestershire, această adaptare, chiar dacă nu este foarte fidelă cărții, are toate șansele, apreciază cronicarii, să marcheze un eveniment în domeniul filmelor TV.

Andrzej Wajda la Nanterre

● Celebrul cineast polonez Andrzej Wajda este oaspetele orașului Nanterre, dar nu în calitate de cineast, ci în calitate de regizor de film, ci pentru a pune în scenă, la Centrul dramatic, piesa *Ei au ocupat vila de alături* de S.T. Witkiewicz. Francezii vor descoperi astfel pe Wajda omul de teatru, cel care a semnat numeroase spectacole la teatrul Sary din Cracovia. După Nanterre, spectacolul va fi reluat, în martie, la T.N.P. din Ville-urbaine.

Catalogul British Library

● Editura K.G. Sauer din München pregătește publicarea unui catalog cu toate operele aflate la British Library din Londra. Lucrarea consemnează circa șapte milioane de opere, fiind depășită ca amploare doar de National Union Catalogue din S.U.A., care în cele 600 de volume inventariază stocurile de cărți din 1 100 biblioteci americane.

Robert Redford, reporter

● Cu volumul *La piste des hors-la-loi*, recent apărut în franceză, actorul american Robert Redford apare în postura de reporter, el străbătînd în această calitate drumul din Montana în Noul Mexic, trecînd prin Utah, parcurgînd Colorado și Arizona, refăcînd, de fapt, itinerarul celebru străbătut de cow-boys, atunci cînd ieșeau în afara legii. Călătoria-pretext a lui Redford e transcrisă într-un stil atrăgător, pitoresc.

„Septentrion” și alte reviste literare

● Realizată de o redacție reunind scriitorii, publiciști și alți oameni de cultură olandezi, belgieni și francezi, revista trimestrială „Septentrion”, pe care o editează Fundația flamando-olandeză „Stichting Ons Erfdeel vzw”, oferă o imagine multiplă, complexă a tradițiilor și actualităților culturale din Olanda și Belgia, precum și a relațiilor lor cu alte culturi ale lumii. Un număr recent al revistei prezintă, printre altele, preocupările revistelor literare flamande și neerlandeze, în special ale celor apărute în constelația presei culturale în ultimii ani — *Kreatief*, *Raster*, *Triade*, *De Revisor*, *De Tafelronde*, *Heibel*, dar și ale unora mai vechi, cum sînt *Dietsche Warande* & *Belfort*, *Nieuw Vlaams Tijdschrift*, *De Vlaamse Gids*, *De Gids*, *Maatstaf*, *Hollands maandblad*, *Chrysalis*, *Bzzlletin*, *Ons Erfdeel*.

Luis Buñuel, omagiu

● În zilele de 29 februarie, 1 și 2 martie, la centrul cultural Les Fontaines de la Chantilly va fi organizat un Festival consacrat regizorului de film spaniol Luis Buñuel, cu ocazia implinirii vîrstei de 80 de ani.

Picasso in Spania

● Ministerul spaniol al culturii a cumpărat recent 104 din lucrările grafice ale lui Pablo Picasso. Printre acestea se află 36 din vestita „Suite Vollard” (1930—1937). A fost, de asemenea, achiziționat un portret al scriitorului peruan Cesar Vallejo, precum și pinza intitulată *Las Anguillas del Mar* realizată la Paris în 1940. Noile achiziții vor fi reunite în cadrul Expoziției „Picasso” care va fi organizată în 1981 în Spania cu prilejul comemorării a 100 de ani de la nașterea marelui pictor.

În memoria unor mari scriitori

● În apropierea vechiului oraș rus Kozelk se afla cîndva o minăstire, Optina Pustîn, unde mulți scriitori din secolul trecut obișnuiau să se ducă pentru a lucra. Intr-una din aripile fostei minăstiri a fost inaugurată de curînd o casă-muzeu Dos-toevski. O placă comemorativă precizează că marile scriitori alocuți în această clădire în vara 1878, pe cînd își scria vestitul său roman *Frații Karamazov*. În corpul de clădire vecin a fost instalată o expoziție evocînd viața și opera lui Tolstoi, care aici a scris multe din paginile nuvelor sale *Hagi Murat* și *Părințele Sergheie*. A fost de asemenea restaurată casa de oaspeți a minăstirii, în care a poposit de două ori și a scris Gogol.

Arno Schmidt

● Considerat de unii drept un scriitor mai important decît Böll, Grass, sau Lenz — în panorama literaturii vest-germane contemporane — Arno Schmidt s-a stins recent din viață în vîrstă de 65 de ani. Neavînd posibilitatea de a-și continua studiile în timpul prigoanei naziste, scriitorul de mai tirziu practică mai multe meserii, este apoi funcționar și translator. Debută ca scriitor la 35 de ani, în 1949, cu *Leviathan*. Au urmat peste 20 de romane inspirate din viața de zi cu zi, dintre care se remarcă *Inima de piatră* (1956) și *Repubblica cărțurilor* (1957), peste 30 de eseuri de teorie și critică literară, 20 de traduceri din literatura de limbă engleză (Poe, Faulkner). În 1959 se retrage într-un sat și se

„China contemporană”

● În Italia, în Edizioni Paoline, a apărut volumul *China contemporană*, în paginile căruia sînt prezentate profunde transformări care au avut loc în ultimele decenii în China pe plan economic, social, cultural. Acest adevărat dicționar enciclopedic, apărut sub îngrijirea lui Giorgio Melis și Franco Demarchi, beneficiază de colaborarea unor renumiți oameni de știință italieni și constituie un util îndreptar pentru cunoașterea realităților Chinei de astăzi.

Un mare poet japonez

● Ishikawa Tokuboku se numără printre cei mai mari poeți japonezi. Fiu al unui călugăr budist, el s-a născut în 1885, lângă Marioka, în provincia Iwate. Apropiat de cercurile socialiste, el a intrat în limba populară în poezia japoneză, simțînd nevoia de a traduce experiența poetică într-o formă eliberată de orice academism. A murit în 1912, la vîrstă de 27 de ani, odată cu sfîrșitul erei Meiji. O culegere de poeme intitulată *Cei ce sînt greu de uitat* a fost editată acum la Paris în ediție bilingvă, de Caietele Arfuyen, în traducerea lui Alain Gouvret. O poezie, după cum apreciază criticii, plină de o profundă și inexprimabilă melancolie a unei emoții perfect stăpînite.

consacră numai literaturii. Nici decernarea Premiului Goethe, în 1973, nu-l face să-și părăsească „refugiul”. Aflată sub semnul lui Joyce, Poe și Freud, proza ermetică a lui Schmidt din ultimii ani nu va fi accesibilă decît unui grup restrîns de cititori. În Seară cu muche aurite și Școala ateștilor, scriitorul aplică complexa teorie a „eti-milor” care dezvăluie, cu ajutorul polivalenței verbale, procesele ascunse din subconștient. Fanatic al realității și exactității, neobosit redescoperitor al unor comori uitate, mai ales din epoca iluminismului și romantismului german, editura „2001” i-a dedicat, cu prilejul implinirii vîrstei de 65 de ani, colecția „Antichități pagine”, cuprinzînd titluri a căroră lumina zilei de către Arno Schmidt.

Scrisoare din Varșovia

Danuta Bienkowska — 60

■ NĂSCUTĂ la 31 ianuarie 1920, autoarea Orașelor vii a venit în contact cu România și arta noastră încă în anii studenției, făcută la București în perioada vitregă a războiului. A absolvit Facultatea de medicină în 1943, și a lucrat timp de doi ani în Moldova, ca medic. Acel prim contact cu România și realitățile ei a fost poate cel mai fertil pentru imaginația receptivă a scriitoarei. În afara lucrărilor consacrate României, în opera Danutei Bienkowska sînt numeroase motive românești. Unele sînt legate de perioada războiului, așa cum le întîlnim în povestirile *Studnia*, *Patrol sanitară* și *Chleb* ori în romanul *Trwaj, chwilo* a cărui acțiune se petrece pe mai multe planuri, în România. Totodată, în romanele scriitoarei poloneze întîlnim eroi români descriși cu afecțiune și simpatie (Florica din *Liczy się każdy dzień* ori Liza Fournier din *Piekna nieznajoma*).

DE mai bine de 30 de ani autoarea Cio-cirlei a împletit în mod fericit, unic în felul său, creația proprie cu cea de traducător și de popularizator devotat al patrimoniului cultural românesc într-un sol cu o fertilitate receptivă la frumos, pretențios în același timp. Tînăra scriitoare a început acest travaliu greu cu o monografie de răsărit, apărută în 1953, la Editura Czytelnik, intitulată sugestiv *România de la Traian la democrația populară*. În peste 200 de pagini a făcut una dintre cele mai competente prezentări a istoriei și culturii românești pe care,

peste ani, prof. dr. Juliusz Demel o va menționa în lucrarea sa monumentală *Istoria României*.

Cunosătoarea fină a istoriei românești și a raporturilor româno-polone, Danuta Bienkowska popularizează cu multă stăruință și competență aspecte din frămîntatul trecut românesc. Într-o lucrare de referință bine documentată îl zugrăvește pe Mihai Viteazul. Folosind cele mai competente surse românești, Danuta Bienkowska își plasează narațiunea și pe fundalul istoriei universale pentru a-l prinde în cea mai bună și mai adecvată lumină pe bravul domnitor român. Ambasadoarea spiritualității noastre în Polonia nu alege la întîmplare subiectele „tematicii românești”. În acest an, cînd sărbătorim 2050 de ani de la întemeierea primului stat centralizat dac, cred că e interesant de spus că, în urmă cu 15 ani, atunci cînd am cunoscut-o pe Danuta Bienkowska, ea propunea prestigioasei edituri PIW apariția volumului *Dacia* de Hadrian Daicoviciu, pe care l-a tradus, cartea apărînd în anul 1968, în excelente condiții grafice. Intenția ei era de a demonstra celor cititori exigenți, de care aminteam, rădăcinile și tradițiile culturii noastre. De aceleași gînduri a fost că-

lăzită militînd și realizînd publicarea volumului *Coloana cerului* de Romulus Vulcănescu, apărut în 1979 la „Ludowa Spoldzielnia Wydawnicza”.

Istoria literaturii române a prezentat-o amplu într-o lucrare de referință consacrată *Literaturilor europene* cit și în numeroase prefețe, în zeci de articole și cuvîntări rostite cu cele mai diverse prilejuri.

ÎN domeniul traducerilor din literatura română, Danuta Bienkowska a realizat într-un sfer de veac, fără exagerare, cit toți traducătorii polonezi la un loc. De la *Amintiri din copilărie* de Ion Creangă pînă la *Crail de Curtea-Veche* de Mateiu Caragiale ori *Principele* de Eugen Barbu.

Iată, în ordinea apariției, scriitorii clasici și contemporani traduși de Danuta Bienkowska de-a lungul anilor: Geo Bogza — *Tara de piatră* și alte povestiri, Eugen Barbu — *Șoseaua Nordului* și *Principele*, George Călinescu — *Scrinul negru* și *Bietul Ioanide*, Cezar Petrescu — *Fram*, ursul polar, Alexandru Ivasiuc — *Vestibul*, Zaharia Stancu — *Ce mult te-am iubit*, Liviu Rebreanu — *Ion*, Jean Bart — *Europolis*, Ion Marin Sadoveanu — *Sfîrșit de veac în București*, Constantin Chiriță — *Ciresarii*, Mircea Radu Iacoban — *Departat*, plus, în diverse antologii, multe alte texte de Mihail Sadoveanu, Anatol E. Baconsky, Al. I. Ghilia, Petru Vintilă, Alice Botez, Mircea Eliade, Vladimir Colin, Ion Hobana și alții.

CONSTATIND că lirica românească, pe care în toate lucrările de referință amintite o apreciază la justa ei valoare, nu și-a găsit încă propagatorul cuvenit în literatura polonă, Danuta Bienkowska,

singură ori împreună cu poeți talentați, a transpus în limba polonă versuri românești, de la Dosoftei pînă la Ion Caraion sau Nichita Stănescu. Încă din 1977 a prezentat Editurii PIW din Varșovia un manuscris substanțial grupînd lirica românească din cele mai vechi timpuri pînă la eliberarea țării.

Ea are și marele merit de a fi tradus monografia lui George Călinescu *Viața lui Mihai Eminescu*. S-a angajat, în același timp, ca la Editura Ossolineum din Wrocław, în prestigioasa serie *Biblioteca Universală*, să publice un volum din creația marelui romantic român, însoțită de o amplă prefață.

Danuta Bienkowska este traducătoarea a zeci de piese românești din literatura clasică și contemporană românească: Ion Băieșu — *Iertarea*, Aurel Baranga — *Siciliana*, Lucian Blaga — *Zamolxe*, Ștefan Berciu — *Acuzarea* apără, I. L. Caragiale — *D-ale carnavalului* și *O noapte furtunoasă*, Emil Galan — *Prietenia mea*, Tudor Mușatescu — *Titanic vals*, Iosif Naghiu — *Intunericul* și *Absențe*, D. R. Popescu — *Acești ingeri triști* și *Pisica în noaptea Anului Nou*, Mihail Sebastian — *Insula*, Ecaterina Oproiu — *Interviu*, Marin Sorescu — *Există nervi*, Paracriserul, Iona și A treia țesătură, Ion Sirbu — *Arca bunei speranțe* etc.

La a 60-a aniversare îi urăm Danutei Bienkowska noi succese în munca de creație și în nobila ei activitate de promovare a valorilor românești în Polonia, activitate menită să contribuie la întărirea legăturilor tradiționale de prietenie dintre popoarele noastre.

Nicolae Mareș

● În numărul pe ianuarie din „Magazine littéraire” consacrat lui Maupassant, un amplu studiu, semnat de Marie-Claire Bancquart, demonstrează că marele scriitor francez a manifestat un viu interes pentru politică. Se știe că la 20 de ani, după ce-și dăduse bacalaureatul, a fost înrolat — în timpul războiului din 1870—71 — la birourile de intențentă din Rouen. O perioadă de profundă experiență și observație, ce se va reflecta în povestirile sale, dintre care **Boule de Suif** („Bulgăre de seuf”), publicată în culegere colectivă „Les Soirées de Médan”, îi va aduce celebritatea. „Este opera unui maestru”, va scrie Flaubert, iar povestirea va avea un mare succes de public. Maupassant și-a consolidat de altfel acest succes ca ziarist: începând din 1881 colaborează săptămânal la „Le Gaulois”, unde ia po-

ziție fermă contra războiului colonial în Tunisia, ca și împotriva marilor interese financiare, contra afacerismului. În iulie 1881 pleacă în Algeria de unde trimite până în septembrie o serie de articole demascând sever colonialismul. Nu mai puțin, năravurile vieții politice franceze în genere, parlamentarismul venal și i-pocrit — precum se constată în cronicile lui jurnalistice până în 1884. Dar această atitudine nu poate fi caracterizată ca „de stinga”, căci Maupassant, ca discipol al lui Schopenhauer sau Spencer, condamnă „absurditatea doctrinei egalitariste”, considerând pe unii socialiști ca „frazeeuri” și chiar pe un Jules Vallès, al cărui talent îl admiră, ca pe un „utopist decepționat”. Scriitorul nu caută să cunoască limba muncitorilor, iar foarte rarele aluzii la mulțimea citadină arată că nu se referă de-

cit la micii funcționari. De altfel, ziaristul Maupassant nu oferă o soluție de schimb la această societate a banului, deși o condamnă cu luciditate, dar ca un pesimist, nu ca un militant politic. În **Bel-Ami**, editat în 1885, sau în **Mont-Oriol**, editat în 1887 — de asemenea scriitorul apare ca un puternic critic al unei epoci: aceea a capitalismului individual. Cit despre războiul colonial, aceasta constituie pentru Maupassant culmea mizeriei și absurdității. Nu întâmplător, filmul realizat de Louis Daquin în 1955, după **Bel-Ami**, a fost interzis de autoritățile franceze. (În reproduceri, Maupassant — portretul fotografic realizat de Nadar, și „Grupul Médan”; de sus în jos și de la stînga la dreapta — J.K. Huysmans, Léon Hennique, P. Alexis, Émile Zola, Guy de Maupassant și Henri Cécord).

Scriitori britanici

● Dominique Spiess-Faure și Jean-Jacques Mayous semnează la editura Larousse două volume consacrate scriitorilor britanici — **De la Chaucer la victorienii și Autorii secolului al XX-lea**. Aceste două volume sondează aproape șase sute de ani de istorie literară britanică, din Evul Mediu până în secolul al XX-lea. Fiecare volum cuprinde o scurtă introducere generală, apoi o înălțare de note despre scriitorii cei mai importanți. Fiecare notă retracează pe scurt viața autorului și încearcă să analizeze opera lui. Cele două volume se încheie cu câte o bibliografie foarte succintă a lucrărilor critice despre autorii recenzați.

Restaurare

● După terminarea tunelului centralei hidroelectrice de la Chapultepec (Mexico), în 1940, marele pictor muralist Diego Rivera (1886—1957) a pictat pe unul din pereții tunelului o frescă monumentală în care sugerează ideea importanței primordiale pe care o are apa în apariția și menținerea vieții pe pământ. Ceată și umezeala au deteriorat între timp lucrarea. Pentru a salva această remarcabilă operă, denu-mită „Un om închinat apei”, autoritățile mexicane de resort au dispus urgenta ei restaurare.

Premiu

● După ce în 1973 polonezul Tadeusz Baird a fost distins cu renumitul Premiu muzical francez „Arthur Honegger”, premiu care se acordă din doi în doi ani, juriul a hotărât ca pentru anul 1979 acest premiu să revină tot unui polonez — lui Krzysztof Penderecki. Selecția s-a făcut din lucrările a 153 de compozitori din 30 de țări. Penderecki fiind distins pentru lucrarea sa „Magnificat”.

Faye Dunaway

● Interpretă a vreo 20 de filme, printre care **Bonnie and Clyde**, **Chinatown**, **Little Big Man**, cu un premiu Oscar pentru **Network**, Faye Dunaway și-a consacrat notorietatea și prin biografia datorată lui Pascal Merigeau (ed. PAC). Autorul afirmă că, în ciuda faptului că „star-sistemul hollywoodian” e de obicei creator de mituri masculine și cu toate că în cariera actriței se numără și filme mai puțin izbutite, precum **Afacerea Thomas Crown** (în imagine), **Timpul amănților** sau **Detracții**, Faye Dunaway este „un model de reușită”. Ea amintește prin unele roluri de personajele realizate de Joan Crawford sau Bette Davis. Se știe că Fay Dunaway a început ca actriță de teatru, jucând la Lincoln Center în piesa **Un om pentru eternitate**.

Omagiu

● Anul acesta se implinesc 145 de ani de la nașterea și 100 de ani de la moartea celebrului violonist și compozitor polonez Henryk Wieniawski (10 VII 1835, Lublin — 31 III 1880, Moscova). Fost profesor la Conservatorul din Bruxelles, autor a numeroase piese pentru violă, concerte etc., el a fost considerat de unii nu doar un virtuoz, ci și „cel mai mare interpret de după Paganini”. Pentru a-i cinsti memoria, Societatea muzicală „Wieniawski” din Poznań va organiza un Colocvii internațional, pe lângă Concursul internațional de compoziție care-i poartă numele.

Între legendă și realitate

● Coliba unchiului Tom, care apare în romanul cu același titlu al Harrietei Beecher Stowe, se află pe terenul unor fermieri din statul Kentucky din S.U.A. Acest lucru este de mult stabilit. Cu toate acestea, anual, circa 40 000 de turiști se duc la Dresden (Canada) pentru a vizita o casă de lemn „desemnă oficial **Coliba unchiului Tom**”. Aceasta din cauza unei legende lansate cîndva că aici ar fi locuit „modelul” unchiului Tom din romanul Harrietei Stowe.

Cea mai importantă lucrare a anului literar din Québec

● În Québec, capitala Canadei franceze, există o bogată viață literară. Un număr impresionant de publicații și reviste literare, precum și editurile aruncă pe piață, an de an, un număr tot mai mare de lucrări, multe dintre ele demne de a fi cunoscute și în alte țări.

Acum, opera marcantă a anului ce s-a scurs e culegerea de eseuri a lui Pierre Vadeboncoeur, **Cele două regate**, apărută la editura Hexagone, Montreal. Lucrarea — spune criticul Jacques Cellard în „Le Monde des livres”, — amintește în mod incontestabil de calitățile unui Paul Valéry, prin fermitatea clasică, amplexarea multiformă și înălțimea gândirii.

Juriul de la Cannes '80

● Anul acesta Festivalul internațional cinematografic de la Cannes va avea loc între 9 și 22 mai. După cum s-a anunțat, juriul va avea ca președinte pe Ingmar Bergman, iar în componența sa se vor mai afla: actrița Leslie Caron, criticul Robert Benayoun, Charles Champlin și Gian Luigi Rondi; dintre producători, englezul David Puttman.

ATLAS

Singurătatea unui scaun

■ O CAMERA goală, văroasă, cu podele de scinduri curate, gâlbui, în mijlocul căreia se află un scaun negru cu spetează înaltă, un scaun singur pe care cineva a pus un măr. Nu știu dacă am văzut vreodată această scenă, nu știu dacă am avut vreodată această viziune, dar am visat de nenumărate ori acest vis. Este un vis static, un vis în care nu se întâmplă nimic. Nu-i o poveste, ci o priveliște; nu-i o priveliște, ci un sentiment; un sentiment de bucurie adîncă, inexplicabilă, cu atît mai intensă, cu cît mai fără motiv. De fapt, cu timpul, motivele de bucurie au început să se polarizeze în jurul visului, sau, dimpotrivă, bucuria existentă atrăgea în mod necesar după sine imaginea de marcă a fericirii. Vreau să spun că, după o zi bună, somnul îmi aducea în dar visul, previzibil — odaia binecunoscută, scaunul știut pe de rost și mărlu așezat puțin excentric, roșu pe jumătate, lucios, aproape animal; tot așa cum, altădată, venit cu de la sine putere, nedictat de nimic, visul pulsa de cîteva ori, bineprevestitor, și se retrăgea apoi ca o maree, lăsîndu-mă pe plaja cîte unei dimineți limpezi, ușoare, în care eram sigură că nu mi se poate întîmpla nimic rău. M-am întrebat uneori dacă nu e vorba de un tablou pe care l-am văzut și m-a impresionat puternic, cîndva, în copilărie, și am tresărit adesea prin muzeele lumii, cînd mi se părea că descopăr o linie, o rază, o nuanță care îmi aparținea. Emoția aproape nesănătoasă pe care am avut-o în fața primei pinze de Vermeer nu mi s-a mai părut decît firească atunci cînd mi-am dat seama că lumina plutind deasupra **Lăptăresei** sale era lumina din odaia mea visată. Dar, recunoscută sau nu printre înfățișările lumii reale, înrudită sau nu cu imaginile din oglinzile artei, mi-ar fi greu să spun în ce constă marea forță de sugestie a celui cadru fix care se aprinde din cînd în cînd în mine, ca pentru a verifica, liniștitor, că sînt încă vie, că mai știu să mă bucur. Pot să mărturisesc, însă, că tot ce-mi doresc este să fiu în stare să scriu o pagină avînd proprietățile și puterea imaginii din vis: simplitatea aceea aproape săracă, decupată dintr-o intensă, materială lumină, revărsînd din asceza ei bucuria inexplicabilă, carnală, a unei misterioase prezențe. O cameră albă, goală, singurătatea bucurioasă a unui scaun și mărlu roșu, lucios, ciudat de senzual, pus acolo de cineva...

Ana Blandiana

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

Italia

● În colecția „Antologia di critica filosofica”, tipărită la ISEDI (Istituto Editoriale Internazionale) și de editura Mondadori din Milano, a apărut sub îngrijirea lui Guido Oldrini, profesor la Universitatea din Bologna, o antologie Lukács, cuprinzînd scrieri despre gîndirea estetică și filosofică a autorului **Esteticii** și **Ontologiei existenței sociale**.

Sumarul cuprinde, în ordine, texte de C. Cases, N. Tertulian, L. Goldmann, M. Merleau-Ponty, A. Schaff, P.C. Ludz, I. Mészáros, W. Mittenzwal, T. W. Adorno, B. Királyfalvi, A. Heller, V. V. Maslov, K. Megill. Din N. Tertulian sînt reproduse două texte: „L'evoluzione del pensiero di György Lukács” (tradus după versiunea apărută în revista franceză „L'homme et la société”) și „Sull'oggettivismo della grande «ontologia»” (fragmente din studiul apărut la Editura politică din București, ca introducere la două capitole din **Ontologia** lui Lukács).

U. R. S. S.

● La editura „Liesma” din Riga a apărut în limba letonă un volum (352 pag.) cuprinzînd două opere epice ale lui Zaharij Stancu: **Costandina** și **Ce mult te-am iubit**. Traducerea aparține lui Leons Briedis, care semnează și o Postfață în care prezintă pe scriitorul român.

Suedia

● În cadrul manifestărilor culturale dedicate împlinirii a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent pe teritoriul României, la Muzeul municipal din Uppsala, vechi centru universitar al Suediei, a fost inaugurată o expoziție de artă plastică contemporană românească.

R. F. Germania

● Lectoratul de limba și literatura română al Universității din Heidelberg, continuînd seria inițierilor cu scriitori români, aflați în vizită în R.F. Germania, a prezen-

■ Regizorul Dinu Cernescu pune în scenă, la Buda-pesta, Zamolxe de Lucian Blaga, în decorurile și costumele lui Octavian Dîbrov. (Moment din repetiții. Premiera, 21 martie 1980.)

tat studenților pe criticul literar Ion Negoitescu și pe poetul Dorin Tudoran. Cuvîntul introductiv a fost rostit de criticul literar S. Damian, în prezent lector la Heidelberg. Oaspeții au răspuns apoi la numeroase întrebări puse de studenți. Au asistat din partea Seminarului de Romanistică prof. dr. Klaus Heitman și prof. dr. Johannes Hubschmid.

Totodată, în revista literară locală „Freies Forum”, nr. 2/1979, au apărut două poezii ale lui Ștefan Augustin Doinaș. Traducerea și prezentarea critică aparțin lui Heinrich Merkl, student al lectoratului, care a tălmăcit în numere anterioare în limba germană și versuri din Marin Sorescu. În nr. 2 revista „Freies Forum” publică în continuare și partea a doua a studiului lui S. Damian, intitulat **Scurta călătorie a lui Franz Kafka**.

R. P. Polonă

● Prilejuite de o vizită în țara noastră (cu ocazia Festivalului internațional de poezie de la Craiova), ambele note de călătorie ale poetului polonez Jerzy L. Ordan — publicate în revista „Fakty” nr. 42/1979, sub titlul **Tropi străvechi, tropi noi** — cuprind impresii vii, aprecieri deosebite cu privire la arta noastră populară, la Brâncuși, la poezia românească de azi.

S. U. A.

● La „Corycian Press” din Iowa City a apărut, în excelente condiții grafice, versiunea engleză, semnată de Stavros Deligiorgis, a volumului **Unicorn in the Looking Glass** de Cezar Baltag. Ilustrațiile aparțin artistei Elena Urdăreanu-Herța.

Parnusa

■ PE Fuorigrotta — căci așa-i zic napolitanii stadionului Sant' Paulo : groapa din afară — am fost furați cum numai la Frankfurt și Monchengladbach ni s-a mai întâmplat, anul trecut, iar în anii ceilalți, aproape peste tot în lume. După cite blesteme am lansat simbată la apă împotriva arbitru-lui olandez C. Corver (în viața particulară, agent imobiliar), n-am nici o îndoială că-i vor lua foc cel puțin jumătate din tranzacții, plus hangarul unde-și ține la păstrare orbul găinilor și părul pe moațe. Să mă prăpădesc ca pirul, să mă u-suc ca slămina și să n-ajung să mai beau un pahar de vin decit după ce măninc, dacă eu, în locul lui Cămătaru, Balaci sau Marcel Răducanu, care n-au făcut absolut nimic în teren, nu l-aș fi căutat sub jambiere de dolari americani, franci elvețieni și un concediu cu iubita la Sorento — cara mia picina și alte mlădite de portocal, pentru că la umbră de salcâm prăfuit nu se îndesă decit scaietii, precum foarte bine se vede. La Napoli, ia-mă doamne pe mine peste-o mie de ani, am jucat prost, dar de ce să ne fure ăla și noi să nu-i îmbolnăvim bisserica de riele!? Balaci, Cămătaru și M. Răducanu, buni de amendat și de prăjit la flacăra mică, mi-ar fi devenit prieteni pe viață dacă l-ar fi potcovit pe agent cu două pogoa-ne de spîțuri în petecul unde-și păstrează bunul simț, ieșirea la mare și oala de noapte.

Corver și-a luat parnusa (sper că nu e nevoie să traduc) și s-a dus acasă, apoi se va duce la Capri sau Portofino.

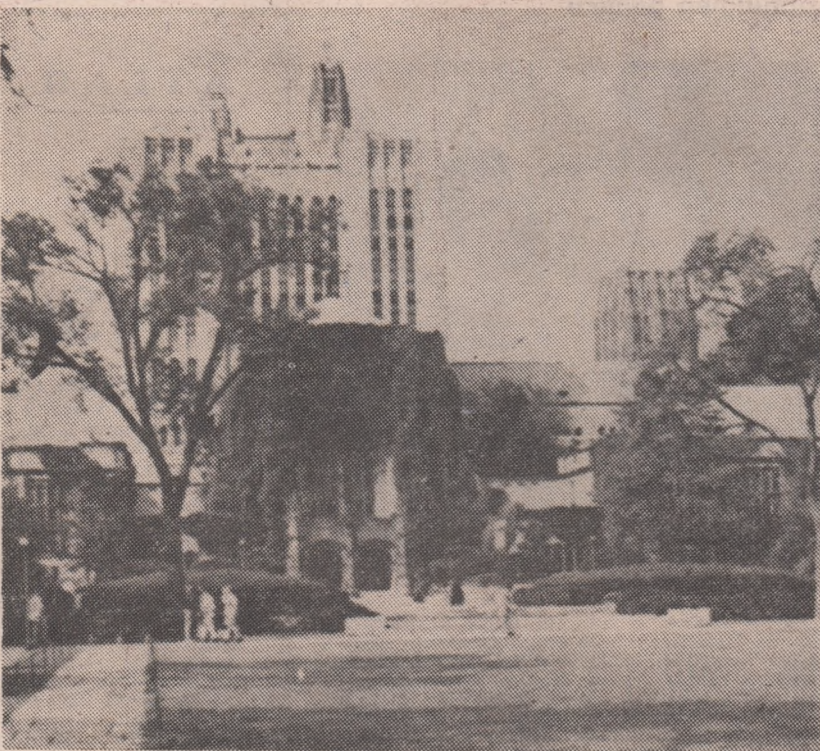
Impresarul Zacour, organizatorul turneului sudamerican al echipei României, și-a luat parnusa (o mai fi și împărțit o-mul, cine știe?) și a rămas în Brazilia să-și impopoțoneze caii de curse cu patrafire roșii, valtrapuri, șei galbene, lămiiți, canari.

■ ECHIPA României și-a luat și ea parnusa : o lună și jumătate de plictiseală, un vagon de pistrui, nervi întinși pe fringhie, umiliniță și lehamite cit cuprinde. (Zice-se că și niște bani, valută forte.) Macină prostii cu ghiotura, dulcea federație. Să exemplificăm, altminteri se vor înălța glasuri glumete, ca să ne pună sumbru la punct. Fundașul Koller de la F.C.M. Baia Mare a fost luat în turneu împotriva dorinței lui și a faptului că, accidentat, nu mai pusese piciorul pe minge din ziua de 2 noiembrie 1979. A fost introdus în formație pe 8 februarie, și el a ridicat din umeri : dacă țineți cu tot dinadinsul... În Brazilia selecționata noastră a jucat, de cele mai multe ori, în orașe cum ar fi Roșiorii-de-Vede, Călărași, Oltenița, considerate acolo fruntea cea de pe urmă, nu ca la noi. În cinstea acestui turneu isprăvit cu două fracturi (una din hoție!), Giuleștiul a dat naștere unui frumos cîntec :

...nu știu stele-au răsărit,
răsărit, răsărit,
sau mindra s-a
libidalidonga,
logodohenghes,
logodit, mă?...
De-a dreptul mizerabil, sau de împuns cu acul înroșit în foc veninos e faptul că antrenorul Constantin Cernăianu l-a bătut de l-a smintit pe Terheș, în hotel, la Napoli, în fața ziaristilor străini, pe motiv că jucătorul întîrziase nu știu cite minute în oraș. În caz că vă plac asemenea povești, vă promit să vă dau în continuare. Vreți?

Fănuș Neagu

Irina Grigorescu

Universitatea
YALE

HILLIS MILLER. Vizita la Universitatea Yale din New Haven și întîlnirea cu profesorul Hillis Miller de la catedra de literatură engleză sînt două momente ale unei întîmplări plină de noroc care în mod paradoxal s-a petrecut și e oricînd gata să reconstruiască în memorie puternica realitate a înaltei școli, insula învățurii liniștite în a cărei generoasă substanță munca și inteligența se reconciliază fără vrăjmășie, ca două fețe ale unei singure conștiințe omenestii.

Hillis Miller, profesor și autor de mare prestigiu, reprezentant al școlii de la Geneva în Statele Unite, care a fulgerat lumea criticii anglosaxone cu accentul dramatic pus pe laturi pînă aici ascunse ale seninătății victoriene (*The World of Charles Dickens' Novels* în 1958, *The Disappearance of God*, 1963, *The Form of Victorian Fiction*, 1969, sau studiul despre *Thomas Hardy*, 1976, cel mai recent) va intra în curînd în circuitul literelor românești cu *The Poets of Reality*, 1965 (W. B. Yeats, T. S. Eliot, Dylan Thomas și Joseph Conrad) aflată în lucru la Editura Univers, datorită atenției și prin efortul anglistului Ștefan Stoenescu, de la Universitatea din București.

Pe lingă elogiile pe care le aduce, căzut pe gânduri, colegului său Stoenescu, profesorul Miller imi rezervă surpriza unor limpezi a-mintiri despre Mircea Martin și Adrian Marino — cunoscuți cu ani în urmă la Geneva, precum și pe calea revistei „Cahiers Roumains d'Etudes Littéraires” — trei personalități după al căror merit și standard acest as al gândirii literare moderne judecă școala filologică românească, plasînd-o — spre uluita mea bucurie — la mare rang în ierarhia sa de judecăți.

Astfel că prin asaltul brusc al emoției și entuziasmului s-a șters frontiera uriașei distanțe: Facultatea mea din strada Pitar Moș și acel campus cu renume amețitor din Liga Iederii devin doi membri egali ai aceleiași fraternități care afirmă și apără educația prin munca lecturii.

SEMNUL IEDERII. La Yale clădirile privesc lumea profană prin ferestre încărcate de suple vitralii sugerînd acordul cu înțelepciunea. Porțile vechi de piatră, fațadele tăcute, liniștea reculeasă a unei lumi ce pare a se lua în serios, curtea străveche a colegiului — un mare pătrat de iarbă insuflejit de conversații sofisticate — totul pare să indice preocuparea exclusivă pentru problemele cugetului, întreținută și asigurată de un mecanism al simulării vechilor înfățișări academice, menit să transforme întruna în esență fermecătoarea aparentă. Totul arată ca și cum într-adevăr studiul, căutarea adevărului s-ar face în mare secret, în spațiul celui careu inițiat, cu modestie ipocrită, medievală.

Deși bănuiesc, ca toată lumea, falsul „gotic de colegiu” sub aerele medievale „menite a-i ademini pe cei leneși și sterpi să guste un nobil extaz”, mie imi pare că un fluid ușor și luminos scaldă pe stradă pomii subțiri, că duhuri ale plantelor umbli pe pașii, stăpînite de putere, și jivinele te privesc cu botul blind, parcă ar fi oameni vrăjiți.

Bibliotecile primesc pe studioși de dimineață pînă după miezul nopții în *Stacks*; etaje nesfîrșite pline de cărți unde s-a declarat, de multe generații, accesul liber la raft; străinii contemplă cu invidie resemnată, fără glas, cu uimire curată, fără minie, abundența cîmpului deschis, asaltul documentării nestînjinite de lipsuri. Bogate, inzestrate fără tocmeală de protectori și alumni, peste ceea ce li se cuvine, bibliotecile sînt secretul cercetării și eficienței, performanța care înalță — alături de corpul de magistri, aleși între aleși și, într-un fel, de tradiția sportivă în competițiile Ligii — triumful marelui prestigiu al „iederii”, onorat de zece universități americane.

Aceste ființe uriașe parcă invie noaptea ca dinozaurii luminați la ambele capete, la adăpostul unor edificii demne, și trăsînd pe pămînt un cerc magic atrag locuitorii înăuntrul existenței lor ocrotite, în acel spațiu fericit care inițiază ființa în viitorul devenirii sale și o primește la încrucișarea căilor ascunse.

Cînd apare Hillis Miller ca un personaj, un don din vechiul Oxford, răsărit în cadrul unei rame, chipul palid sub pălăria ne-maivăzută, cu boruri uriașe și pleoștite, veșmintul lung, gesturile largi, mersul parcă fără țință și conversația cu gîndurile plecate departe, întreaga sa înfățișare imi indeamnă mintea să recite fără voie — căci tendința n-ar mai semăna intru totul cu Yale cel adevărat, riguros și lacom de performanțe, locul al cărui portret am pornit să-l fac — incintarea lui Henry James în paradisul academic de la Oxford, de acum multe veacuri : „ai cărui profesori, fără obligații de predare, nefiind nevoiți să-și bată capul cu gîlă-gioși și incapabili nu aveau alte îndatoriri afară de studiu ca studiu și căutarea adevărului”. În acest loc, unde școala se propune drept model, ambiția profesorilor face punte cu toți pedagogii lumii.

Hillis Miller vorbește cu ochi înțelepți, luminoși, fără plictiseală. Cursul lui nu e o turuială leneșă, adormită și absentă, ci lupta trează a umanismului cu partea brutală a naturii, cu nesfîrșita beznă și urîtenie care amenință să invadeze civilizația tehnicii înaintate. Profesorul indeamnă studentul să vadă în poezie țara a cărei natură și climat înlesnesc reveria. Iubește Yale și munca sa, locul de dăscălire care cuprinde sala de seminar, bibliotecă, grădină și locuință, toate concentrate într-o casă cu ziduri groase și scară veche, de lemn, cu uși „secrete” bine lustruite — un atelier al meditației menit să sugereze că profesorul, în-

tocmai ca un Fellow dintr-un vechi colegiu britanic, n-ar mai avea alt refugiu și nici o altă viață afară de aceasta de pe cîmpul de predare.

MONY'S. Străbatem strada care duce la Mony's, păsînd prin Yale ca pe un teren de sport, dezvoltat și prietenos, spre celebrul loc de întîlnire al universitarilor, unde mănîncă, beau și stau de vorbă, ai zice că de veacuri, zeci de generații: atît e de întunecat, de strîmt și auster, cu lemnul negru și tocit, cu stilpii de susținere strîmbi ca după trecerea unei furtuni de nevăzute vrăjitoare; totul „trădează” o existență săracă în răsfat trupeș, care curge, chipurile, cum o fi, neatentă la mulțumirea și gustul pămîntean.

PARADOXUL NOTELORE BUNE. Îi privesc cu atenție pe toți tinerii și pe profesori ca pe o enigmă ce trebuie rezolvată. În prezența lor — cum apar zvelți și surizători, un amalgam de rase în care predomină totuși wasps (albi protestanți de origine anglosaxonă) cu cărțile sub braț, însoțiți de ciinii lor prețioși (unii tineri sînt frumoși ca și cum n-ar avea puterea să rabde un singur rid, alții dimpotrivă, indușoșori de strîmbi și buboși, și ochelarii cu rame de oțel le completează urîtenia naturală) — sper să descopăr nu semnele prosperității agresive, ci un standard academic care să se măsoare cu aștri de lumină.

Dar cărțile nu par a fi plantat în conștiința lor — în purtătorii pantalonilor albaștri decolorați și rupți, în jerpeliții plini de bani la volanul mașinilor scumpe, în toți cei care atîng de nostalgia suferinței și a lipsurilor au adoptat uniforma sărăciei asumate — nici o bănuială a sărăciei și nenorocirii adevărate care poate lovi tinerețea semenilor. Într-adevăr, tinerii nu mai arată ca pe vremuri și, vorba poetului, nici viitorul nu mai e ce-a fost.

GRĂDINA POLEITĂ. În măsura în care, desigur, o școală este o grădină a sufletului omenesc, făcută din însăși natura, dar de a cărei parte sălbatecă trebuie să se îndepărteze, izolîndu-se, Universitatea rămîne grădina poleită care lasă pe slujitorii săi și o parte a ființei noastre într-o stare de visare.

În timp ce beam cu paiul, după prînz, un ceai amar cu gheață, și profesorul Miller desena pe lemnul mesei săgeata călătoriei mele în S.U.A., pe pămînt, pe șosca, din Vest prin Nebraska și Nevada (căci deșertul acelor țări aproape goale mă va ajuta să înțeleg secretul american, spune), eu văd prin Yale, această lume a bătrîneții simulate, în care nesupunerea materiei e trecută sub tăcere, clișeul nostalgiei după vechea Anglie, spiritul universității europene invocată să ajute inteligența americană să străbată prin straturi de confort.

M-AM întors la New York cu trenul — un tren furtunos care străbatea pămîntul cu o înțelegere a lumii noi care unora le lipsește, la sfîrșitul călătoriei ce mă lăsa fără concluzii limpezi, doar cu o stare de spirit. Am ajuns la gara Penn în Bulevardul Șapte, luînd din nou cunoștință de orașul frumos căruia, în spendida și îndrăzneată sa putere, nu-i mai pasă că e adesea haotic, urît și murdar. Reușînd să reziste neprostit de ziduri, reclame și mașini, în zăpăceala claxoanelor, sirenelor și ciocanelor pneumatice, acest oraș așezat ca un ochi îngust pe ape te imbie să iubești viața nebunește, trăînd el însuși într-o perpetuă stare de urgență. Seara e nevoie de un cer foarte milostiv care din capul canioanelor de ciment vertical să lase să supraviețuiască, în focul năprasnic de lumini din Times Square, ființele mai modeste, mai sperioase, mai netrebnice.

Approape de „acasă”, în Rockefeller Plaza, templu din nou la numărul 30, „zgîrie norul” pe locul șase în lume, în ordinea mărîmii, proiectat de un absolut Yale : clădirea RCA, ca un afiș gigantic, în virful căreia, uneori, noaptea, ulii filfini bezmetici aripi uriașe umblă să devore porumbeii. Cînd merg prin oraș totul — de la patinoarul decorat cu statuia de bronz pînă la mormanele de cirpe și aparate, expuse în stradă, de la fructele exotice pînă la gunoii toleranți în plin centru, de la cînfărețul negru de jazz, cerșetorînd pe trotuar, pînă la copiii cu dinții cariați — totul trebuie să-și găsească un loc în structurile înțelegerii mele, în care, firește, am primit să cadă, ca într-o plasă, realitatea. Un adevăr cunoscut dinainte trimite, ca o furtună cu degetul întins, curiozitatea mea în afara cadrului obiectiv. Imaginația aderă atît de puternic la lucrurile văzute incît uimirii i se cam pierde urma, ca într-un labirint fără ieșire, și foiala de întîmplări cu miros necunoscut, prin care trec cu gîndul țință la Yale, face din drumul meu o lectură, o carte plină cu întîmplări cum se întîmplă numai altora, în care totul e ceva și pe deasupra altceva.

CONCLUZIE LA ETAJUL PATRUZECI. E reconfortant să simți că lumea iubește încă universitatea : locul unde omul, scutit de umilinița eforturilor fără țință, își folosește talentul și șansa pe înțelesul sufletului său. Insula prețioasei tinereți la care gîndul să se întoarcă pînă la capătul răbdării și bătrîneții cu o speranță nesfîrșită.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVASCU